

(1r)¹MEMORIE ofte verhandeling van het geene omtrent het stuk van de finantie van de provincie van Holland en Westvriesland van tijd tot tijd is voorgevallen, en in wat toestand dezelve zig bijzonderlijk in 1755 bevindt, om daar uijt op te maaken het vermoogen waarna de maatregelen van staat genomen kunnen worden.

²Ea demum tuta est potentia quae viribus suis modum imponit.
Valerius Maximus Liber 4 Caput 1³

Tot het opstellen van deze memorie heeft occasie gegeven dat de financien van de provincie van Holland en Westvriesland door den oorlog, getermineert door de vrede in 1748 te Aken geslooten, zoodanig zijn ten agteren geraakt, dat men met reeden voor derzelver herstellinge heeft moeten dugten, waartoe het kort⁴ aangetoond bij het rapport van finantie, ter vergadering door heeren commissarissen overgegeeven op den 20 november 1750⁵ tot een volkome preuve dienen kan, bedraagende niet minder dan f 2.826.962-13-11, berekend in onderstellinge dat de twee extraordinaris 100e penningen op de huijzen⁶, zijnde één meer als voor den oorlog, zoude blijven gecontinueert.⁷

Dat het mitsdien wel een nauwkeurig onderzoek meriteerde of de provincie van Holland en Westvriesland in het vervolg zoude in staat zijn om dezelve resources tot het voeren van een oorlog, of extraordinaire zwaare depenses, te vinden, te weeten: om, wanneer het credit groot genoeg zoude zijn om bij negotiatie geld te krijgen, of de fondsen daartoe nodig om ten minsten de renten (*Iv*) en interessen⁸ te voldoen, te vinden zoude zijn.

Een onderzoek ten hoogsten nodig, omdat de magt van den staat moet afgemeeten worden na haar vermogen, dat is na het geen dezelve praesteeren kan; omdat maatregelen, genomen werdende alleen op staatsmaximes zonder de gevolgen daarvan bevoorens te hebben geëxamineert en [te hebben geëxamineert] of men in staat is dezelve te souteneeren, men bij de uitkomst zig bedroogen kan vinden en zig exponeeren aan de uiterste veragtinge en gevaar.

Een gouvernement voorzigtig handelende moet, zig ergens in wikkelende, de kosten bevoorens overrekenen, de gevolgen voorzien en de regelen van een goede staatkunde altoos onderschikken aan hun vermogen, of om klaarder te spreken aan regulen van finantie, en mitsdien niets onderneemen dat daar tegen strijdt, zoo lang nog andere middelen overblijven om vrijheid en godsdienst, en al wat dierbaar is te conserveeren, dewelke in gevaar worden gebragt, wanneer men middelen ampleteert*, dewelke in haare executie onuitvoerlijk werden bevonden.

Om dan aan het oogmerk in deze zoo veel moogelijk te beantwoorden, zoo heeft den opsteller nodig gevonden de zaaken van haar eerste sources af te rechercheren, omdat daar uit alleen kan worden gezien, niet alleen wat vermogen de provincie van Holland en Westvriesland bevoorens heeft gehad, en welke middelen dezelve heeft kunnen emploijeeren, maar ook of dat zelve vermogen en die zelve middelen nog subsisteeren, dat is of de provincie van Holland verder in staat kan worden gerekend, op dezelve wijze voortgaande, wederom op nieuws zoodanige fondsen te constitueeren dewelke noodig zullen zijn.

(2r) Dit onderzoek dient dan om de waarheid te vinden, en of er in deze is een prejugué aan de een of andere zijde, dewijl het zekerlijk niet anders als frappant moet voorkoomen, dat aan een provincie, in zoo een uiterlijk welvaaren en rijkdom, en dewelke nog onlangs zoo groote efforts heeft kunnen doen, in het vervolg dezelve vermoogens zouden ontbreken.

Om vervolgens aan het voorgestelde einde te voldoen, zoo zal in de 1e plaats werden opgegeeven hetgeen ten respecte van de finantie van de provincie van Holland en Westvriesland remarquabelst is gepasseert, en in wat staat de financien zig van tijd tot tijd hebben bevonden

2e zoo zullen daarop werden gemaakt de reflexien daaruit profluerende

3e de conclusie opgemaakt die daar uijt zal moeten volgen.

Om aan het voorgestelde te voldoen zoo zullen werden onderzocht de volgende

pointen:

- § 1. In wat staat de financiën waaren van de provincie van Holland, in de eerste tijden en⁹ ten tijde van Keizer Karel en zijn Zoon Philips voor de troubles. [Zie 2v.]
- § 2. Door welke middelen de noodige lasten als toen wierden gevonden. [Zie 6r.]
- § 3. Wat middelen door de Staaten wierden vastgesteld om den oorlog tegens de Spanjaards te voeren. [Zie 16r.]
- § 4. In wat staat de finantie was bij het sluiten der Vreede van Munster, of kort daar aan. [Zie 25r.]
- § 5. Het gepasseerde in den eersten Engelschen (2v)Oorlog in 1652 ontstaan en in 1654 geeindigt. [Zie 25v.]
- § 6. Het gepasseerde in de oorlog tusschen Denemarken en Zweeden van 1655 tot 1660. [Zie 27v.]
- § 7. Toestand van 's lands finantie bij het eindigen van die oorlogen. [Zie 28r.]
- § 8. Gepasseerde in de tweede Engelsche Oorlog van 1664 tot 1668. [Zie 28v.]
- § 9. Staat van den finantie na het eindigen van die oorlog. [Zie 29v.]
- §10. Gepasseerde tot de oorlog van 1672. [Zie 29v.]
- §11. Gepasseerde in den oorlog van 1672. [Zie 31r.]
- §12. Staat van de finantie na het eindigen van dien oorlog in 1678 door de Vreede te Nijmegen gesloten. [Zie 35r.]
- §13. Het gepasseerde na den jaare 1678 tot 1688, gedurende welken tijd de staat in vrede is geweest. [Zie 36r.]
- §14. Door welke middelen de oorlog met Frankrijk, in 1688 ontstaan, dewelke in 1697, door de vrede te Rijswijk gesloten, een einde heeft genoomen, is gevoert. [Zie 40r.]
- §15. Hoe verre de financiën door dien oorlog zijn bezwaart. [Zie 42r.]
- §16. Het gepasseerde van 1697 tot 1702. [Zie 42r.]
- §17. Het gepasseerde in de oorlog van 1702, geëindigt in 1713. [Zie 42v.]
- §18. Bezwaar voor de finantie door dien oorlog. [Zie 43r.]
- §19. Gepasseerde tot den jaare 1721. [Zie 43v.]
- §20. Gepasseerde van 1721 tot 1728. [Zie 46r.]
- §21. Gepasseerde van 1728 tot 1740 dat de troubles wederom zijn begonnen. [Zie 48r.]
- §22. Bezwaar van de finantie gedurende de laatste tijd. [Zie 50r.]
- §23. Het gepasseerde in den oorlog geëindigt (3r)door de vrede te Aken gesloten in 1748. [Zie 50v.]
- §24. Bezwaar gesprooten uit de voorgemelde oorlog. [Zie 54r.]
- §25. Gepasseerde zedert die tijd tot 1750. [Zie 54v.]
- §26. Staat van de finantie in 1750. [Zie 54v.]
- §27. Gevolg van het rapport van finantie 1750. [Zie 55v.]
- §28. Verder gepasseerde tot 1755. [Zie 59r.]
- §29. Conclusie op het werk. [Zie 61v.]

§ 1.

[a. *Schulden- en rentelast tot 1562.*]

¹⁰In vroeger tijden en zelfs ten tijde van Keijzer Carel en zijn zoon Philips, waaren de finantien met geen merkelijke capitaalen bezwaart,¹¹ want uijt hetgeen gezegt word onder de volgende notulen¹² zoo was op den 23 julij 1544 Holland alleen belast met 47.000 guldens aan renten 's jaars, waarvan de hoofdsomme beliep 380.000 guldens¹³; en op den 29 december 1553 met f 29.130-12-: renten 's jaars¹⁴; en op den 24 september 1555 met f 84.500-:-¹⁵; op den 6 november 1555 met 90.000 guldens¹⁶; op den 13 junij 1556 113.000 guldens¹⁷; op den 18 februari 1559 met een hoofdsomme van een millioen¹⁸; op den 7 augustus 1559 met een hoofdsomme van 1.400.000 guldens; en op den 20

februari 1561 word gezegt, dat het land met jaarlijkse renten sedert 1552 was belast geworden tot *f* 110.000 guldens 's jaars, bij welke gelegenheid de perplexe constitutie van de finantie uit dien hoofde werd voorgesteld, en wierd op den 16 julij 1562 geresolveert niet meer te negotieeren* om niet buiten mogelijkheid van gered te kunnen worden te geraaken, en difficulterden de staaten uit dien hoofde op den 5 augustus (3v)daaraan¹⁹ in een negotiatie van 200.000 guldens; hetwelk was van dat gevolg, dat op den 25 mej 1562 de renten alleen jaarlijks beliepen 60.000 guldens buiten nog 18.000 guldens bij de steden verzeegelt*, dewelke uit de ordinaris beeden* gewoon waren betaald te worden.²⁰

De belastinge van die renten had zijn source daar uit, dat de Staaten, genoodzaakt zijnde tot defensie van den lande, en om den graave in zijn oorlogen te assisteren, in extraordinaris beeden te consenteeren*, en die beeden zoo prompt uit de middelen daartoe geaffecteert* niet gevonden kunnende worden, de Staaten door den graave geauthoriseert wierden renten te verkopen, dewelke dan uit de middelen, waar uit die beeden gevonden moesten worden, wederom moesten worden afgelost, zoo als uit meenigvuldige exempelen zouden kunnen werden aangewezen, en onder andere kan werden nagezien in de notulen van 2 oktober 1543 en 19 junij 1570.

Den advocaet Oldebarnevelt zegt in zijn remonstrantie aan den Staaten van Holland in 1618 gedrukt, dat de finantie was in 1586, wanneer hij advocaet van den lande wierd, in groote confusie; dat voor de ligtinge van penningen van losrenten op intrest moest 12 ten hondert voor intressen en twee ten hondert voor makelaardije betaalt worden en voor lijfrenten tegen den 6e penning²¹, en voorts dat hij de saecken soo verre gebragt had, dat de laetsten penningen van losrenten alsdan geligt waren teegen den penning 16²² en 1/3 voor makelaardijloon en de lijfrenten teegen den penning neegen.²³

[b. *Rentestanden tot 1586.*]

De cours van de renten is in de vroegere tijden geweest ten minsten tegens den penning 16²⁴, zooals blijkt uit de resolutien van 14 januari 1527, 27 mej en 18 juli 1528, 8 februari 1529, 21 augustus 1530, 28 november, 16 augustus 1532, 12 junij 1536, 2 oktober 1543, 21 maart 1549. Men heeft egter wel, wanneer het geld niet te bekoomen was, tot 14 of 12 per cent²⁵ moeten komen, waarvan exempelen exteeren en te vinden zijn sub 2 augustus 1552, 28 september, 5, 22 oktober, 5 december 1555, 15 februari 1556, 3 mej 1557, 30 maart 1559; dan wierd in 1560 wederom geresolveert tegens den penning 16, om daar mede af te lossen renten tegens den penning 12²⁶ verkogt (vid. 17 januari 1560 en maart²⁷, 4 julij 1561), en op den 27 november 1565 wierd nog nader geresolveert, zoo het doenlijk (4r)was, de renten te converteeren op den penning 18²⁸ of 20 ten 100.²⁹

Maar gedurende de troubles is den staat wederom genoodzaakt geweest, niet alleen te negotieeren tegens 12 per cent (vid. 4 oktober 1574)³⁰, maar zelfs nog met een per cent makelaerdijloon daarbooven, zoo als kan werden gezien op den 20 oktober 1579³¹, 7, 8 oktober 1583³², 8 junij 1584³³ en 8 maart 1585³⁴; jaa zelfs werd mentie* gevonden van negociatien tegens 20 per cent sub 14 april 1576³⁵, zoo als daarvan ook een exempel exteert sub 26 oktober 1544³⁶; welke interessen hoe zwaar dezelve ook waren, egter alleen dienende voor een tijd van nood, zoo wierden dezelve uit de vastgestelde middelen binnen korte tijd afgelost, waardoor de finantien wierden in staat gehouden om bij nieuwe opkomende ongeleegenheden van oorlog als anders de noodige assistentie aan den graaf te kunnen doen, en tot 's lands defensie en behoud te contribueeren.

[c. *Omvang van de beden tot 1560.*]

De graaven surchargeerden* de Staaten ook niet, of ten minsten effectueerden de Staaten door haare difficuliteiten* en remonstrantien* aan de graaven, dat zulx niet wierd tot essentie gebragt, en schroomden niet haare laagheid³⁷ te kennen te geeven, zoo als uit meenigvuldige plaatsen zouden kunnen werden aangewezen, zeggende, NB op den 7 julij 1529, dat het minste quartier van Braband beter is dan geheel Holland in profijten en inkomsten; en op den 12 januari 1552, dat Holland en Zeeland in de beeden niet meer opgebragt hadden dan een derde van die van Braband; althans de beeden over zoo een uitgestrekt land importeerden geen immense sommen;³⁸ want uit de notulen van den 9 februari 1537 blijkt, dat een ordinaris beede is geweest 80.000 guldens³⁹, en volgens 3 julij van hetzelfde jaar een extraordinaris beede 120.000, en op den 16 september 1545 word (4v)gevonden, dat in voorleden tijden een ordinaris beede niet meer was als

En wierden oock aan den grave gekort de exemptien en vrijdommen, soo als onder andere te sien uit het genotuleerde van 5 augustus en 10 oktober 1546, alwaar gesegt word, dat niemand van den impost soude vrij sijn, edele nog onedele, geestelijke nog wereldlijke oft deselve exemptie soude strekken tot kortinge, en op den 23 juli 1556 blijkt, dat bij de korting aen de steden is geaccordeert om van seker consent in te houden f 22.000, soo voor de portie van degeene, die vermids armoede haer portie soo ras niet kunnen furneren, als die vrijdom en exemptie pretendeerden.

En onder de notulen van den 21 augustus 1556 werd gevonden een notabele staat van hetgeen de drie personagens, te weeten de Prince van Orange, de graeven van Egmond en Hoorne, haer goederen in de beeden beliep, en waarvan sy exemptie pretendeerden, waarop onder de notulen van den 22 augustus daer aan werd gevonden een memorie van doleantie van de Staaten tegens de exemptie aan dezelve bij den koning te accorderen, of wanneer zulx bij gewijzde (alsoo daerover reeds proces met de Staaten was hangende) soude werden verstaan, als waerdoor sij niet in staet souden weezen de beede op te brengen, overmids bevonden wierd, dat de portie van derzelver steeden en landen meer bedroeg dan het twintigste deel van de beede. Uyt de lijsten der goederen van exemptie aldaer geinsereert wierden oock genoemt Ysselsteyn en Leerdam, streckende tot een convinct bewijs dat onder Holland altoos gereeckent sijn te behooren, soo als de Staaten tegens de graeven van Hohenlo om dezelve met haar onderhoorige dorpen te contribuieren aen Holland sig onder andere daarvan bedienende, dat sijn princelijke Excellentie, hoogloffelijcker gedachtenis, dezelve onder Holland selfs bekend had en dat de portien van dezelve den lande van Holland en Westvriesland tegens de graeven van Holland mede tegens Keijzer Carel en de Koning Philips gevalideert en gestrekt hebben (vid. resolutie van de vergadering van 29 augustus 1560⁴¹,

60.000 klinkaers zijnde 45 ponden van 40 grooten⁴⁰ (volgens het genoteerde op den 12 oktober 1538), nog met merkelijke gratien* 's jaars vermindert.

Op den 22 augustus 1566 word wel gemeld dat de ordinaris beede in 1540 met 20.000 was verhoogt geworden, maar hetzelfde zal hebben gefluctueert, omdat op den 11 september 1560 word gezegd, dat, de keijzer in 1515 in den Hage zijnde, de zaak zoo was beleijd* geweest, dat, mits de steeden genietende groote gratien, geconsenteerd sijn geweest tot de defensie van den lande 100.000 guldens 's jaars voor zes toekomende jaeren, hetgeen als doen een ordinaris beede is geweest, zoo als ook op de 6 junij 1560 een ordinaris beede is gerekend op 100.000 gulden, alwaar gezegd word, dat Holland te vooren (te weeten voor den oorlog met Frankrijk in 1559 geeindigt) in tijde van paijs* plagt te volstaan tot defensie van den lande te consenteeren een beede van 100.000 waarvan nog na aftrek van de gratien, niet meer betaald wierd als 67.000 gulden.

Tot den jaere 1553 en 1554⁴³ werd niet gevonden dat jaarlijx in meer beeden is geconsenteerd als tot 5 à 600.000 gulden, zoo als gezien kan worden uit de notulen van 18 augustus en 2 september 1553 waarbij zamen is geconsenteerd in 500.000 gulden boven zekere geringe impost voor de graaf voor 4 jaeren op de wijnen, dewelke den 15 december 1554 nog voor 3 jaeren tot het doen van equipage* is gecontinueert geworden, en na die tijd nog voor een jaar zal sijn geconsenteert geweest, werdende op den 16 april 1557 gezegt, dat onlangs wederom was geconsenteert, en op den 9 januari 1559 word gezegt, dat cours* hadt gehad den tijd van 8 jaeren.⁴⁴

Van de consenten in de beeden kunnen nog worden nagezien tot confirmatie van het gezegde de notulen (5r) van den 21 maart, 25 september 1554, 29 maart, 6, 18 april, 26 september, 13 december 1555.

[d. *Het recht van de graaf tot het verlenen van octrooi op de middelen en het recht van de Staten om ordonnanties te maken op de inning ervan.*]

Van de beeden, dewelke door de graaven of uyt derzelver naam door de vrouwe gouvernante⁴⁵ of stadhouders wierden gedaan, is nog aan te merken, dat daar op door de Staaten zijnde gedelibereert en eyndelijk geconsenteert, de middelen waar uijt die zouden moeten worden opgebracht ook op verzoek van de Staaten door de graaven wierden geoctroyeert*, zoo als in het vervolg nader blijken zal en ook gezien kan werden sub 2 oktober 1543, 18 februari, 14 julij 1559, 19 junij 1570 etc., als waar toe de Staaten uit zig zelfs niet geregtigt waeren, zoo als nog uit een placaat op naam van den koning van den 5 mei 1574 blijkt, verklaarende vernietiging van lasten bij de steeden op koopmanschappen binnen 's lands getransporteert werdende gelegd, als competeerende alleen aan den graave en zonder deszelfs octroij niet mogende geschieden; en wierden de Staaten vervolgens gequalificeert de ordonnantien* op de geoctroyeerde middelen te maaken (vide 19 juni 1570) dewelke het Hof⁴⁶ wierd verzogt op den 23 augustus en 10 september 1570 te publiceeren; waarin egter bij het Hof in een diergelijk geval wierd gedifficulteert, en wel op den 19 augustus (vide ook 27 september) 1557 om een ordonnantie bij de Staaten gemaakt te publiceeren op de executie* van de collectatie* van het mergengeld, maar wel als bij henlieden geapprobeert en geemaneert zijnde, waartegen als toen geresolveert wierd representatie* aan den koning bij requeste te doen, dat die van den Raade⁴⁷ bij missive mogten werden belast, de ordonnantien die bij de Staaten gemaakt sijn of nog gemaakt zouden werden tot vordering en executie van de beeden bij haar geconsenteert, te doen(5v) publiceeren en daartoe te verlenen attache*, en is op de missive van den Hove aan den Secreeten Raad⁴⁸ daarover geschreven, op den 9 oktober daaraan gearresteert, een debat behelsende het regt en gebruik van de Staaten dien aangaande, waarop de Staaten hebben geobtineert* een missive van den koning aan die van den Raade van Holland, waar bij sijn Majesteit ordonneert om de ordonnantie, in de requeste van de Staaten gementioneert, te publiceeren onder des Konings autoriteit en naam, en van gelijke te doen andere ordonnantien, die namaals bij de Staaten gemaakt en geconcipeert zouden

folio 359, vid. resolutie onder 362; onder de notulen van den 27 oktober 1570 werd gepraesenteert een requeste van de jonge momboir van den Grave van Buuren⁴² versoekende dat de heerlichheden van IJsselstein, Polsbroek, Jaersveld, Leerdam, Ackoy, Schoonrewaerd, het Noordeynde van Spijk, bij deze grave voorseker altoos gehouden ge-weezen als vrije heerlichheden, niets gemene hebbende met den lande van Holland, bijzonder in het stuk van contributien, dolerende dat nu on-langs gesommeert waren hare quohieren over te brengen ten comp-toire en dat de Staten de nieuwe imposten tot Leerdam hadden willen verpagten, versoekende mandement van appel met relief en dat praesident en Raaden hadden gelast die lasten te renvoyeeren aan de fi-nantie hetwelk de president had aengenomen, is goedgevonden voorz te procederen tegens die van Leerdam en IJsselstein.

En is nog gevonden hetzelfde tegens die van Niervaer.

werden op de collectatie van de beede bij haar geaccordeert, ten waare het Hof dienaangaande merkelijke difficulteit bevond, waarvan zij in die gevallen aan zijn Majesteit zouden adverteeren etc. (vide 5 februari 1558).

En wierd bij de Staaten op de 26 februari 1558 geresolveert voor het consent in zekere petitie te conditioneeren, dat die van den grooten Raade te Mechelen⁴⁹ en die van den Raade van Holland hen in geenderwijze zullen intronitteeren* nog onderwinden* van de instructien, ordonnantien en inningen, die bij de Staaten van Holland tot furnissement, collectie en betaaling van dezelve beede zullen worden geconcipieert en geordonneert, maar dat dezelve Raaden alleen gehouden zullen zijn de Staaten alle vordernisse en assistentie of oppositie, des verzogt zijnde, te doen zonder contradictie of oppositie; zoo als ook de Raade van Holland en andere op den 19 junij 1570 verboden werd tegens de executie van de middelen aldaar gemeld (vide infra pag. 14) eenige provisie te verleenen zonder voorgaande advijs van die van zijn Majesteits finantie en de Staaten daarop (*6r*)gehoort, hebbende de ordonnantie bij de Staaten op de voorszede middelen gemaakt middelerwijl haar executie.

De letteren executoriaal schijnen egter [wel] bij den grave gearresteert* [te zijn geworden], verzoekende de Staaten op den 18 september 1556, dat zoo de koning meent, dat de executie bij de Staaten tot nog toe gedaan te zeer rigoureuse is, zijn Majesteit de Staaten een ligter en bequaamer manier van executie gelieve te praescribeeren, alzo zij geen civielder weeten om de consenten te effectueeren, waarop de koning verstaat, dat de Staaten zullen mogen gebruiken zulke manier van executie als tot nu toe gepracticeert is geweest, totdat daarin anders zal zijn geordonneert (vide 3 oktober 1556).

En op den 22 januari 1559 doet den advocaat rapport van zijn wedervaren te Brussel en onder andere dat de rigoureuse executien waaren geordonneert, aan den ontfanger toegezonden en geregistreert, waar omtrent op den 1 februari (pag. 229) geresolveert wierd eenige veranderinge te verzoeken, en op den 18 februari (pag. 237) wierd geresolveert, dat de gedeputeerden van de Staaten ten Hove zouden solliciteeren* om nieuwe executorien* om de imposten op wijnen, bieren en andere agterweezen, spruijgende uit voorgaande geconsenteerde beeden, te innen en te executeeren.

§ 2.

⁵⁰In de voorgaande §. aangetoont zijnde, dat de graaven beeden deden, zoo zal thans te onderzoeken staan, door welke middelen, wanneer daarin wierd geconsenteert, dezelve wierden geconsequereert*.

Op den 12 januari 1552 werd gezegt ter gelegenheid van een deliberatie op een propositie van zijn (*6v*)Majesteit, dat er waaren vier middelen, daar bij men gewoon was te vinden de beeden in Holland, als bij schiltalen, bij het morgengeld, bij de tiende penning en bij den impost; en dus zoo zal het noodig zijn die middelen ieder in het bijzonder te onderzoeken, en des⁵¹:

1. [*De schiltalen of verpondingen.*]

Betreffende de *schiltalen*, zijnde geweest een ordinair middel voor ordinaire beeden geschikt, zoo dat egter het zelve, wanneer extraordinaire beeden wierden geconsenteert, wel in subsidie mede is geemployeert* (vide 8 april 1544, 19 maart, 2, 4 april 1552); ⁵²zoo als op den 22 augustus 1566 word gezegd, dat in 1542 geen excessive beeden en belastinge van die van Holland waaren gevordert, door dien de lasten van den oorlog toen niet zwaar waaren geweest, en dat de beeden als toen bij ordinaris weegen, dat is bij schiltalen gevordert waren geweest.

De schiltalen waaren in die en vroegere tijd ook met de naam verpondingen bekend, en beduiden hetzelfde, zoo als op te maken is, uit hetgeen gevonden werd in het placaat van den koning van de 6 julij 1515 (vid Gr. Pl.b. 2e deel fol. 2048⁵³) en uit de notulen⁵⁴ van de 5 september 1530, 3 april, 8 oktober 1550, 16 april 1558, en allerklaarst op den 5 februari 1558, in verbis: *geduurende dat een*

nieuwe verpondinge of schiltale gemaakt zal zijn.

De schiltalen of verpondingen waren een verdeeling of repartitie, waardoor ieder stad of dorp *onder de schiltalen leggende* wierd gesteld op een zekere *taux**, dewelke dezelve, zoo lang die gemaakte schiltal of verponding stand greep, (*7r*) moest opbrengen, soo ver de lasten op die schiltalen omgeslagen wierden, als blijkt op den 8 september 1552 en menigvuldige andere plaatsen van de notulen van Holland.

Tot verstand van de bovenstaande onderhaalde woorden: *onder de schiltalen leggende* dient te worden geweeten, dat in Holland eenige steeden, dorpen en landerijen waaren, die in de verpondingen of schiltalen niet waren aangeslagen en in de ordinaris beeden niet mede contribueerden, en daarom *buiten de schiltalen leggende* worden genoemd; van welke exemptie* onder andere op den 16 april 1550 gezegt word dat sommige gehugten en landen sustineerden* geprivilegeert zijn. Soo word op den 15 november 1555 gemeld van zes kleine steeden en omtrend 34.000 morgen buiten de schiltalen geleegeen, van welke zes kleine steeden er vijf worden genoemd op den 15 december 1555 te weeten: IJsselstein, Leerdam, Asperen, Heukelum en Worcum; ⁵⁵ en op den 6 maart 1553 ook Sevenbergen; dog in de ordonnantie sub 5 maart 1560 op de verpagtinge van den impost van wijnen en bieren, werden dezelve alle, zoo steeden als dorpen, in grooten getale opgenoemt als geeximeerdens* van dien impost, omdat zij in de schiltalen contribueerden. ⁵⁶

Hier op zal applicabel zijn hetgeen de Staaten zeggen, in zekere remonstratie, geinsereert* in de notulen op den 22 augustus ⁵⁷ 1556, dat de steden en landen van den graaven van Egmond, Buuren en Hoorn geweest zijn frontieren tegens de landen van Gelder en Utrecht (met welke het land van Holland voortijds dagelijks in oorlog was; vide 26 april 1550) en daardoor, meer dan andere landen van Holland verbrand, gerooft en gebrandschat zijnde, ordinario modo niet hebben mogen (*7v*) contribueeren, en dat in die tijd mede niet gecontribueert hebben eenige andere landen op de frontieren van Gelder en Utrecht, als Sevender, Cabauw, Vliet, de wederhelft van Spijk, Polsbroek en andere. ⁵⁸

Waar op oock sal sien dat op den 10 meij 1644 in Haar Edel Groot Mogender notulen werd gevonden een rapport van de pensionaris Ruysch van een conferentie gehouden bij sijn Hooghijd over de exempte heerlikheeden gehouden (sic!) en over het retardement dat deselve aen Haar Edel Groot Mogender consenten toebagten; dat sijn Hooghijd had verclaert volkomentlijk te verstaen dat sijn goederen in de provincie van Holland geleegeen, alle provinciale lasten benevens andre ingezeetenen gehouden zijn te dragen, maar dat IJsselstein en Leerdam (daer op in deezzen werd gezien) nooit voor Hollands goederen van oude tijden sijn gerekent of erkent geweest; dat oock vervolgens dezelve goederen gedurende den oorlog nooit met Holland in eenige lasten hadden gecontribueert; dat dezelve egter onder Holland gehoorende is hiervoren pag. 4verso in margine reeds klaar genoeg bewezen.

Die geen die buijten de schiltalen lagen moesten egter in extraordinaris beeden [wel] meede draagen, en wierden op een zekere *taux* gesteld, zoo als al blijkt geschied te zijn op den 6 augustus 1544 ten opzichte van de steeden Sevenbergen, Geervliet, Woudrichem, Leerdam, Asperen, Heukelum, IJsselstein, Brielle en Goedereede, en de Landen van Strijen met sijn Dorpen, Rhooen, Albrantswaart, het Land van ter Schelling, Urk en Emmeloort (vide ook 19 oktober 1543, 30 julij, 7, 17 augustus, 8, 15, 20, 21 november 1544 en 4 maart 1545); en de lasten in het vervolg verzwaarende, zoo heeft men ook de middelen uijtgedagt om de landen buijten de schiltalen leggende in de imposten te doen contribueeren, zoo als nader bliken zal; want om dezelve te doen contribueeren in de ordinaris beeden schijnt niet gesustineert te zijn geweest [zoals blijkt] uijt een remonstrantie sub augustus 1556, hetgeen nader werd bevestigd uijt de notulen van den 19 maart, 2 april 1558, en meer andere plaatsen. ⁵⁹

Waarop oock reflexie heeft hetgeen op den 3 november 1649 werd gevonden, namentlijk dat zoude werden overlegt, op wat wijze ter plaatse daar de middelen bij redemptie* zijn geheeven, de verponding in *train** zoude kunnen worden gebragt, als te Sevenbergen, de Zuidhollandsche dorpen, te weeten Raamsdonk, Waspik, Capelle, Besoijen ⁶⁰, 's Gravenmoer, Sprang, Made, Drimmelen en Hanthaze, hooge en laage Swaluwen en dorpen en landen van Heusden te weeten Oud Heusden, Elshout, Hulten, (*8r*) Herpt, Heesbeen, Baertwijk, Vlijmen, Doveren, Engelen, Drongelen, Hedikhuysen, Genderen, Babilonienbroek, Onsenoort, Wijk, Aelberg, Rheenen, Eeten en Meeuwen.

Waarop den 26 december 1650 wierd in consideratie gelegd of men dezelve zoude doen betalen na de betalinge gereguleert in 1627 tot *f* 42.287-5-½, of na 1649 ter somme van *f* 72.277-4-4, en geresolveert tussen die somme het te bemiddelen, en dat de quotisatie* en repartitien* door commissarissen van het land

ten kosten van de respective dorpen zoude geschieden.⁶¹

In de geheele massa van 60.000 schilden, waar meede Holland was aangeslagen⁶², had ieder stad en dorp zijn aanslag van zeker getal schilden; zoo word gevonden op den 20 maart 1549 dat Delft was gesteld op 3000 schilden⁶³ en op den 7 april 1559 het dorp Wijk op Zee op 74 schilden.

Uit de resolutie van 29 december 1553 is af te neemen dat na mate dat de lasten meer of min zwaar waren, op de schiltalen wierd omgeslagen; wanneer geresolveerd wierd [d.w.z.: toen werd namelijk besloten] op elke schild om te slaan twee grooten Vlaams⁶⁴, het welk geraamt wierd te bedragen 3000 guldens;⁶⁵ en op den 27 februari 1556 wierd geresolveert een omslag bij provisie te maaken van 1, 1½ of 2 stuiver op het schilt tot furnissement van des gemeene lands onkosten, na men bevinden zal van noode te weezen.⁶⁶

De verpondinge of schiltale van 1515, die in 1555 nog stand hield, was gemaakt op den voet van 60.000 schilden in het geheel zoo als blijkt op den 1 december 1555 (pag. 679) en 16 junij 1528 (pag. 82); en wanneer in het jaar 1550 verhandeld wierd het maken van een nieuwe schiltaal of verpondinge, is bij de Staaten op den 26 junij 1550 geresolveert (8v)te verzoeken, dat de nieuwe verponding gemaakt mogt worden op 40.000 schilden, apparent met oogmerk om daar door te obtineeren vermindering in de quote, die in het vorderen der beeden tusschen de provincie van Holland met de landen des konings van herwaarts over wierd geobserveert.

Die schiltalen of verpondingen wierden bij den graaf of door deszelfs commissarissen gemaakt; zoo word op den 28 februari 1552 gezegt, dat hertog Carel van Bourgoignen de petitien voor alle deze landen plagt te doen volgens de zettinge bij hem gedaan bij het eisschen van een beede in 1462;⁶⁷ en wierd dezelve gemaakt voor zekere jaren, zoo als [blijkt uit het feit dat] de edelen op den 16 april 1550 adviseerden, dat zijne Majesteit behoorde bedankt te werden voor deszelfs intentie om een nieuwe verponding te maaken, [tegelijkertijd] verzokende dat het zelve voor 12 of 15 jaren zoude mogen geschieden.

Hoe en op welke manieren het formeeren van de schiltalen of verpondingen in 1515 is gedaan kan niet specificq werden opgegeeven, zeggende de staaten zelfs ten dien opzichte op den 26 april 1550 (in welk jaar over het maken van een nieuwe verponding wierd gedelibereerd) dat er niemand van de Staaten nog van den Raad meer was, die over de laatste verponding was geweest, of wist hoe en in wat manier aldaar gebesoigneert was geworden.

Egter blijkt uit de notulen van de 13 junij 1550, dat de verponding in 1515 was gemaakt door commissarissen, zoo als ook was geschied in 1548 (vide 11 junij 1550) en ook in 1530, wanneer commissarissen van den keizer, zonder dat daar toe verzoek bij de Staaten was gedaan, informatie (9r) waaren doende om een nieuwe verpondinge te maken (vide 8 september 1530), op welke commissarissen apparent geoogt word, wanneer op den 8 oktober 1544 gezegt word, dat te anderen tijd tot commissarissen die procedeeeren zouden tot een nieuwe verponding, waren benoemd: Assendelft, Joost Sasbout en Jacob de Jonge.

Dat deze commissarissen door de graaf wierden benoemd, kan worden afgenomen uit hetgeen op den 28 september 1530 en op den 16 april, 26 junij en bijzonder den 10 julij 1550 voorkomt, alwaar de keizer op het verzoek van de steeden, dat bij commissarissen, door den keizer tot het maken van een nieuwe verpondinge gecommitteerd, uit elke groote steede een gevoegt zoude mogen worden om die commissarissen alle hulp en bijstand te doen, ten einde de gelijkheid en egaliteit overal geobserveert mogte worden, doet antwoorden, dat hij verstond autoriteit te hebben om deze commissarissen te stellen naar zijne geliefte, zonder dat de Staaten daarin eenig zeggen behoorden te hebben.

De voorszede commissarissen hebben gebesoigneert op een instructie; wordende van een instructie voor commissarissen die in 1448 zijn gecommitteerd geweest, gewag gemaakt op den 11 junij 1550.⁶⁸

De schiltalen of verpondingen van die tijd zijn van geheel andere natuur geweest als de jegenwoordige verpondingen op de vaste goederen; want op den 26

junij 1550 resolveerden de Staaten om te verzoeken aan de gouvernante⁶⁹, dat eenige commissarissen geordonneert mogten worden, de nature en conditie van het land van Holland kennende, wezende neutrale geen faveur of gunste tot iemand dragende, dewelke hen zouden vinden in de groote en andere steden daar het van noden wezen zoude, (9v)en voor hen ontbieden de kleine steeden en dorpen daaronder geleegeen, om zulks bekwaamlijk te mogen neemen informatie van *de goederen van een iegelijk*.

Deeze resolutie was genomen na dat op den 21 junij aan de Staaten was geleverd de instructie waar nae de commissarissen in het maken van de verponding in het jaar 1448 zig hadden gereguleert, en na dat op den 13 junij aan de staaten lecture was gedaan en copie gegeven van de informatie bij de commissarissen in het maken van de nieuwe verponding in 1515 gedaan van de qualiteit en gesteltenisse van de ses groote steeden en ook van de dorpen.

Den 27 junij 1550 resolveerden de Staaten te verzoeken, dat de steeden voor de te ordonneeren commissarissen zouden moeten exhibeeren rekening (sc.⁷⁰ van de stad) van de vier naeste jaaren van den staat van hun inkomen en uijtgeeven en dezelve bij eede affirmeeren; dat de commissarissen goed regard zoude neemen op het inkomen van de steeden, welk voor inkomen behoord gerekend te zijn: op het welvaren van dien, op de lasten der excijnsen en anders; dat, om te komen tot gelijkheid, in elk dorp een iegelijk van de communicanten zoude worden gesteld op de accijns van 4 vaten bier, elk vat tot 10 stuivers gerekend, het welk zij onderling onder hen luijden zoude mogen vinden bij de gevoeglijkste maniere die zij zoude advisereren, zonder iemand die buijten haar bedrijven zouden gezeeten zijn daar mede te belasten, en dat nogthans regard genomen zoude worden op het welvaaren van de dorpen, om de voorszede 4 tonnen te verhoogen, zoo als na reden (10r)zoude bevonden worden te behooren.

De Gedeputeerden van Delft op den 4 september 1554 geadviseert hebbende om zekere geeischte extraordinaris beede te vinden bij schotponden, antwoordde de Heer van Assendelft daarop, dat het middel van de schotponden in effecte in zig sloot een nieuwe verponding; en op de 6 en 7 maart 1553 word dit middel van schotponden omstandig beschreeven, daarop uijtkomende, dat ieder ingezetenen na zijn rijkdom gesteld zoude worden op zekere schotponden, welke men zoude taxeereren op 1, 2 of 3 schellingen Vlaams⁷¹ na eisch der zaken, op welke wijze aldaar gezegd word, dat die van Hoorn, Enkhuijzen, Edam en andere hunne lasten van goed effect vorderden; en hoe die van Texel hunne lasten vonden bij schotponden is ook volleedig gemeld in zeker verbaal art. 31 tot 35 op den 22 mej 1562; uijt een nadere elucidatie van het placaat van den koning van de 6 julij 1515⁷² gedaan op den 18 september daar aan, zoo blijkt dat die schiltalen ook op de mergentalen zijn gevonden, zoo dat daar uit verder schijnt dat ieder stad of dorp die schiltalen heeft omgeslagen zoo als na derzelver constitutie best convenieerde (vide Gr.Plac.b. 2e Deel fol. 2048).⁷³

Op den 4 september 1554 klaagen die van Gouda dat zij te hoog waren gesteld in de schildtalen na haar qualiteit en rijkdom.

Op den 24 september 1568 word gezegd dat de steeden in zekere extraordinaris petitie hun portie apparent niet zouden weeten op te brengen bij de schiltalen, overmits de cessatie van alle neeringe, bijzonder van de drapperije, van welker arbeidsluijden nogthans de zware excijnsen van de steeden ten deele moesten vergadert (10v)worden, op dat alzoo de voorszede steeden daar uit elk haar portie van de beden opbrengen mogen, welke accijnsen uit redenen voorszede zeer declineerden en minder vallen moesten.

Zoo was ook op den 12 oktober 1538 gemeld, dat de landsluiden uit haar eigen goed en bruikewaarde de beede betaalen en de steeden uit haar excijnsen.

Op den 8 julij 1556 zeggen die van Leijden, dat om te formeeren haar volle portie in de schiltaalen niet doenlijk was eenige nieuwe bezwaarnissen op te stellen meer dan in andere steeden gedaan worden, alzoo de accijnsen bij de imposten en anders genoeg belast zijn, en dat het zoude causeeren vertrek van

burgers.

Op den 7 september 1559 werd gevonden, alzoo bij informatie gebleeken is, dat die van Hooegeveen van alle oude tijden altijd gecontribueert hebben in de schiltalen met die van Benthorn en alzulk met dezelve verponding zijn, zoo zullen die van de Hooegeveen voortaan mede met dezelve blijven contribueeren⁷⁴ in de omslagen die men op de schiltalen van 's lands wegen zal omslaan of op de voet van schiltalen; maar alzoo daar wijinig volk woont en sedert de verponding al veel vertrokken zijn, zoo zullen zij in toekomende omslagen gedurende den tijd van 10 jaaren genieten gratie van de twee deelen en alleen betalen een derde deel van haare schiltalen; dan hetgeen van⁷⁵ de 7 groote[n] omslagen word op de voet van de schiltalen zullen die van Hooegeveen en Benthorn geen gratie genieten, maar zullen haar daarin helpen en contribueeren al die daar land gebruiken uijtgezondert conventen, edelluijden en die binnen eenige steeden of den Hage woonagtig zijn, maar indien zulke persoonen haar land verhuuren, zullen de bruijkers mede contribueeren.⁷⁶

Uijt een ample ordonnantie op de *wijnen en bieren*, (11r)sub 5 maart 1560 consteert, dat die geen, dewelke in de schiltaalen contribueerden, daarvan waaren geeximeert, zoo als ook op den 16 julij het verzoek van de conventualen tot 's Hage wierd afgeslaagen om van dien impost te zijn geeximeert, ten waare zij doceerden⁷⁷, dat haar landen onder de schiltalen gelegen waaren.⁷⁸

En op den 5 november 1564 beklagen zich eenige dorpen dat zij volgens het 63e artikel van de ordonnantie op de 10e penning gehouden zijn de kosten van de taxatie en collectatie te vinden bij de schiltaalen, daar menigte van mergenthalen in haar bedrijf waren leggende, die mede getaxeert waren en de penningen daar van gecollecteert, [en] die [dus] mede wel behoorden te dragen de voorszede onkosten, en niet de inwoonders van de voorszede ambagten alleen, en vervolgens zoo verzoeken zij die kosten te mogen omslaan over de morgentalen; waarop geresolveert is, dat betreffende den 10e penning van 1561 het verzoek werd afgeslagen, dog dat ten opzichte van den 10e penning van 1564 daarop reflexie zoude worden genoomen bij het reguleeren van de collecte van dien, zoo als voorts op den 12 julij 1565 is verstaan, dat de kosten van de collectatie van den 10e penning van 1564 voor deeze reijze, en zonder consequentie in eenige gelijke of andere zaaken, zoude worden gedragen mede door alle bruijkers van landen of andere goederen onder dezelve steede of onder de dorpen geleegen.

Op den 5 maart 1544 zeggen de gedeputeerdens van Amsterdam dat zij verpond en gantselijk gefundeerd zijn op de zejpling* en negotie.

En op den 26 april 1550 zeggen die van Dordrecht en Amsterdam met opzigt tot het maken van een nieuwe verponding, dat in de steeden hen geneerende* met de negotie geen bequame zettinge mogt vallen, mits de negotie⁷⁹ het eene (11v)jaar de helft beeter is als het andere, en daarom in het stellen geen gelijkheid geobserveerd konde worden.

En uit het 57e artikel van de ordonnantie van den 10de penning van 3 januari 1562 blijkt ook, dat de steeden verpond waren op de goederen de steden toebehorende.

En uit het geen ten respecte van Texel op den 24 september 1540 word gemeld, zoo schijnt het dat reguard is genoomen op de groote van de morgentalen en de waarde van dien.

Uit al het voorgaande kan voor besluit worden opgemaakt dat de schiltalen of verpondingen zijn geweest geen reëele maar personeele omslagen na de rijkdom en het inkomen; dat commissarissen in het maken van nieuwe schiltaalen of verpondingen zig hebben na de steden vervoegt, zig geïnformeert na het inkomen van de goederen aan dezelve steeden gehoorende, hoe veel zij na de apparente rijkdom en consumtie van derzelve ingezetenen, bij excijnse als anders apparentelijk konden consequereen*, en dat die commissarissen daar na die steden op zekere quote ofte schilden hebben gesteld.

En dat zoo veel de dorpen aan ging, die commissarissen zig mede hebben

geinformeert op den rijkdom en gesteldheid van de ingezetenen aldaar en op de menigte en qualiteit van de landen, die dezelve alzoo in eigendom als huur gebruikten, en daar op dezelve dorpen met zeeker getal van schilden hebben aangeslagen, welke quote vervolgens bij het opbrengen van een beede over de ingezetenen van het dorp of ambagt, ieder na mate van zijn gesteldheid en van de landen, die hij, zoo in dat als in andere dorpen in huur gebruikte, zijn omgeslagen tot bevestiging van het welke verder dient een placaat van keizer Carel van den 18 september 1518 (vide (12r)Gr. Plac.b. 2de deel, fol. 2051).

(Over het maaken of niet maaken van een nieuwe verponding vid. 8 sept. 1530; 23 meij; 8, 13, 25 october; 6 en 8 november; 23 december 1544; 4, 16, 26 en 28 april; 7, 10 meij; 11, 14, 26, 27, 28 junij; 4, 8, 10 julij 1550.)

De beschrijving van dit middel hoe zeer wijdloopig, is daar toe dienende om te weeten van wat natuur hetzelfde is geweest.⁸⁰

2. [*De mergentaelen.*]

De *mergentaelen* was een omslag op ieder morgen al zeer vroeg bekend (den 6 september 1528 word daarvan al mentie gevonden) ten deele tot laste van den bruijker (vide 8 april 1544), waarin de slegte landen zo wel als de beste droegen (vide 24 september 1555); was na tijds gelegenheid hoog of laag. Zo vind men van 2 1/4 stuiver per morgen (10 april 1545), van 2 stuiver (7, 11 augustus 1546), van 1 stuiver (10 julij 1543), van 7 grooten (5 december 1555), van 5 stuiver (8 julij 1556), van 7 stuiver (15 februari 1573).

In de Rekening van Coebel over den Jare 1554 werd Holland (Voorne, Overflakkee en Bommenede⁸¹ daer onder niet gerekent) groot bevonden 300.320 morgen 530 roeden.

3. [*De tienden.*]

Omtrent de *tienden*, zoo wierd op den 28 november 1542 op een dagvaart van alle de landen te Brussel gehouden voorgedragen dat, gemerkt alle beeden, ordinaris en extraordinaris, en subventien* die men tot nog toe heeft kunnen opbrengen, geemployeert zijn, en men nog groote sommen ten agteren is van de kosten van voorgaande oorlogen, geen beeden, die bij de voorgaande oude weegen en manieren geconsenteert zijn, in dusdanige oorlog als de jegenwoordige met de Françoisen moogen helpen, maar dat men andere weegen moet zoeken, als van den 100e penning te betalen van de waarde van de koopmanschappen die uit deeze landen getransporteert werden in andere landen den keizer niet subject, item den 10e penning van het inkomen van onroerende goederen, van renten, bosschen, etc., en ten derde den 10e penning van den gewinnen die eenig koopman resideerende in deeze landen een jaar winnen mag; waarvan de deliberatien kunnen werden gezien op 13 december 1542, 20 februari, 7 maart, 14 junij, 10, 18 julij 1543, blijkende dat daarin is geconsenteert op den 5 maart 1544; dog de schaedelijkheid (12v)omtrent de koopmanschappen aangetoont op den 5, 26, 27 maart, 21 november, 1, 9, 19 december 1544 (vide ook 6 maart 1553). Dat de tienden meest op de mergentalen worden gevonden word gezegt op den 12 februari 1552, dat men die moest reserveeren tot de uijterste nood op den 12 januari 1552, en dat die eerst in 1542 zijn geintroduceert, op den 12 meij 1556.⁸²

Soo werd op den 2 november 1544 gevonden, dat om te vinden het halve consent van 150.000 gulden, den 9 april bevoorens geconsenteert, twee tienden waren geconsenteert, dewelke als doen nog niet waren afgeloopen; dat op den 1 april 1540 waren geconsenteert in 80.000 gulden, in october 1542 in nog 60.000 gulden en november daaraanvolgend de twee tienden; en in october 1543 120.000 en in april bovengemeld 150.000 gulden, makende behalven de voorszede twee tiende 485.000 gulden, en dat mitsdien niet meer als in 80.000 gulden konde worden geconsenteert.⁸³

Op den 24 september 1555 wierd een tiende geresolveert, te weeten van de huuren, huijzen, renten, ampten etc., waar tegens ook door de Staaten sterke representatien wierden gedaan, alzoo de 5 stuivers per morgen maar 70.000 gulden had opgebracht, en dat de 6 stuivers op ieder schoorsteen te lastig viel, dat de eetwaren in prijs waren gesteegen, dat de Haagsche schepel⁸⁴ tarw koste 13 schellingen in plaats van 7 schellingen; de turf de ton in plaats van een blank* nu 7, 8 of 10 groten Vlaams⁸⁵; dat de schiltalen voor de groote steeden alleen bedroegen 41.000 guldens en voor het platteland 58.000 guldens beide in de

100.000 guldens en dat het land was bezwaard met meer als 84.000 guldens renten, bedraagende meer als een bede.

Den 6 junij 1558 werd verhaald dat de Staaten bij placaat van den koning op de 25 mej 1558 waren (*13r*)geoctroieerd geworden tot consequeringe van de geconsenteerde nonennale⁸⁶ beede, tot het heffen van 1/10 van het provenue van huizen, landen, visscherijen, molens, ampten en officien waarvan vervolgens quohieren zijn geformeert, waartoe op den 17 januari 1560 eenige wierden gecommiteerd.

Op den 3 januari 1562 werd gevonden een ordonnantie van de koning, op den 11 october 1561 geapprobeert, waar na den 10e penning in den jaare 1562 zoude worden geheeven van alle onroerende goederen, renten en inkomen volgens

art. 4⁸⁷ van alle huijzen, landen⁸⁸, tienden, renten, visscherijen, vogelarijen, duijnen, schoutambagten* en diergelijken;

art. 11 van alle schuuren, spijkers*, zolders, kelders, pakhuizen, haringplaetsen, houttuinen, stallen, loijerijen en diergelijken

art. 44 van grienden, elsenhout en diergelijken

art. 45 van alle boomgaarden, kooltuijnen en warmoeslanden

art. 47 van visscherijen en veeren.

art. 49 herfstschoten*, meijschoten*, boddingen*, tollen, mannen*, beeden, regten van nakoop*, jaarmarkten, sluijsgelden, damgelden, gruten*, thijnsen*, cijnsen*, biertollen excijnsen, bruggelden, duijnen, turfmaten, vogelarijen, zwaendriften, kojien, hoendergeld, hofvisch*

art. 51 van steenplaetsen, steenovens, raamen*, zoutkeeten, lijnbaanen, kraanen

art. 52 van renten op eenige domeinen.

Volgens art. 1 moest de taxatie in de steeden geschieden door drie à vier bij de wethouders te committeeren, en in ieder dorp of ambagt door drie à vier van de bekwaamste bij de gerechten daar toe te verkiezen.

Volgens art. 16 zouden bij de Staaten gesteld worden drie personen die mede bij en over de taxatien (*13v*)zouden zijn om alomme de egaliteit te observeeren.

Art. 73 werd geordonneerd dat in cas dat iemand zig vond bezwaard de decisien daar van zoude staan aan de Staaten van Holland en West-Vriesland, en dat die geen die zig daar bij zouden vinden bezwaart zig souden kunnen adresseeren aan den Raad van Holland.

Hier uijt kan men rekenen dat de jegenwoordige heffinge der verpondinge zijn oorsprong heeft.

Op den 21 maart 1569 wierd door den hertog van Alba geeischt den 100e penning van alle roerende en onroerende goederen eens, en voorts een impost te stellen op de verkopinge, zoo van roerende als onroerende goederen, te weeten den 20e penning van de onroerende en den 10e penning van de roerende goederen, waar op de deliberatien sub 22, 24 maart en 5 april deszelven jaars kunnen worden nagezien, zoo dat op den 14 april in den 100e penning consent wierd gedraagen, en op den 13 en 15 junij daaraanvolgende in den 20e penning; waarop ook kunnen worden nagezien, de notulen van den 24, 26, 28 april, 7 en 17 mej 1569; dog tegen het laatste zijn in het vervolg sterke representatien gedaan, en wel al op den 16 en 21 junij 1569, zoo dat op den 16 october in plaats van dien is gepresenteert een somme van 271.000 gulden voor zes jaaren lang boven den 10e penning voor gelijke jaaren.

Waar over de deliberatien te vinden zijn sub 27 october, 24 november, 16 december 1569, 13 maart, 11 april 1570 (uit welke laatste blijkt dat in 1557, 1561, 1564 een tiende penning is geheeven), 16, 28 april, 6, 7, 22 mej, 16, 19 junij 1570; waar uit teffens consteert, dat de 271.000 guldens zijn geaccepteerd geweest, waar van op den 12 december 1571 van de laatste termijn remissie wierd verzogt; doende den hertog van Alba, bij (*14r*)missive door den grave van Bossu, stadhouder, met den heere van Rijswijk, praesident van Holland, declareeren, op den 11 augustus 1571, de wil des konings te zijn, dat men

zouden voortvaren met de executie van den 10e en 20e penning.

Waarop deliberatien gevonden werden sub 29 augustus, 11 september, 6, 20 oktober, 5, 24 november 1571.

[4. *De imposten.*]

Op den 3 julij 1537 werd van een petitie op de excynsen van wijnen, bieren, lakenen etc. gemeld, en ook van een carolijn* gulden van ieder schoorsteen; maar dat dezelve geen effect hebben gesorteerd om te schuwen⁸⁹ nieuwigheid en quade consequentien, blijkt uit de notulen sub 23, 26 oktober, 1, 6 december 1536, 27 mej, 3 julij 1537; dog werd egter gevonden dat geduurende deeze tijde eenige imposten, hoe wel van weinig belang zijn geheeven geworden.

Het eerste dat van imposten van Staaten wegen word gevonden, is op den 20 oktober 1543, wanneer door de gouvernante aan de Staaten zijnde gegeven octroij tot het koopen van renten tegens den penning 16⁹⁰ om met de hoofdsomme te furneeren een geconstitueerde beede; ook is gegeven octroij om nieuwe imposten op wijn, bier, laken etc. te mogen leggen om de voorszede renten en andere daar mede af te lossen, zoo dat volgens resolutie van de 5 februari 1544 den impost alleen op de wijnen en bieren zoude blijven.

Deeze imposten hebben egter niet langer geduurd als tot 1547 wanneer wierd afgelost de somme waar voor dezelve opgesteld waren (vide 8 januari, 9, 18 februari, 14 maart, 14, 15 december 1547).

Den 5 november 1549 wierd door den keijzer verzogt het heffen van een impost op wijnen van 30 stuivers op⁹¹ elke ton of vat wijn, voor 4 jaaren tot equipagie van eenige scheepen; na diverse deliberatien, te vinden sub (14v) 16, 23, 29 november, wierd het zelve geaccordeert onder zekere conditien, van welke conditien de Staten egter hebben moeten afzien (vide de deliberatien daarover 7, 8, 15, 24, 28, 29 en 30 december 1549, 5 januari, 13 februari, 9, 19 maart 1550); en is deeze impost nog voor 4 jaaren gecontinueert geweest (vide de 1, 16, 21 maart, 20 april, 12 en 18 mej, 11, 20 junij 1551). In 1559 verzogt de keijzer verdubbeling van die impost voor nog 4 jaaren, dog werd hetzelve alleen op den voorigen voet geaccordeert (vide 9, 22 januari, 1, 10, 18 februari, 20, 30 maart, 7, 16 april, 14 julij 1559) zijnde dezen impost geheeven geweest bij het inkomen. Op den 15 mej 1552 is bij de Staaten, om te vinden een somme van 50.000 gulden in een geconsenteerde beede van 200.000 gulden geresolveert met octroij van den keijzer te heffen 6 stuivers van elke aam.

In augustus, september, en oktober 1552 is gedelibereerd en schijnt geresolveert te weezen om het voorszede kort* en nog 50.000 gulden te vinden bij verkoop van renten; en om tot lossinge derzelve, en tot betaalinge der renten voor 4 jaaren, in de groote en kleijne steeden te heffen een impost van een braspenning* op elk vat bier dat gedronken wierd, van elk aem⁹² rijnsse wijn Dortse ritsinge* 7 1/2 stuivers, op een pointsoen⁹³ Franse wijn 6 stuivers, op een oxhooft⁹⁴ 4 1/2 stuivers, en van een aem Spaense wijn en andere heete wijnen 9 stuivers en een oortje*, en op het platteland, in plaats van dien, drie stuivers op elke haerdstede (vide 2 augustus, 28 september, 3, 4, 5 oktober 1552).

Om te vinden de jaarlijkse, lopende renten bij het land verkogt, monterende f 29.030-11-: is op den 29 december 1553 geresolveert met de 1 februarij 1554 in alle steeden van Holland groote en kleijne, de wijnen en bieren te heffen de helft van zulken (15r)impost als in 1544, 1545, 1546, was gegadert geweest; en ten platten lande in plaats van dien den impost van 2 grooten op alle morgen, en dat voor een jaar, of zoo veel hooger als de Staaten zouden goedvinden.

Den 13 december 1555 is geresolveert, met de 1 februari 1556 te heffen 4 grooten van elk vat bier, van het 41e vat van alle brouwtten 4 grooten, van elken aem Rijnse wijn 48 grooten, van elk pointsoen Franse wijn 48 grooten, van een dito oxhooft 36 grooten, van elk aem Spaense en andere heete wijnen 72 grooten, en dat over het platteland over de schiltalen zoo veel zoude worden omgeslagen, als het omslaan van 7 grooten op de morgen zal bedragen, op te brengen op den voet van schiltalen, mits dat ieder dorp zijn portie zal mogen

opbrengen by capitale impositie, impost of anderzints, zoo als iegelijk gevoeglijks in den zijnen zal vinden, zonder de morgentalen te roeren, ten ware in de dorpen waar in de morgentaalen omtrent eenpaarig van waarde zijn; en mits op de morgentalen buiten de schiltalen geleegeen zijnde, op ieder morgentale 7 grooten worden omgeslagen (vide ook 1 december 1555, 8 julij 1556)⁹⁵. Op den 27 maart 1556 is de ordonnantie te vinden, waarop den impost van de bieren van 2 stuivers van ieder vat zoude werden verpagt, en op den 14 april 1557 en 5 maart 1560 een nadere geredresseerde ordonnantie⁹⁶ op de wijnen en bieren voor die geen die in de schiltalen niet contribueerden, en ook voorts een instructie voor commissarissen tot de verpagtinge.⁹⁷

Op den 14 november 1556 is een concept beraamt bij de zes groote steeden van de volgende lasten, als van het last turf bij het uijtgaan den 10e penning van de koopschat; van een half vat boter 4 stuiver; van de kaas den 40e penning; item van de paarden; item van de hoornbeesten; van ieder tonne zoute vis 2 stuiver; van ieder tonne zalm 3 stuiver; van elke 100 stapel vis (15v)3 stuiver; van ieder waterschip verse riviervis 12 stuiver; dito paling 3 stuiver; van gedroogde visch den 40e penning; van conijnen en ander gevogelte den 30e penning; biksteen den 25e penning; schulpkalk den 30e penning; vide deliberatien daarover op 25 november, dan had geen voortgang, vide 1 december 1555.⁹⁸

Op den 10 en 18 februari 1559 word gemeld van het heffen van een impost van een duit op ieder ton turf, die in Holland gedolven en buiten Holland vervoert wierd, en dat den impost op de wijnen en bieren, en 7 grooten op de mergen zoude werden verhoogt met 1/4.⁹⁹ Den 6 april wierd bij de koning daarin geconsenteert, en op den 14 julij blijkt dat daartoe is octroij verleent geweest,¹⁰⁰ dan op den 21 april word gezegt, dat de voorszede verhooginge niet is geintroduceert geworden om bij het eindigen van den oorlog, wanneer ieder verligtinge verwagte, geen nieuwe bezwaernis te introduceeren.¹⁰¹

Voorts wierd op den 19 junij 1570 om zekere beede te vinden gearresteerd de verdubbeling van den impost op de wijnen, bieren en mergengelden, de imposten op het gemaal, boter en kaas, beestiaal, bieren, olijen, haring, zijde, wolle en linne laakenen, buyten gebrouwen* bieren, en wierden de staaten geauthoriseert daarop ordonnantie te maaken, en dezelve imposten te augmenteeren en te diminueeren, mits, meer opbrengende als de geregte somme met de kosten, hetzelve tot lossing van renten zoude werden geemployeert.

§ 3.

De troubles en oneenigheden tot dus verre zijnde gebleeven in een hoop van een minnelijk accommodement*, zoo wierd met 1572 sedert het (16r)inneemen van den Brielle de verzoening voor hoopeloos aangezien, en wierden de wapenen met ernst opgevat tegens den hertog van Alba en Spaansche dwingelandije. En zoo wierd op den 16 augustus 1572 bij de Staaten en op derzelve naam een plaacaat gearresteerd tot het heffen van den 12e penning van de huuren van alle landen.

De notulen van 1572 en 1573 manqueerende, zoo kan men niet opgeeven wat in die tijd is gepasseert.¹⁰³

Egter word op den 7 februari 1573 nog gevonden, dat de prijs van het geld wierd verhoogt, en een ider gelast het import¹⁰⁴ daarvan ter leen aan den lande op renten te leenen.

Op den 10 mej 1574 werd onder andere middelen van imposten (vide infra pag. 23) geconsenteert van alle landen zoo binnen als buijtendijks, en ook van alle tienden, visserijen, en vogelarijen, den 6e penning van de huuren, vrugten en inkomen van dien voor den jaare 1574 tot laste van den eigenaar, na aftrek van de lasten en onkosten van de dijkagie gevallen in 1573: en op den 23 april 1576 alle maand 1/6 van den 100e penning van de waarde van alle huijzen, erven, landen, tienden, visserijen en andere goederen, die verhuurt of bij den eigenaar gebruikt werden, 2/3 tot lasten van den eigenaar en 1/3 tot laste van den huurder.¹⁰⁵

* Bij het 12jarig bestand van 9 april 1609, zoo als oock bij het 56 artikel van het tractaat van Munster van 1648, word gezegt, dat den oorlog zedert 1566 had gelooopen. De verbonden edelen in 1566 haar remonstrantie aen de vrouwe gouvernante hebbende overgegeeven (Gr.pl.b. 4e D., f. 40), soo quam daer op den Hertog van Alba als Capiteijn Generaal (wiens commissie is van den 3 januari 1567) (ut supra f. 46) en voorszede bij vertrek van de vrouwe gouvernante tot capitijn generaal aengesteld (ut supra f. 48), bij commissie van 13 oct. 1567, soo begonnen de feijtelikheeden waer mede oock quadreert dat men deezen oorlog doorgaens benoemt den 80jarigen oorlog sijnde met de bovengemelde vrede van Munster

in 1648, wanneer egter het 12jarig bestand daeronder moet gerekent worden.¹⁰²

Uijt de notulen van den 13 en 25 november 1574 blijkt dat een maandgeld is geïntroduceert geweest, want op den 13 november 1574 verzoekt zijn Excellentie dat, tot acceptatie van de regeering meer¹⁰⁶ nodig zijnde, de Staaten geliefden te verzecken 45.000 guldens gereed¹⁰⁷ op te brengen, en daarin van maand tot maand te continueeren; dat tot furnisement van dien, zijn Excellentie te vreeden was, dat de steeden zouden mogen heffen, boven hetgeen zij (*16v*) nu reeds in handen hadden, het vierendeel van de accijnsen, en voorts alle lasten die tot behoeven van de gemeene saek in de steeden geleid worden, welke lasten de steeden zouden mogen verhoogen zoo het hen luiden ieder in het zijne goedduncken zoude, zulx dat zijn Excellentie dogt, dat hier door de clagten van de steeden over het maandgeld zoude cesseeren; de steeden krijgen hier door een regt, hetgeen zij bevoorens niet hadden gehad; want bij placaat van den koning van 6 julij 1515 en 8 september 1518 wierd geordonneerd dat de steeden geen excijnsen zouden mogen stellen, hoogen of laaghen op wijn, bieren, vis of andere waaren als op octroij¹⁰⁸.

Vervolgens wierd op den 25 november 1574 voorgeslagen om, ter expiratie van de zes eerstkomende maanden, met den 1 januari nog voor 4 maanden te continueeren in een maandelijke contributie van onderhoud van de militie tot 45.000 's maands, te vinden bij middelen van excijnsen van de wijnen en bieren, item van de twee deelen van de imposten van dezelve wijnen en bieren, blijvende alleenlijk het derde deel van dien tot onkosten van de bodenloonen en andere diergelijke saaken, die prompt betaald moesten worden; surcheerende de voorszede tijd van 4 maanden alle de betaalingen van schulden, renten en andere gagien soo van den Rade als van alle andere officieren of commissarissen, die in die zelve tijd zouden mogen vallen, uijtgezondert dat men alleen zoude betaalen het tractement van zijn Excellentie; voorts ook dat daar toe geëmploijeert zoude worden den impost op de hoornbeesten, en daar toe nog het lastgeld, het welk geheeven zoude worden zulks als hetzelve bij de steeden particulier was ingesteld geweest, en daarenboven de helft van het maandgeld zulks tot nog toe (*17r*) betaald was of verhoogt zoude mogen worden, zoo, dat het kort bij taxatie van Zijn Excellentie op die te min gefurneert hadden zoude gevonden worden; hetzij bij verhooging van imposten of verkoop van geannoteerde goederen.

Den 6 december 1574 is in de voorszede continuatie geconsenteerd, te vinden uit alle de imkomsten van de accijnsen binnen de steden die in de Unie gebragt zullen worden, mitsgaders de twee deelen van de imposten van hetgunt daar aan resteeren zoude, bij opstelling van het lastgeld op de granen binnen alle steeden en verhoging van alle accijnsen ofte andere generaale middelen, zulx¹⁰⁹ de voorszede somme ten volle daar mede op gebragt mogen werden; en om dezelve te concipieren, [werden] gecommiteerd die van Dordrecht, Delft met de Advocaat Buys en van de Laen.

Op den 10 december 1574 is beslooten, dat tot vinding van de 45.000 guldens per maand, tot onderhoud van het ordinaris guarnisoen en defensie van het land aan Zijn Excellentie nog voor 4 maanden geaccordeert, ingaande den 1 januari naestkomende, deeze navolgende partijen van imposten geheeven en geploijeert zouden worden:

1. alzo de imposten van de wijnen en de bieren de voornaamste zijn, waar uijt de voorszede penningen gevonden moeten worden, zoo zal men in de steeden bij de ontfangers van de accijnsen een controlleur stellen uijt een andere stad om contrarolle te houden van de wijnen en bieren; dat de schippers continueel resideerende in hun scheepen impost zullen moeten betalen, dog dat haar domicilie in steeden of vlekken houdende, daar van zullen weezen vrij, mits geen ge-laagen in haar scheepen zettende, nog ook bier of wijn in haar huizen brengende; dat op het platteland

dezelve impost van bier en wijn (*17v*) als in de steeden zal moeten worden betaald, als doen geraamt op te brengen¹¹⁰ ter maand

	f 20.000
2. impost op de turf ter maand	f 2.000
3. impost van het gemaal, van elke zak tarwe Delfse maat, in plaats van twee stuivers die men nu betaald, zes stuivers, geraamt ter maand	f 2.000
4. regt van de wage, nog eens zoo hoog te stellen, en in plaats van één stuiver van de 100 pond, te doen betaalen 2 stuivers geraamt ter maand	f 1.500
5. impost hoornbeesten en bezaaide landen ut supra ¹¹¹	f 6.000
6. wolle lakenen ut supra	f 600
7. zal men opstellen een impost op de zeep, doende bij de zeepzieders betaalen ut supra	f 3.000
8. te doen collecteeren in alle steeden van de visch die aan aanslag komt den 20e penning ut supra	f 900
9. den impost by Dordregt, Delft en Rotterdam reeds gesteld op de graanen; van een last tarw rondzaad, gerst, erwten boonen <i>f 3--</i> ; van elke last spelt en boekwijt <i>f 1-10--</i> ; van een last tonnemeel, twee ton voor een last gerekend, <i>f 1-7--</i> geraamt ut supra	f 9.000

Op den 10 junij 1575 word een instructie tot het formeeren van quohieren van den 100e penning op de huijzen, en een placaat tot het heffen van dezelve gearresteerd, en op den 23 december daarin geconsenteerd; hoedanig de taxatie moest geschieden kan worden nagezien in de notulen sub 4, 7, 10, 20 junij en 14 augustus 1576.

Op de voorszede quohieren zijn vervolgens in 1577, 1578 en 1579 consenten gedragen zoo als te zien is op den 23 junij, 5 julij 1577, 21 augustus, 12 oktober 1578, 14 januari, 11 februari, 21 mejj, 16 junij, 12 augustus 1579.

Blijkende uit de laatste, dat die 100e penningen zijn geheeven van alle onroerende goederen, te weeten van huizen tegens den penning 14 van de landen tegen (*18r*) den penning 18 en in Voorne en Putten tegens den penning 16.

Op den 31 augustus 1580 wierd in een 50e penning op de huijzen, landen en onroerende goederen geconsenteerd, na dat op den 14 mejj bevoorens een instructie voor commissarissen tot het redresseeren van de quohieren van den 100e penning was gearresteerd; en wierd op den 9 december en 9 januari 1581 ordre op de inning en executie van dien gestelt. Waarop den koning van Spanje op den 26 julij 1581 wierd geresolveert af te zweeren.¹¹²

In den jaare 1581 wierd een nieuwe verponding te maaken gearresteert, te effectueeren door zijn Excellentie, dewelke bestond in aanslagen van de steeden, dorpen etc. of om klaarder te zeggen in repartitien quotesgewijs, volgens welke de gepetitioneerde sommen moesten werden opgebracht (vide 24, 27, 30 julij, 17, 21, 24, 26 augustus, 12 september, 12 oktober 1581, welke laatste houd in het consent van de Staaten in de gemaakte verponding, schoon zij dezelve niet hadden gezien, en in vertrouwen, dat zijn Excellentie die regtmatig zoude hebben gedaan, en voorts behoudens doleantie (vide ook 23, 24 januari 1582) en schijnt ten platten lande gestelt te zijn geweest op tienden, cijnsen, moolens, visserijen, vogelarijen, huijzen en landen (vide onder andere 12 september 1581, 23 januari, 9 april 1582); geresolveert een nieuwe verponding te maaken (vide 22 augustus 1582 en wierden daarop den volgenden 23 augustus eenige gecommiteert en voor dezelve een instructie gearresteert, waarin geen goederen specifice werden gemeld, waarop de verponding zoude moeten werden gestelt, maar dat zouden moeten letten op neeringe, welvaart en inkomsten (vide ook 10 november 1582 en 27 november 1582 en 28 februari 1583).¹¹³

Op den 11 februari 1584 wierd een nadere instructie voor commissarissen tot het maken der quohieren van onroerende goederen voor de geregten van het platteland gearresteerd waarin gemeld word van huijzen, (18v)landen, tienden¹¹⁴, visserijen en andere onroerende goederen, als boomgaerden, grienden, elst en ander kaphout, steenplaatsen, kalkovens, vogelarijen, duijnen, agter ende buitengedykte landen.

Op den 11 augustus 1584 wierden wederom ten fine als vooren commissarissen benoemd, uit welkers gebesoigneerde is voortgekomen het quohier der verponding dat tot 1632 heeft gesubsisteerd.

Blijkende uit de notulen van den 17 augustus en 7 november 1584 dat de verpondingen als doen genomen naa den 12 penning over de landen hebben gerendeert

	f 199.691-15
en over de huizen en steeden	<u>f 43.949-:</u>
dus zamen	f 243.640-15;

waar van egter moest werden af getrokken wegens de verdingen¹¹⁵ van de fortificatien tot f 23.517-18-6 (vid. ook 6 nov. 1584).

Uijt een placaat van den 2 october 1584 en resolutie 10 julij 1584¹¹⁶ blijkt nog, dat in 1583, zoo wel als in dat jaar, zes verpondingen waren geheven; ¹¹⁷ en uijt verdere resolutiën blijkt, dat men op de voet van het redres der verpondinge lasten heeft geheeven als onder andere op den 17 april 1589, en wierd in 600.000 gulden geconsenteert, dewelke vervolgens door de steeden en dorpen in de proportie van haar quohieren opgebracht moesten werden (vid. ook 23 december 1597, 31 october 1601).¹¹⁸

De lasten van den oorlog verzwaarende, zoo wierd ook begrepen dat met reëele consenten dezelve niet goed te maken waren, en zoo wierd op den 17 augustus 1584 een voorslag gedaan om by forme van hooftgeld 150.000 guldens te vinden, te weeten 125.000 door de steeden en 25.000 door het platteland bij forme van capitale hoofdschattinge om te slaan; (19r)en daar in te doen contributeeren die boven de 500-:- rijk waren, van elke 100 guldens zes stuivers onder belofte van restitutie in 1586 zonder interest deswegens te betalen.

Op den 31 augustus 1584 wierd hetzelfde geresolveert, en den 1 september een concept repartitie ter deliberatie gelegd, en op den 7 november wierd een instructie tot het formeeren van dien omslag voor het platteland gearresteerd, nadat bevoorens op den 6 november de repartitie van het platteland voor het Zuider Quartier tot f 18.600-:- en voor het Noorder Quartier tot f 6.300-:- was gemaakt¹¹⁹, en geresolveert die penningen te negotieeren.

Op den 2 october daaraanvolgende wierd geconsenteert in 600.000 gulden over de onroerende goederen in de steden en ten platten lande op den voet van het redres der verpondinge op te brengen.

Uit de notulen van den 23 december 1598 blijkt voorts, dat de lasten voor de provincie van Holland doen beliepen 4.500.000 gulden waar tegens de gemene middelen en verpondinge niet meer als 3.500.000 rendeerde en onder de notulen van den 15 mej 1599 word een nadere staat gevonden waar in de lasten en inkomsten worden berekend als volgt

Den advocaat van Oldenbarnevelt in sijne remonstrantie aan de Staaten in 1618 gedrukt¹²⁰ segt, dat bij het aenvaerden van sijn dienst (in 1586) de Staaten met groote moeijte voor de Generalitijt in de lasten van oorlogen konden opbrengen omtrent 1.800.000 gulden in het jaer, en dat doen ter tijd¹²¹ omtrent betaalden 4.200.000 gulden, en dat de lasten seedert de tijd van sijn aanstelling tot doen, de Hollandse particuliere

INKOMEN

de verpondingen over de steeden en het platteland nog f 1.100.000 geconsenteerd boven de verponding over de steeden	
item over het platteland	f 100.000
gemeene middelen gerekent op	f 2.100.000
middelen tot het betalen van de renten geaffecteert van de turff en de helft van 8 en 4 stuivers op ieder ton bier	
middelen van den 40e penning van alienatien van f 200.000	
onroerende goederen genoomen op	
(19v)40e penning successien à latere	f 100.000

lasten wel waren gemonteerd tot boven de twee millioenen in het jaer en dies meer als in 1586 konde opgebracht werden voor de Genera- liteits en Hollands particuliere lasten, dewelke tans egter boven de voorzeide 4.200.000 konden gevonden en betaalt worden; hij voegt er verder bij, dat hoe wel het beter is het land te bezwaren als te verliezen, nochtans wijslijk en voorzigtelijk dient te worden gelet (gelijk bij de collegien van Hooge en Provinciale Raden en Luiden van Rekening in den jare 1604¹²² schriftelijk was geadviseert dat bij het verhogen van de lasten boven het inkomen de landen moesten in uysterste ruine vervallen en also verre in de leste 10 jaren gelijke lasten hadden moeten gedragen werden, als in de 10 jaren tevoren, de particuliere lasten van Holland en Westvriesland doen wel tot 4 millioenen in het jaer souden hebben moeten rijsen, het welk door het maeken van de treves was belet.

*In een advis van de Hogen en Provinciaale Raaden en luiden van Rekening van de 8 maart 1604¹²³ gevoegt agter de remonstrantie van de advocaat van Oldebarnevelt in 1618 gedrukt, werd het volgende gezegt, dat de petitie van de Raad van State bedroeg omtrent 800.000 gulden ter maand en de quote daarin van Holland omtrent 5.600.000 in het jaer ofte 468.000 ter maand, dat daartegen alle het inkomen van de gemeene middelen van Holland niet meer bedroegen als 5.000.000, waarvan afgetrokken moesten worden aan particuliere lasten, omtrent een millioen, die men jaarlijks aan intressen betaalen moest en nog aan logis- en vrachtgelden etc. omtrent 600.000 guldens, alsoo alleen maar suiijver bleeft 3.400.000 gulden en men dus te kort kwam aen de voorseide 5.600.000 guldens omtrent 2.200.000 gulden.

lastgeld	f 100.000
de helft van de capitaale leeningen zuiver	f 400.000
de lombarden off tafelhouders	f 400.000
	f 30.000

LASTEN

particuliere lasten van Holland zoo van renten, interes- sen, fortificatien van Holland, logis-gelden, tractemen- ten, pensioenen en andere zamen	
de quoten en repartitie van de Staat van *Oorlog	f 900.000
de quote voor het veldleger 200.000 guldens en vermits men vroeg te velde is gegaan nog 200.000 guldens dus	f 2.815.968
de quote van de fortificatien buiten de provincie in plaats van 120.000 gulden vermits het aanpressen der vyand	f 400.000
de quote in opzigte van meerder aangeworven krijgsvolk	
de ordinaris subsidie aan die van de Admiraliteit extra ordinaris subsidien aan dezelve uit de capitaale leening te	f 200.000
ligten	
de 8 vaendelen knegten op de scheepen gedestineert zoo	f 400.000
aan wapenen als soldijen	f 125.000
de quote volgens het tractaat van Engeland rest nog 1598	
de quote voor 1599 van het voorszeide tractaat	f 155.000
	f 64.000
	f 125.000
	<u>f 200.000</u>
	f 5.784.008

De nood drong vervolgens om op nadere middelen te resolveeren, en zoo wierd op een advis van den 19 februari 1599 op den 26 februari daaraan, na ingenomen advis van den Hoogen en Provincialen Rade en Luiden van Rekening, dewelke hetzelfde mede goed en practicabel vonden, geresolveert dat men een capitaale impositie zoude maken over de rijken en vermogende, opdat de (20r)schamele en gemeene burgers verschoond zouden mogen zijn, en dat zoude werden geheeven de 200e penning van de waarde van alle roerende en onroe- rende goederen, renten, gelden, scheepen, koopmanschappen, juweelen, vas-

sellén, meubelen, schilderijen, crediten, gagien, pensioenen, tractementen en andere goederen; de gagien, pensioenen en tractementen te neemen na den penning zes, en van de geene die 3000 guldens en daarboven zouden zijn gegoed op de volgende voet.

Van die gegoed waren van

250 tot 300.000 gulden	1500-:-:
175 tot 200 --	1250-:-:
150 tot 175 --	1000-:-:
120 tot 150 --	900-:-:
100 tot 120 --	750-:-:
80 tot 100 --	700-:-:
60 tot 80 --	600-:-:
50 tot 60 --	500-:-:
40 tot 50 --	300-:-:
35 tot 40 --	200-:-:
30 tot 35 --	175-:-:
26 tot 30 --	150-:-:
21 tot 26 --	125-:-:
16 tot 21 --	100-:-:
11 tot 16 --	70-:-:
9 tot 11 --	50-:-:
7 tot 9 --	40-:-:
6 tot 7 --	30-:-:
5 tot 6 --	25-:-:
4 tot 5 --	20-:-:
3 tot 4 --	15-:-:

Mits dat die geene die zijde of fluweele kleederen droegen, schoon niet tot 3000 guldens gegoed, egter 15 guldens zouden moeten betaalen en dat die geen die zich op 1000 guldens taxeerden, vrij zouden zijn van getaxeert te worden; dat aan den opbrenger der voorszede penningen by obligatie zoude worden beloofd dat die zouden werden gerestitueert aan haar of haar erven, na dat de lande door Gods genade in rust en welstand zoude zijn gebragt, op zulke termijnen als des lands gelegenheid zoude mogen lijden.

(vid. res. pag. 98, 101, en 25 en 26 febr. en 5 maart)

Tot de taxatie wierden commissarissen benoemd uit de edelen, Collegien van Raade en Rekeningen en van de steeden, voor dezelve een instructie gearresteerd, en (20v)vervolgens door dezelve quohieren geformeert.

Den 16 maart 1600 wierden wederom commissarissen benoemd om de quohieren te revideeren waarop den 13 mej 1602 consent by forme van capitale leeninge of ruitergeld, de helft in 1602 en de wederhelft in 1603 te furneeren, wierd gedraagen.

In 1602 wierden wederom nieuwe quohieren van een 100e penning geformeert, waar toe op den 7 januari commissarissen wierden benoemt om de voorszede quohieren te revideeren en te ampliëeren op een instructie den 12 daar aanvolgende gearresteerd.

In 1625 wierden de voorszede quohieren op nieuws gerevideert, zijnde nog te noteeren, dat in de voorszede quohieren wierden gebragt alle onroerende goederen in Holland geleegeen, schoon aan geen ingezetenen behoorende, zoo als blijkt uit een resolutie van den 1 maart 1621 waar bij wierd verklaard, dat den 100e penning was reëel en personeel, te weeten voor zoo verre de goederen in Holland geleegeen aan buiten gezetenen toebehoorden, was dezelve reëel, als welke van die goederen zoo wel als de ingezetenen moesten betaalen.

Deze reëele goedschattingen en personeele contributie daar uit volgende mag worden gerekent het efficacieuste middel te zijn geweest, waardoor de provincie van Holland in het vervolg in staat is geweest zoo groote zaaken onder Gods zeegen uit te voeren; het word in het advis van den 23 maart 1717 het oudste fundamenteelste, en in tijd van nood het wezendlijkste nut toebrengeende middel met regt genoemt.

Op deze quohieren wierden 100e, 200e, 500e, of duijzendste penningen geheeven, hetzij *geevensgeld*, hetzij bij *capitaale leeninge*.

Door *geevensgeld* moet worden verstaan, dat het moest worden betaald als een last waarvan geen restitutie viel.

Door *capitaale leening*, dat daar van obligatien lopende (*21r*) op ordinaris interest wierden gegeeven.

Wanneer het land geld nodig had, en wanneer den staat vervolgens tot extraordinaire depenses wierd geëngageert, de welke by forme van heffinge van lasten niet geconsequert konden werden, zoo wierd op die quohieren, by forme van capitale leeninge genegotieert, en waren de steden verpligt de volle slooten van haare quohieren op te brengen, waar toe zij wierden gequalificeert, zoo verre veranderinge of verminderinge door versterf, vertrek als andersins in die quohieren was gevallen, dat gemis wederom om te slaan.

Uijt de geconsenteerde 200e penning *geevensgeld*, wierden de interessen van de capitaale leeningen betaald. Ook wierden de steden wel gequalificeert op de voorszede quohieren te negotiëeren waarvoor dan aan dezelve obligatien wierden ter hand gesteld: hierdoor was den staat nooit verleegen, en konde het benoedigde geld op de gewoone cours van interest altoos krijgen, en de steeden waren daar in secuur, dat uit de geconsenteerde of nog te consenteeren 100e, 200e of andere penningen, de renten en aflossingen van het capitaal gevonden moesten worden, dewelke daar toe speciaal waren geaffecteert, zoo dat gevonden word, dat de steeden zijn gelast het slot van haar quohieren (te weten: van de 1000e¹²⁴ penning) by negotiatie elfmaal op te brengen, zoo als in het vervolg nader zal blijken.

Hier mede afscheidende van deze personeele 100e, zoo minder of meerder penningen, zoo moet nog worden gezegt van de reële verponding, dat om het quohier der verpondingen in 1584 geformeert te redresseeren reeds in 1621 is gedelibereerd, dewijl zedert die tijd van 1584 zoo merkelijke veranderingen waren voorgevallen en, na mate van de toegenome¹²⁵ welvaart, de capitalen merkelyk in waarde waren gesteegeen.

De difficulteiten dewelke daar tegen wierden gemaakt effectueerden egter, dat daar van eerst een afkomst konde (*21v*) worden gemaakt, op den 2 augustus 1627 wanneer het redres werd geresolveert (Gr. Pl.b. 1e Deel fol. 1515) en wierden in de instructie, ten zelven dage gearresteerd, gespecificeert de volgende goederen en effecten als: alle huizen, schuuren, graanzolders, kelders, pakhuizen, zoutketen, kalkovens, steenovens, meestoven en alle andere edificien, gebouwen en plaatsen, daar profijt konde van getoogen worden, hetzij dezelve toekwamen aan particulieren of ook aan corpora van steeden, dorpen, gemeentens, collegien ofte andere staande zoo in de steeden als voorburchten van dezelve, mitsgaders ten plattelande binnen de vrijheden van dorpen en gehugten, geen uitgezondert, als alleen de huijzen, bouwhuizen zijnde, die met de landen verhuurt wierden; item alle erven en landen zoo weij- als zaaylanden, boomgaarden, houtgewassen, kruithoven, speelhoven, warmoeslanden, duinen, wildernissen, moeren, waranden, inschrijvingen van beesten, tienden, grienden, houtgelden, dijkkettingen, de 12 roeden, de 60 roeden en andere zoo binnen als buiten dijks, visserijen, vogelkoijen, vogelpijpen, meeren, gorsingen, rietbossen, aanwassen, beezemlanden, alle molens, uitgezondert watermolens tot het droogen van de landen gesteld, maaltoten of maalgeregten¹²⁶, veeren of passagegelden, zoo wel over wateren en rivieren als bruggen, sluijsen en wegen, heerlijcke regten, pontgelden, hoendergelden, haerdstedegelden, mey en herfstbeede, gruiten, nakoopen, tolregten, marktgeden, turfmaten, lastgelden, chynsen, thynsen, en van alle onroerende goederen van wat natuur die zouden mogen zijn.

En voorts geordonneerd dat dezelve quohieren zouden werden geformeert door vijf commissarissen van staat met een heer uit de edelen ten respecte van het platteland, met twee geadjungerde commissarissen uit de steeden over derzelve stad en ring van verpatinge.

(*22r*) En voorts gestatueert art. 18 dat de kalk en steenovens en panbak-

kerijen, en de landen tot haar neering nodig, getaxeert zoude worden op den 8e penning en derzelve verdere landen op de 5e penning als andere landen.

Art. 22 dat de godshuizen en andere huizen, die in kragte van fundatie van aalmissen werden bewoond, zouden werden vrij gesteld, gelijk mede alle publique huizen daar geen profijt van word getrokken.

Art. 23 Dat alle godshuizen landen daar in zouden moeten werden gebragt onvermindert de twee derde parten van gratie van de landen die zij voor 1603 hadden bezeeten; aan dezelve geaccordeert bij resolutie van 16 december 1626.¹²⁸

Art. 29 Dat de ridderhofsteden zouden werden getaxeert op den 8e penning.

Art. 30 Dat omtrend de warmoeslanden zouden werden gevolgd de resolutie van den 27 july.

Art. 33 De huizen te stellen op den 8e penning van de zuivere huur en alle andere partijen of goederen in den placate begreepen op den 5e penning.

Dit quohier is vervolgens tot consistentie gebragt, en nog tot heden in observantie gebleeven, uitgezondert omtrend de huizen waarvan in 1732 een nader redres is gearresteerd, zoo als op zijn tijd zal worden aangewezen.

Het montant van hetzelfde quohier heeft belooopen een somme van *f* 2.426.792-1.

¹²⁹Een groot onderscheid met het quohier van 1584 waar in den aanslag in het generaal was gedaan tegens den penning 12 en beliep *f* 243.641, waarin door de landen *f* 199.691 en de overige *f* 43.919 door de huizen wierd gecontributeerd.

Meer als viermaal zoo veel als zoude wezen geschied, ingevalle de 5e en 8e penning respectie op den voet van het oude quohier waren geheeven geworden.

Tot dus verre hebbende afgehandelt de personeele en reële lasten, zoo zal ook moeten worden mentie gemaakt (22v) van de imposten, die gedurende den oorlog met Spanje van tijd tot tijd zijn geïntroduceert geworden.

Waaromtrent bevoorens te remarqueeren staat, dat van den beginne de intentie van de bondgenooten is geweest, tot verval der lasten van de gemeene defensie eenparige middelen te heffen, zoo als gezien kan worden uit de Unie tusschen Holland en Zeeland van den 25 April 1576, waar by art. 14 is gearresteerd in de accynsen op alle wijnen en bieren, turf, op de zouten, hoornbeesten en bezaaide landen, den impost op de zeep, zijde en wolle lakenen, en den 20e penning van alle bestialen; en art. 15 in 1/10 van een 100e penning van alle huizen landen, tienden, visserijen en andere goederen verhuurt of in huur gebruikt; en art. 16, in de convoijen en 1 stuiver per morgen ieder maand van de landen in Holland en Zeeland geleegeen.

Het 5e art. van de Unie van Utrecht van den 29 januari 1579 houdt dat verpagt of gecollecteerd zullen worden, de imposten op wijnen, bieren buiten en binnen gebrouwen, op het gemaal van koorn, en greinen, goude, zilvere, zijde en wolle lakenen, hoornbeesten en bezaaide landen, de impost op de beesten om geslagen te worden, paerden en ossen, die verkogt of vermangeld zouden worden, en op de goederen te wage komende.

De voorgemelde intentie blijkt verder uit het 5e artikel van de instructie van Prins Maurits den 18 augustus 1584 gecommiteerd tot de provisioneele regeeringe en uit de 8e, 9e en 10e artikelen van de instructie van den Raad van Staate van den 12 april 1588, en eindelijk de 15e, 16e en 17e articulen van die van den 8 julij 1651.

Bij resolutie van de 22 febr. 1659 is verstaan, dat alle landen en andere vaste goederen de godshuizen toebehoorende, hetzij dezelve voor den jare 1603 aan de godshuizen hebben toebehoort of naderhand aangekomen sijn, het middel van de verponding zoo wel als alle andere landen en vaste goederen van particulieren subject sullen wezen, sonder dat deswegen yets bij verhaal of anders zal werden geleede, en dit alleen voor een jaar, om hetselve wederom te mogen discontinueren; en nog verstaan dat in gevalle eenige regenten van godshuizen of magistraten van steden, als de opperdirectie daeromtrent hebbende hiernamaels mogten treden tot verkopinge van zodanige godshuislanden als tot nog toe van de verponding exempt sijn geweest, de capitalen bij sodanige verkopinge daer van te procederen sullen mogen worden beleit op de comtoiren van het land, die de ontfangers van de gemeene middelen in de selve steden of het district gehouden sullen weezen aan te neemen in plaetse van deselve andere gelijke capitalen aflossende en dat de alzo belijde capitalen in weerwil van de regenten niet sullen mogen werden afgelost¹²⁷ voor en alle eer de voornoemde comtoiren van alle andere capitalen op dezelve comtoiren genegotieert ontlast zullen weezen. De Heeren van de Brielle in het selve consent hebbende gedifficulteert, is door Haar Edel Groot Mogenden, mids daer in met de andere leeden consenterende, verstaan en verclaart van nu voortaan soo lang hetzelfde middel van verponding over de godshuislanden geheeven sal werden, die van den Brielle niet gehouden sullen sijn te verzoeken continuatie van seekere subsidie van *f* 2000,- jaars bij Haar Edel Groot Mogende na het vertrek van het bewuste Engels garnizoen uijt den Brielle aen of ten behoeve van het weeshuis aldaer geaccordeert en zeedert van tijd tot tijd gecontinueert in agtervolginge en tot voldoeninge van de belofte

van indemniteit over de schaden die gemelde stad soude komen te lijden door het inneemen van het voorseide Engels garnizoen, geinterposeert bij Acte van de 11 october 1585, nemaer hetzelve soude houden voor gecontinueert voor soo lange het selve middel alzoo sal geheeven werden, en dat het selve middel cesseerende, de saaken aangaende het voorseide subsidie verstaen sal werden te weezen in de termen waarin het tegenwoordig is; en hebben de heeren gedeputeerden van den Brielle, het voorseide amplecteerende, in de voorgenoemde extensie op welbehagen geconsenteert.

(Vid. Resol. General. 18 julij, 17, 18 sept. en 20 dec. 1594; resol. R.v.St. 19 mejj, 22 sept., 5 oct. 1592, 23 febr. en 24 sept. 1593, 5, 10, 26 sept. 1594, 4 jan., 1 febr., 1 dec. 1595.)

(Vid. Gr.Plac.b. 2e deel, ordonn. op het zout fol. 2171; 12 st. op de tonne zeep fol. 2186¹³⁰, op ieder ton zout 50 guldens fol. 2195, 2197 idem 2608; haardstedegeld 2e deel fol. 2195, 2197.)

(Vid. Resol. St. Gen. 13 mrt., 9, 12 april, 27 juni, 9 sept. 1633, 29 mrt. 1634; Gr.Plac.b. 2e deel fol. 2309, 2317, 2332, 2336.)

(Resol. St. Gen. 15¹³¹ mrt. 1640; R.v.St. 3, 9 mejj 1640.)

(Resol. St.Gen. 1 april 1665, 6 sept. 1667; advis R.v.St. aan H.H.Mog. 14 sept. 1666.)

Waaromtrent den Raad van Staate in eene missive geschreeven aan de extraordinaris vergadering den 14 december 1716, in substantie zegt, dat de voetstappen die daar van gevonden worden, zijn:

dat de middelen van generaliteitswegen (23r) verpagt en geheeven zijn in Gelderland, Overijssel en Stad en Lande, voordat die provinciën gesteld waren op een vaste quote nevens de vier andere provinciën die men ouds plagt te noemen de contribueerende provinciën;

dat den impost van het zout ten lasten van de panneluiden verpagt en geheeven is van generaliteitswegen in de provincie van Holland, Vriesland, Overijssel en Stad en Lande, tot het jaar 1640 toe in welk jaar de Staaten van Holland, considereerende dat sommige andere provinciën en speciaal die van Zeeland, die impost in den haare niet lieten heffen ten behoeven van de generaliteit, resolveerden hetzelve niet langer toe te laten, waarop de resolutie van de Staaten van Holland van den 2 april, en die van Haar Hoog Mogenden van dat jaar kunnen worden nagezien.

Ook is de verantwoordinge, van de vijf specien van wijnen, bieren, zout, zeep en lakenen wel in het jaar 1633 na veel devoiren en deliberation, gebragt tot conclusie in een generaal placaat mitsgaders een generaale en 5 particuliere ordonnantiën daarop by Haar Hoog Mogenden gearresteerd, maar dat werk, hoe heilzaam het ook gehouden wierd, is mede vervallen, gelijk mede het concept dat eerst 1648 door de provincie van Holland

op het tapijt gebragt wierd, om te heffen ten behoeve van de Generaliteit over alle provinciën, geassocieerde landschappen, steeden en leeden van dien een impost op de zijde lakenen, specerijen, suikeren en sijroopen en andere kruidnierswaren, mitsgaders op de boter ter zee uitgaande en van buiten in gebragt wordende.

En eindelijk den 1 april 1665 is wel by alle de provinciën in den eenparigen ophef en verpagting van het grossiergeld van allerhande wijnen en wijnazijnen geconsenteert, en de ordonnantie daar toe dienende gearresteerd, maar niettemin bleef dat werk daar mede steeken, doordien nader moest werden gedelibereerd op de executie, doordien de provinciën daar over, noch over het employ, malkander niet konden verstaan.

Zoo dat de regten op de uitgaande en inkomende goederen (23v) de eenige middelen zijn gebleeven, welke van generaliteitswegen hebben kunnen worden in train gebragt over alle de provinciën dewelke bij resolutie van den 23 october 1582 zijn gemeen gemaakt, en waar van men als doen zoo groote opinie had, dat men daar uit ook raamde te vinden de lasten van oorlog, zoo als die ten dien einde aan den Hertog van Anjou wierden ter hand gesteld.

Om nu specifiquelijk te komen, zoo verre het heeft kunnen werden nagegaan, welke imposten en wanneer gedurende deeze tijd geïntroduceert

zijn.¹³²

Zoo wierd bij placaat van Prins Willem van 15 februari 1573 den impost op de wijnen en bieren verdubbelt, en daartegen afgeschafft alle andere imposten op het koorn, booter, kaas, geslaage beesten, lakenen, olij en haaring, mits dat de 7 grooten op de morgen ook in plaats van impost wierden verdubbeld.

Op den 25 februari 1574, pag. 639 werd een placaat gevonden op de visch die buiten Holland vervoert wierd, en ook van zalm en steur, die binnen 's lands gesneeden en gesleeten word te heffen den 7 penning van hetgeen zij op den afslag gold.

Op den 5 mej 1574 wierd gearresteert een placaat van het regt van licent en pasporten van de goederen en koopmanschappen uit de landen van Holland en Zeeland vervoert werdende.

En nog een ampel placaat op den 10 mej 1574 op de wijnen, brandewijnen, bieren, hoornbeesten, bezaaide landen, gemaal, zout, turf en koolen, en waag.

Op den 29 junij 1575 staan gemeld de ordonnantien op den impost op de greijnen, plat en rondzaad, item op den impost van de zeep; item op het waaggeld.

Op den 17 maart 1576 wierd geconsenteert in een impost op de wijnen en brandewijnen, bieren, gemaal, waag, zout, hoornbeesten, bezaaide landen, turf, lastgeld op de graanen, zijde en wolle lakenen, beestiaal, collateraal, den 25e penning van erffenissen, besterffenissen, legaten die a latere niet in linea directa succedereeren; de propositie van zijn Excellentie daartoe vide 15 maart 1576 en de difficulteiten van Noordholland op die middelen en solutien daartegens vid 17 en 19 maart supra.

(Gr.Pl.b.
1e deel fol. 1503

uts. 1802

uts. 1832

vide ook res. 24 aug. 1582

uts. 1694

uts. 1760

uts. 1657

uts. 1767

uts. 1681

uts. 1917

uts. 1983

uts. 1953

uts. 1953)

en wierd deze op
schepenkennissen geordonneert
bij placaat van 17 juli 1632 (1e
Deel f. 1953¹³⁵) en voorts op
alle generale en speciale
verbanden bij placaat van 5 febr.
1665 (3e Deel f. 1005)

uts. 1929

uts. 1802

uts. 1916

uts. 1693

uts. 1860

uts. 1868

uts. 1873

uts. 1874

uts. 1878

uts. 1882

(24r)Voorts word van hoornbeesten en bezaaide landen in 1574 reeds gementioneert en een ordonnantie gevonden in 1583.¹³³

In 1583 een ordonnantie op het zout.¹³⁴

op de zeep

op de uitheemsche en binnen gebrouwe bieren

op het bestiaal.

In 1585 een ordonnantie op de wijnen over Holland en Zeeland

op het gemaal

op de brandewijnen in 1583.

op de wage.

In 1595 een ordonnantie op de ongefundeerde processen.

In 1598 een ordonnantie van den 40e penning bij verkoop van alle onroerende goederen los- en lijfrenten en van erffenissen in linea collateralis gearresteerd 22 december 1598.

Een dito van den 18 december 1608 waar bij het regt van het collateraal werd verhoogt op den 30e penning,

en nog een van den 18 julij 1637 waar bij hetzelfde nader werd verhoogt op den 20e penning.

In 1600 een ordonnantie op de ronde maat.

In 1641 een ordonnantie op het consumtiefzout

In 1605 een ordonnantie op de azijnen

op de fruijten

op de kaerssen

op het brandhout

op de turf

op de koolen

op de ontgronding van turf

uts. 1886		op de uitvoering van turf
uts. 1916		op de goude lakenen
uts. 1855		op de steur en salm
uts. 1937		op de paarden.
uts. 1875	In 1607 een ordonnantie	op de tonne zeep van 12 stuivers
uts. 1925		op de grove waaren.
uts. 1850	In 1621	op de olije.
uts. 1855	In 1622	op de gezoute haring en visch
uts. 1975		40e penning op de scheepen.
uts. 1864	In 1623	op de tabak
uts. 1685		op de brandewijnen.
2e D. 1994	In 1624 13 mejj	op het klein zegel
1e D. 2008	13 july 1626 ordonnantie tot verpagting	
uts. 2011	uts. om te collecteren 1638.	
uts. 1846	In 1625	op de booter.
uts. 1538	In 1627	het schoorsteengeld.
uts. 1951	In 1632	op de warmoeslanden.
dog wierd eerst in 1653 verpagt		
uts. 2016	et	In 1633 wierden alle de ordonnantien gereduceert en sommige verhoogt.
seqq.		
uts. 1941	In 1636	op het heeregeld.
uts. 1851	In 1639	op de pik en teer.
uts. 1991	In 1641	op de waagens en schuijten,
in 1648 wederom afgeschafft		
(vid. 25 maart 1648)		
uts. 1988)		passagiegeld.

*Onder de notulen van den 7 december 1634 werd gevonden een rapport van Heeren Gecommitteerden alwaar gezegt word dat sijlieden aan sijn Excellentie hadden gerapporteert, dat de loopende middelen wel tot tien millioenen waren geaccesseert, maar dat alles soo hoog was belast dat er niets was tot voedsel of kleedingen van smenschen lichaem dienende dat niet ten hoogste was beswaart, dat de lasten van de oorlog door het vermeederen van de krijgsmacht toenamen, dat Haar Edel Groot Mogenden om daar aan te voldoen tot hatelijke capitalen waren gekomen en tot gants bezwaarlijke extraordinaris middelen, dat zedert 1621 in Hollant waren geheeven boven het hoofdgeld en het schougeld tweemaal den 1000 penning en 4 maal de 200 penning¹³⁶ bij geen provincien gedaan, verweckende verhuizinge van ingezetenen, dat het selve nog niet genoeg sijnde bevonden tot veele negotiatien was gekomen, dat de voorhouders (sic)¹³⁷ gansch sparig in die gelegentijd waren geweest in allen den tijd dat den oorlog had geduurt tot 1621 maar wijng meer als ander

(24v)Op wat wijze de gemeene middelen van tijd tot tijd zijn verbeterd, geamplieert en verhoogt, kan elders worden nagezien, en ook in de Placaatboeken, hiervoren aangehaalt, werdende hieromtrent alleen genoteert dat in 1650 de gemeene middelen reeds renderden *f* 8.404.533-:-.*

De provincie van Holland, door de tot nu toe opgegeve middelen, zig niet alleen in staat hebbende gesteld om die zwaare en kostbaare oorlog te verduuren, maar tegelijk daardoor haare van tijd tot tijd meer en meer bezwaarde financien te souteneeren, zoo had dezelve nog daar bij deze avantage dat, de provincie van Holland geduurende die oorlog in welvaart toegenomen zijnde, derzelver credit ook was geaugmenteert, en door de vermeederding van rijkdom der ingezetenen gelegenheid gekreegen om de renten en interessen te reduceeren.

Zoo wierd op den 27 july 1605 geresolveert de interessen lopende tot hoger interest als 8 percent te reduceeren, een blijk dat geduurende deeze oorlog, en wel na 1584 wanneer nog tegens 12 percent en een percent makelaardij loon wierd genegotieert (vid. resol. 6 nov. 1584), al negotiatien tot minder interest zullen wezen gedaan.

Al verder wierd op den 11 april, 18 mejj 1607 geresolveert te negotieeren tegens 7 percent.

Op den 21 februari 1608 wierd geresolveert renten aan te koopen tegens den penning 14 inplaats van tegen den penning 12 en lijfrenten op één lijf op den penning 8, en op twee lijven tegens den penning 7 en 9.

Op den 5 mejj 1611 wierd geresolveert alle de renten af te lossen¹⁴⁰, ten waare de houders prefereerden dezelve te continueeren tegens den penning 16.

En op den 14 april 1640 wierd op dezelve wijze de reductie geresolveert van den penning 16 op den penning 20, waartoe geresolveert wierd (25r)een millioen te negotieeren voor diegeenen die in de voorszede reductie niet zouden willen consenteeren.

§ 4.

Den toestand van 's lands financien in hoeverre dezelve is belast geworden door

half miljoen hadden genegotieert, dat zeedert sooveel was genegotieert dat door de jaarlijkse renten en intressen mitsgaders andere huislasten sooveel van de ordinaris middelen wierd geabsumeert, dat het overige van de ordinaris middelen in verre na niet genoegzaam wierd bevonden om alleen te kunnen draagen de quote van deze provincie in de drie staten van oorlog, men laet staen in de verdere oorlogslasten, dat deze alleen onverlet de middelen gedestineert tot beveijliging van de zee nu soo kort werden bevonden dat men dezelve jaarlijks met twee millioenen moesten subsidieeren uit de saeken te lande, daar men uit de middelen ter zee merckelijke penningen te andere tijden had getrocken, dat de provinciën defectueus bleeven, en het op Holland lieten aenkomen, dat de geconfoedereerde koningen en republicqen haer tractaten qualijk naquamen met de subsidien te betaelen in het betalen der subsidien¹³⁸, dat die en meer andere redenen haer Edel Groot Mogenden als vaderen des huisgezins deden meenen van het oude Hollandse spreekwoord gebruik te moeten maeken dat men sijn teering na sijn neering moet senden¹³⁹ en liever volgen den raad van Seneca *co-arctius habitare et familis pancioribus servira*: enger woonen en met minder knechts gediend worden; dan de soldaten zijn de knechten van den staat, dat die dienen vermindert te worden etc. Waar op volgt de representatie van sijn Excellentie daarteegen en dat men de middelen moest verbeteren etc.

*oft door de veranderingen der regeeringe in Engeland en dat men aldaar meende dat in de Republiek nog te veel dispositie was voor koning Carel¹⁴²

den Spaensen Oorlog, kan worden opgemaakt uit een memorie nog voor handen zijnde ten tijde van den Raadpensionaris de Witt geformeert, en hier agter gevoegt sub no. 1¹⁴¹, waar uit blijkt dat in 1632 het Zuider Quartier was belast met f 44.441.934-14-:

En in 1647 nog met f 55.327.345-13-5¼
 f 99.769.280- 7-5¼

dat het Noorder Quartier daarbij gebragt na proportie van 20½ bedroeg

f 14.266.799-16-6¾
 f 114.036.080- 4-:

Egter zoo moet worden aangemerkt, dat na het eindigen van dien oorlog, nog merkelijke schulden te betaalen waaren, waarvan een lijst door Gecommitteerde Raden onder de notulen van 2 october 1649 is geëxhibeert, van schulden dewelke noodzakelijk betaald dienden te worden, bedragende f 7.200.000, dewelke apparent tenminsten gedeeltelijk zullen zijn genegotieert, dog waar van de resolutien niet zijn nagezocht want in 1652 (volgens de bovengemelde memorie) was de provincie bezwaart met f 121.169.809-6-7, wanneer om zig in staat te stellen tegen den Engelsche Oorlog ook negotiatien zullen kunnen weezen gedaan.

(25v)Het is ten minsten zeeker, dat bij het sluijten van de Munstersche Vreede, de financien waaren in staat, om door de ordinaris lasten de nodige penningen te vinden, zoo door de verpagte en gecollecteerde gemeene middelen, als door het important accres van het geredresseerde quohier van de verpondingen van 1627 in train gebragt met 1632, waarom ook in die jaaren geen extra ordinaris consenten zijn gedragen geworden.

§ 5.

Den staat in 1648 voor het eerst in vrede geraakt zijnde, zoo was hetzelfde van korten duur en niet gemaakt zijnde met onderling concert der geallieerdens*, zoo wierd dezelve aanstonds gevolgt met belemmering in de commercie, dewelke eindelijk gewapenderhand moest worden tegengegaan, en getreeden in een formeelen oorlog ter zee met Engeland in 1652, dewelke door de Vreede te Westmunster¹⁴³ in 1654 geslooten, wierd geeindigt, bij welke geleegentheid in 1651 wel eenige negotiatie gedaan wierden ten lasten van de domeijnen, zoo dat tot kwijtinge van dezelve wederom domeijnen zouden worden verkogt, zoo als te zien is uit de resolutien van den 21 februari en 3 julij 1651; maar die fondsen daartoe niet voldoende bevonden zijnde, zoo wierd het middel van den 1000e en 200e penning wederom geemploijeert, dog waarvan de quohieren zedert het laatste redres in 1644 zeer zijnde verlopen, zoo (26r)wierdt op den 9 augustus 1653 een instructie voor commissarissen van Haer Edel Groot Mogenden gearresteerd, om de quohieren van den 200e en 1000e penning te redresseeren,

houdende in het hoofd, dat de taxatie zoude gaan over alle roerende en onroerende goederen, renten, regten, actien, schulden, crediten, scheepen, koopmanschappen, gelden, vasellen, gagien, tractementen en andere goederen geene uitgezondert, van alle die in Holland en West-Vriesland woonden, en aldaar goederen gelegen hadden, der geene die gegoed of gesteld waren tot een capitaal van *f* 1000-:-.

Ordonneerende wijders artikel 3 dat daarin zouden worden gebragt alle tractementen en pensioenen bedragende *f* 300-:-, en dat die zouden werden gerekend tegens 9 guldens, zoo dat 100 guldens inkomen zouden worden gerekend op 900 guldens capitaal, werdende de magistraaten van de steeden en de gerechten van de dorpen gelast, een lijst te formeeren van de ampten die in haare steeden of bedrijven wierden waargenomen met expressie van de tractementen en emolumenten zonder onderscheid of die bij de steeden, collegien of cameran, ofwel bij eenige heeren of vrouwen, of andere particulieren begeeven wierden.

En bij het 16e artikel wierden commissarissen gelast onderzoek te doen in de respectieve quartieren¹⁴⁴, wat onroerende goederen, renten en interessen, eenige personen woonende buiten de provincie hadden, en in voorige quohieren niet gebragt waaren, en (26v)daarvan te maaken een apart quohier.

Uit welkers hoofde op den 15 januari 1665 een vraag wierdt gedaan of de vaste goederen in den 100e penning speciaal gequotiseert, bij koop als andersins aan ingezetenen komende, moesten blijven subject aan de particuliere quotisatie, hetwelk op den 10 junij daaraan wierd verstaan van neen.

Op den 28 september commissarissen zijnde benoemt, zoo zijn door dezelve de quohieren in 1654 tot perfectie gebragt, zoo als uit de resolutien van 24 februari en 13 junij 1654 is te zien. Op den 27 september 1653 wierd op die te formeere quohieren geconsenteerd in een 1000e penning voor een jaar bij provisie en voorts van jaar tot jaar, na voorgaande beschrijvinge, en op nieuws gedraage consenten te continueeren, welke aangaande de leeden voorbehielden de vrijheid als omtrent de verpondingen en middelen van consumptie gebruikelijk was, en dat de steeden het beloop, zoo veel als die quohieren van den 1000e¹⁴⁵ penning zoude bedragen, 11 maal zouden negotieeren op lijfrenten op een lijf na calculatie van te genieten van 1100 guldens capitaal een hondert guldens renten jaarlijx; of op lijfrenten niet bekomen kunnende worden, op losrenten tegens 5 percent mits dat de 4 percent minder¹⁴⁶ rendeende als lijfrenten en ook het afsterven van de lijfrenten tot aflossing zoude werden geëmploijeert.

Den 10 augustus 1654 in een 1000e penning (27r)tot betaaling van de renten zijnde geconsenteerd, zoo wierd tegelijk commissoriaal gemaakt of geen andere middelen uitgevonden konden werden, om dit zoo zeer bezwaarende middel af te schaffen zonder praejuditie van de voorszede resolutie van den 27 september 1653 waar bij dat middel was gesteld in handen van de steeden om daar uijt zo de renten der genegocieerde capitaalen als de aflossing te vinden.

Den 2 en 3 julij 1653 wierd geresolveert op een ordonnantie den 14 maart bevoorens gearresteerd het verpagten van de verhooginge van de verpondinge van de landen met warmoesvrugten beteeld, en dewelke als warmoeslanden in het redres der verponding niet waren aangeslagen; dezelve rendeerte egter maar *f* 2.118-:, en van tijd tot tijd verminderd zijnde, wierd op den 14 mej 1700 geresolveert dezelve door de verponding-gaarders op de voorszede ordonnantie te doen¹⁴⁷ collecteeren, zijnde hieromtrent te noteeren dat ook in 1632 een diergelijke ordonnantie is gearresteerd geweest, dog buiten executie gebleeven (vid. Gr.Plac.b. 1e Deel fol. 1950).

Den oorlog met Engeland in 1654 geijndigt zijnde, zoo was het credit van het land en aanzien van den staat al verder zoodanig toegenomen, dat op den 27 junij 1655 wierd geresolveert de renten en interessen van den penning 20 te reduceeren op den penning 25, dat is van 5 op 4 percent, waar van in de deliberatien daarover gehouden, word gezegd "dat, de vrede met de republicq

van Engeland getroffen, het aanzien en het crediet van den (27v)staat door Gods zegen zoodanig was vermeerderd, dat bij experientie bevonden wierd dat de obligatien en losrenten ten laste van de provincie van Holland en Westvriesland wierden verkogt met een avans van 5, 6 en zelfs van 7 percent, niettegenstaande de spraak reeds ging van de reductie van 5 op 4 percent."

Den staat hier door zoo een importante ontlastinge aan haar financien toebrengende, lieten het daar niet bij, maar hetzelfde verder tot verbetering van haar financien willende doen strekken, resolveerden tegelijk dat het profijt van die reductie zoude werden geëmploijeert tot aflossing van capitaalen ten laste van de provincie lopende, en dat die aflossing jaarlijx zoude worden vermeerderd met hetgeen door de aflossing zoude worden geprofiteert en om te toonen haar ernst in dezen, zoo wierden de respectieve ontfangers gelast, aan geen dispensatie van deeze resolutie te obediëeren als van Haar Edel Groot Mogenden zelfs.

De gemeene middelen hadden gerendeert

1651	<i>f</i> 8.399.129-:-:
1652	<i>f</i> 7.765.448-:-:
1653	<i>f</i> 7.064.355-:-:
1654	<i>f</i> 7.590.827-:-:

§ 6.

Nauwelijks was de vrede met Engeland bestorven, of de Republicq verviel in nieuwe moeilijkheden, eerst met Portugal over de Colonie van Brazil, en in volkomen oorlog (28r)in 1657 dewelke eerst in 1661 eijndigde, dog egter zoodanig, dat door diverse tussenkomende zaaken (vid. onder anderen 24 maart 1662) eerst de publicatie van de vrede den 20 maart 1663 wierd gearresteerd; ten tweede met Zweeden, Deenemarken in 1658 attacqueerende, waar in den staat partij genoodzaakt wierd te neemen, en volgens het 9e artikel van de alliantie van 1649 en ampliatie van dien van den 27 juni 1657 secours aan Deenemarken te schikken, waarop in 1660 de vrede tusschen die twee kroonen eerst geslooten wierdt.

(vid. secr. resol. van Holl. 30 aug. 1658)

Het geen occasie gaf dat op den 23 januari 1659 voorgeslaagen wierd om het profijt van de reductie aan te spreken, het welk egter op den 25 daaraanvolgende wierd gedeclineerd. Maar wierd den 12 februari 1659 geïntroduceert een impost op de inkomende granen dewelke rendeerte *f* 44.672-:-:.

(Gr.Plac.b. 2e D. 2546)

§ 7.

Tot een bewijs dat 's lands finantien als doen nog in een goede staat waren gebleeven, om zonder extraordinaris consenten het werk gaande te houden, zoo wierd op den 2 december 1661 het middel van de 200e of 1000e penning afgeschafft en geresolveert dat de capitaalen daar op genegotieert over de comtoiren in de¹⁴⁸ respectieve steeden zoude worden gerepartieert.

Gelijk ook op den 15 december 1663 wierd (28v)afgeschafft den impost op het dennezout.

De gemeene middelen hebben in de volgende jaaren gerendeert als in

1655	<i>f</i> 7.869.448-:-:
1656	<i>f</i> 7.669.293-:-:
1657	<i>f</i> 7.572.140-:-:
1658	<i>f</i> 7.112.831-:-:
1659	<i>f</i> 7.697.146-:-:
1660	<i>f</i> 8.162.990-:-:
1661	<i>f</i> 8.270.387-:-:
1662	<i>f</i> 8.020.030-:-:
1663	<i>f</i> 8.114.560-:-:

§ 8.

De tweede Engelsche Oorlog, in 1664 ten tijde van koning Carel de Ite zijnde ontstaan, dewelke door de Vreede te Breda den 31 julij 1667 is geeijndigt, waarbij nog tusschen beide kwam den oorlog met den bisschop van Munster in 1665, dan die in 1666 wederom een eijnde nam, zoo had men wederom extraordinaris middelen noodig, en geen betere als van den 1000e penning en 200e penning voorhanden zijnde, zoo wierd daar wederom consent in gedraagen, en de steeden geauthoriseert op derzelver slooten te negotieeren.

Op den 16 mej 1664 wierd ook wederom geresolveert in train te brengen den impost op het dennezout, en wierd geresolveert daarop te negotieeren 3 millioenen tegens 3 percent, onder expres beding egter dat uijt die negotiatie tegens 3 percent geen (29r)argument tot nadere reductie van interessen zouden mogen werden gemaakt.

Op den 5 februari 1665¹⁴⁹ een nadere negotiatie van 3 millioenen tot een fonds van reserve tegens 4 percent zijnde gearresteert, zoo wierd ook de voorszede negotiatie tot 4 percent verhoogt, en wierden voorts diverse negotiatien gedaan tot remplacement van het voorszede fonds van reserve zoo als gezien kan worden uijt de notulen sub 24 julij, 1 augustus, 1, 25 en 28 october; 12 november 1665, 18 junij, 10 augustus, 23 december 1666, 13 en 25 januari, 13 april etc. 1668.

(Gr.Plac.b. 3e D. 999)

Den 5 februari 1665 wierd het passagiegeld, en op den 20 maart 1666 den impost op de carossen, wagens en speeljagten, beide in 1648 afgeschaft (vid. resol. 25 mrt. 1648), wederom geïntroduceert, hebbende volgens resolutie van den 16 maart 1644 opgebracht gehad

in 1641	f 99.941-:-
1642	f 42.356-:-
1643	f 88.865-:-.

Daarenboven zoo wierden wederom geïntroduceert op den 5 september 1665 de imposten op de haring en zoute vis, olije, traan en kop- of steur-boter bij resolutie van den 3 augustus 1665 geresolveert buiten verpagting te laten.

Niettegenstaande zoo rendeerden de gemeene middelen niet meer in

1664 als	f 7.725.928-:-
1665	f 7.660.637-:-
1666	f 7.811.027-:-:
1667	f 8.095.588-:-:
1668	f 8.449.949-:-:.

(29v)§ 9.

Na het eijndigen van die kostbare oorlog, zoo waaren de financien van Holland egter minder als in 1652 belast met capitalen tot haar lasten lopende, blijkende uijt de reeds meer als eens geciteerde memorie van de heer raadpensionaris de Witt dat in 1667 de capitale somme is vermindert

van....	f 121.176.809-6-7
op	f 120.782.107-9-7
en dus met	f 394.701-17-:.

Voortgekomen zoo door het employ van de reductie tot aflossing als door afstervan van lijfrenten in die tussentijd.

§ 10.

Den staat in 1667 in vrede zijnde geraakt, zoo was inmiddels de koning van Spagne Philips de IV overleeden, en ter dier occasie verschil ontstaan tusschen Vrankrijk en Spagne, uijt oorzaak van gemaakte praetensien door Vrankrijk op eenige provintien en steeden in de Nederlanden, en die pretensien door de wapenen tot zoo verre hebbende gemaintineert, dat den staat genoodzaakt was tot haare eijge securiteit, zig des als aan te neemen, met dat succes dat het nieuwe ontstooke oorlogsvuur door de vrede van 1668 wierd uitgebluscht.

Om de bezwaarende lasten van den staat van oorlog, nog wegens den voorigen (30r)oorlog subsisterende te voldoen, zoo wierd in 1669 nog een 200e

penning op het quohier van 1664 geheeven, en wierden op den 24 december 1660 Gecommitteerde Raaden geauthoriseert een moderate somme van het profijt van de reductie in 1655 gearresteerd, te employeeren, zoo dat bij het Zuider Quartier in het eerste jaar ten minsten een millioen, en bij het Noorder Quartier zoo veel mogelijk was (in margine staat 250.000 guldens) moest worden afgelost.

De staat tot dusverre door oorlogen of vreeze voor dezelve nooit van een volkomene tranquilliteit hebbende gejouisseert, zoo wierd ook al wederom in 1670 een apprehensie voor een oorlog opgevat en in augmentatie van militie geconsenteert, zoo als uit de resolutien van den 28 maart, 3 en 20 december 1670 kan worden gezien, en voorts in 1671 volgens de resolutien van den 8 oktober, 28 december 1671, waarom ook wederom nieuwe middelen moesten worden gearresteerd, zoo dat reeds op den 28 februari 1671 den impost van het gemaal wierd verdubbelt en daarop een millioen genegotieert, en op den 25 april 1671 den impost op de carossen, speeljagten, als mede het passagiegeld en het veeregeld bij resolutie van den 23 februari 1669 gedisciplineert, wederom geintroduceert en de ordonnantie daar toe op den 19 september gearresteert (vid. Gr.Plac.b., 3e Deel, fol. 395, 1010); zoo als nog al verder op den 26 november 1671 de twee stuivers op de tonne bier wierden verdubbelt.

(30v)Op den 30 oktober 1671 wierd verder goedgevonden dat voor de continuatie van de capitaalen, mitsgaders voor de prompte en precise betaaling van de renten bij het land zoude genoten worden eene stuijver van de gulde renten, en zulx 5 percent van 100 guldens, zoo dat nog bij de houders¹⁵⁰ zoude werden genooten *f* 3-16- intrest van de 100 guldens, onder offerte nothans van aflossing der capitalen met de volle interest aan diegeen dewelke zig daar aan niet zouden willen submitteeren, waar van op den 9 oktober 1671 een publicatie wierd gearresteerd.

Op den 24¹⁵¹ december 1671 wierd hetzelfde nader geinhaereert, en ook bij het arresteren van¹⁵² de negotiatien op den 22 januari en 4 en 5 maart 1672 geresolveert.

Den 24 oktober 1671 wierd verder goedgevonden het profijt van de reductie der renten aan te spreken, voor zoo verre uijt de consenten voor 1672 reeds geconsenteert of nog te consenteeren de lasten niet gevonden zouden kunnen worden; seedert welke tijd gedurende deezen oorlog wijinig aflossingen zijn gedaan, en alleen tot 1672 inclus *f* 1.838.221-9-7 volgens de bijlage W van het secreet rapport van finacie van den 25 november 1678.¹⁵⁵ De gemeene middelen hebben gendeert in

1668	<i>f</i> 8.049.949-:-
1669	<i>f</i> 8.077.449-:-
1670	<i>f</i> 7.853.655-:-
1671	<i>f</i> 7.931.561-:-

Dan wierd op den 24 december 1671¹⁵³ nog verstaan dat in de tijd van zeven eerstkomende jaren geen verminderinge van renten of intressen ten laste van den lande loopende of door nadere negotiatien sullen lopen, hetzij bij continuatie van assurantiegeld¹⁵⁴, hetzij bij wege van reductie of anders gedaan sal werden dan met eenparige bewilliging van alle de leeden sonder dat zulx gedurende voorszede tijd in weerwil van eenig lid of leeden ondernomen sal mogen werden, welverstaande nochtans dat gedurende die tijd over de continuatie of discontinuatie van voorszede assurantiegeld, nevens de loopende middelen gedelibereert en daarin met pluralitijt geresolveert sal werden; en ten eynde de voorszede kortinge niet mogen werden aengesien voor een reductie, maer ter contrarie voor yets dat bij het landt voor de prompte betaling van de renten en intressen werd ingehouden; dat daarvan in de obligatiën nieuws te passeren niet anders sal worden geclauserd als in andere is

(31r)§ 11.

Den oorlog in 1672 hier op zijnde gevolgd tegens Frankrijk en Engeland, dewelke met Engeland door de Vreede te Londen in 1674 en met Frankrijk door de Vreede te Nijmegen in 1678 gesloten is geindigt, en dewelke opzettelijk was aangeleid om de geheele Republicq te renverseeren, zoo als de Staaten zig

geschied, opdat alsoo geen voet of aanleiding gegeven worde om de cours van de particuliere interessen te verminderen, of om bij de Hoven van Justitie in het reguleren van de intressen ex mora voortkomende bij reflexie op deeze resolutie eenige veranderingen gemaekt te worden.

¹⁵⁶vid. de aanspraak van de Cance-
lier van Engeland aan de commons
op den 4 februari 1673 alwaar hij
deze expressie gebruikt; vid. Rapin-
Thoijras, Histoire d'Angleterre, vol.
14, infra boek 23,¹⁵⁷ na de aan-
spraak van de koning; en in hetselve
boek (23) segt hij onder het jaar
1682: "dat dezelve chancelier (de
graaf van Shaftesbury¹⁵⁸) sig
genoodsaekt vond te vlugten en sig
te begeeven onder de protectie van
Holland, op welke hij, wanneer hij
chancelier was¹⁵⁹ geapliceert had
het seggen van Cato, *delenda est
Carthago*.¹⁶⁰ Hij is in zijn retraite
aldaar egter niet lang gebleeven,
alzo hij quam te sterven zes
weeken na sijn arrivement aldaar.

uitdrukken bij derzelver placaten van de consenten der extraordinaris middelen van 15 juni, 8 oktober, 22 december 1673 op volgende wijze: *alzo de vijanden van den staat met magtigen legers en vlooten te water dezen staat aan alle kanten op het allerkragtigste aantasten, en alzo meterdaad tragten in het werk te stellen en uit te voeren, het voorneemen dat zij opentlijk betuigd hebben van deezen geheelen staat ten eenemaal te willen ruïneeren en te gronde helpen, daarinne niet eenen steen op den anderen te laten alle ingezetenen van den lande tot een ellendige slavernije te brengen, zoo als de Romeinen in oude tijden Carthago hebben getracteerd. etc.*

Zoo kwam het aan op al wat dierbaar is, godsdienst en vrijheid en moest pro aris et focis alles werden opgezet, waar toe boven hetgeen reeds in 1671 was geresolveert, op den 26 februari 1672 geconsenteerd wierd in een 200e penning, die de steeden zouden opbrengen met 5 maal de slooten van de quohieren van den 1000e penning in 1654 gearresteerd, en dezelve te anticiperen volgens de lijst daarvan bij voorige geleegenheden (31v)toegezonden, als

		200 ^e penn.	1000 ^e penn.
Dordrecht	met de dorpen	f 83.100	f 16.260- :
Haarlem	ut supra	f 154.116	f 30.023- 4
Delft	ut supra	f 128.007	f 25.601- 8
Leiden	ut supra	f 190.026	f 38.005- 4
Amsterdam	ut supra	f 696.789	f 139.357-16
Gouda	ut supra	f 42.360	f 8.472- :
Rotterdam	ut supra	f 141.945	f 28.389- :
Gornichem	ut supra	f 14.337	f 2.867- 8
Schiedam	ut supra	f 17.097	f 3.419- 8
Schoonhoven	ut supra	f 13.335	f 2.667- :
Brielle	ut supra	f 22.605	f 4.521- :
's Hage		f 199.767	f 39.953- 8
Woerden		f 10.215	f 2.043- :
Heusden		f 4.752	f 950- 8
Oudewater		<u>f 4.413</u>	<u>f 882-12</u>
		f 1.722.864	f 344.572-16
Alkmaar en dorpen		f 95.895	f 19.179- :
Hoorn		f 66.982	f 13.196- 8
Enkhuizen		f 43.155	f 8.631- :
Edam		f 10.590	f 2.118- :
Monnikendam		f 17.130	f 3.426- :
Medemblik		f 31.071	f 6.214- 4
Purmerend		f 13.725	f 2.745- :
		f 277.548	f 55.509-12
Zuider Quartier		<u>f 1.722.864</u>	<u>f 344.572-16</u>
		f 2.000.412	f 400.082-12

Voorts wierd op den 16 april 1672 nog geconsenteerd in een hoofdgeld en daartoe een ordonnantie van verpagtinge gearresteerd, en door ieder persoon in het quohier van den 200e penning bekend¹⁶¹ en gegoed beneden de 12.000 gulden, te doen betalen zes stuivers en boven de 12.000 gulden twaalf stuivers 's maands, dog tegens het verpagten van dit middel, wierd op den 27 augustus een (32r)advies uijtgebracht om hetzelve te collecteeren, en om de zwaarigheid in de executie voorgekomen zoo heeft hetzelve geen effect gehad, als te zien is uit de notulen van den 22 september, 7 oktober 1672, 14, 20 november etc. 1673.

De quohieren van den 1000e penning door versterf als andersints merkelyk zijnde verlopen, zoo wierd op den 26 maart 1672 voorgeslagen te heffen een reëele 200e penning; daarop een rapport den 9 december uijtgebracht, op den 15

daar aan een concept extensie geformeert, en op den 26 december 1672 voor den jaare 1673 consent gedraagen in een 200e penning van alle rentebrieven en obligatien lopende ten lasten van het gemeene land of eenige publicque comptoiren binnen deze provincie,

¹⁶²(Op welke wijze de 100e en 200e pennn zijn gevordert van de obligatien op het comptoir van de Unie: vid. resol. HHM 30 jan., 21 junij, 4 julij, 15 aug., 25, 31 oct. 1673.)

mitsgaders tot lasten van den prince van Orange, eenige steeden, collegien, heemraad- of waterschappen, dorpen, societeiten of eenigerhande corpora of gemeenschappen, geene uitgezondert wie dezelve ook zoude mogen weezen, dan alleen die van de geotroijeerde West Indische Compagnie behoudelijk dat hier onder niet zouden wezen begreepen eenige obligatien, rentebrieven of lijfpensioenen die aan Zijn Hoogheid, de vrouwe prinsesse douariere of eenige descendenten van prins Willem van Nassau hoogloffelijker memorie, of ook andere eclesiastique goederen zouden mogen competeeren.

Dat de waarde van de lijfrenten indistinctelijk op een of meer lijven gerekent zoude werden na advenant van 10 ten 100, van het geen ter zaake van de voorszede lijfrenten ten aanzien van de 200e penning jaarlijks zoude moeten worden betaald, dat is dat een gulden jaarlijkse lijfrenten (32v)ten aanzien van den 200e penning zoude werden gerekend waardig te weezen 10 guldens.

Voorts van alle huijzen, landen, tienden en anders in de verponding contribueerende goederen, te rekenen van de huizen na den 8e penning, van de landen na den 5e penning. Exemplum gratiae¹⁶³:

	<i>verpond.</i>	<i>inkomen</i>	<i>[na] aftrek.verp.</i>	<i>capitaal</i>
een huijs	8	64	56	1600
				gereekent tegens 3½ percent
landen	5	25	20	725

waar van de 200e penning moest worden betaald, zijnde tegens intrest van 2 3/4 percent,

en wierd tegelijk geconsenteerd in een 200e penning op het quohier van 1654 zoo, dat het tegelijk met 1/6 wierd verhoogd ten opzichte van die geen die boven de 3000 gulden in dat quohier waren getaxeert.

Dus wierden de 1000e en 200e penningen reëel en personeel¹⁶⁴, waarom bij Haar Edele Groot Mogenden op den 18 maart 1673 wierd verstaan dat, zoo als den 1000e penning en 200e penning voor deeze geconsenteerd waren geweest pure personeel, zonder relatie tot eenige goederen in specie te hebben, de laatstgeconsenteerde 200e penning relatie had tot de goederen, mitsdien de 100e en 200e penning van voorige consenten niet moesten worden betaald van de logementen van de steeden maar [die van het huidige consent] wel van deeze, zoo als dan ook nader is verstaan den 28 mej 1674 dezelve reëel te zijn, zoo dat die geen (33r) dewelke eenige goederen bij fidei commis of lijftocht bezitten de geconsenteerde 100e en 200e penning daarop mogen negotieeren.

Moetende de resolutie van den 18 maart egter zoodanig worden verstaan dat de voorige consenten alleen waren personeel ten opzichte van de ingezetenen dezer provincie, alzoo dezelve reëel waren ten aanzien van de goederen in deeze landen geleegeen aan buijtengezetenen toebehoorende, als van dewelke in de quohieren speciaal aangeslaagen de geconsenteerde 200e penning of andere, moesten worden betaald.

als reeds bevorens is aangemerkt fol. 26 en verso

Geduurende dat deeze reëele en personeele consenten wierden gegeven, zoo wierd tegelijk gepermitteerd dat die geene dewelke in het personeele quohier stonden bekend, met het reëel het personeel¹⁶⁵ konden verrekenen, hetgeen noodzakelijk was, om dat het quohier van den 1000e penning over alle zoo roerende als onroerende goederen gong, en dus van een en dezelve goederen tweemaal zoude zijn betaald geworden, en wierd aan de

graaflijkheidsrekenkamer bij resolutie van den 26 augustus 1673 en 3 december 1675 gepermitteerd de 200e penning van de domeinen bij forme van subsidie in te houden.

Dat het de intentie egter in 1673 niet is geweest de reële consenten te continueeren, maar dat het schijnt geschied te zijn om dat het quohier van 1654 te veel was verlopen, en dat men zedert daar van wederom is afgegaan, om de nuttigheid die men voorens van die personeele quohieren had gehad blijkt daar uit, dat op den 22 december 1673 wierd geresolveert (33v) de quohieren van 1654 na te zien, en dat daarop zoude werden gebragt, alle die geenen die bevonden zouden werden *f* 1000-:- en daar boven gegoed te zijn, waar toe op den 23 december commissarissen wierden benoemd.

Uit krachte van die resolutiee zoo zijn ook de quohieren van 1654 geredresseert, zoo dat daar op den 24 december 1674 consent in twee 200e penningen zijnde gedraagen, aan commissarissen wierd gelast bij resolutie van den 16 januari 1675 die geredresseerde quohieren te sluiten, na dat zij die alvorens met 1/6 hadden verhoogt na welke tijd wederom de reële consenten in 1673 geïntroduceert, hebben gecesseert, waarmede ook de liquidatien van het personeel met het reël hebben opgehouden.

(vid. staat A van het rapport van
financie van 25 november 1678)

De slooten van die quohieren hebben de 200e penning bedraagen *f* 2.230.014-17-7. De ampten daaronder gerekent tot *f* 49.510-11-9 waar van, zoo verre daar toe stonden vaste tractementen, een apart quohier wierd gemaakt; want bij de voorgemelde resolutie van den 22 december 1673 wierd vastgesteld, dat boven de geredresseerde quohieren van 1654 nog zoude worden geformeert een quohier van een familiegeld van winsten waar in alle nering en professie doende luijden, uitgezondert koopluijden, zouden worden gebragt, en waar in ook de amptenaaren wegens de emolumenten zouden worden getaxeert, werdende bij de resolutie van den 15 december 1674 nader verstaan dat in het quohier van het familiegeld¹⁶⁶ (34r) op de vaste tractementen alleen reguard zouden moeten worden genoomen, dewelke tegens den 10e penning zouden moeten worden getaxeert.

Op denzelven 22 december 1673 wierd nog wel voor drie maanden geconsenteerd in een familiegeld, te rekenen ten minsten op 1/20e gedeelte van ieders winsten, dog in de introductie van dit winstgeld in het vervolg veel zwaarigheid zijnde gevonden, zoo als uit de notulen van 20, 23 januari, 25 februari en 15 september 1674 is te zien, zoo is hetzelve en dus ook het bovengemelde familiegeld agtergebleeven, zoo als gecommiteerde raaden mede zeggen in een advis onder de notulen van den 10 oktober 1727 te vinden.

Geduurende deeze oorlog zijn nog verscheide imposten gearresteerd, als op den 20 januari 1674 een schoenegeld, als mede een recreatie-, pleister- of morgendrankgeld en een ordonnantie van verpagtinge voor 6 maanden gearresteerd, welke laatste egter bij resolutie van den 18 julij 1674 wederom buiten verpagting is gelaaten, zoo als het naderhand ook niet weder in train is gebragt.

Gr.Pl.b. 3e D. f.942, 944

En op den 17 augustus 1674 wierden gearresteerd de volgende ordonnantien als

- op de consumtietabak,
- op de tabakspijpen, dog wederom als genoegzaam niets rendeende bij resolutie van den 21 september 1678 afgeschaft,
- op allerlei grauw en blaauw papier, dog om derzelve geringheid en representatien (34v) daartegen gedaan, bij resolutie van den 21 maart 1675 buiten verpagting en zedert buiten executie gelaaten.

De verdubbelinge van de imposten op het brandhout, turf en koolen en ontgronding en uitvoer van dezelve, om te werden geëmploijeert tot betaaling van renten en Interessen van de capitaalen leeningen in 1672 en 1674 ingewilligd.

Voorts wierd nog op de voorszede 17 augustus een ampliatio van het klein zegel gearresteerd, dat van alle billetten en cedullen van pagten van zout, zeep,

(Gr.Plac.b. 3e D. fol. 847)

heeregeld, wijnen, azijnen, bieren brandewijnen, boter, bestiaal en van de billetten van de ontfangers van de verponding over de huijzen zoude werden betaald, van ieder stuk een stuijver; als mede volgens resolutie van 13 september 1674 van het gemaal, voorts een impost op de gedrukte papieren van ieder vel 4 penningen.¹⁶⁷

De gemeene verpagte middelen hebben gerendeert in de jaaren

1672	f 6.986.534
1673	f 6.573.882
1674	f 8.239.587
1675	f 8.414.283
1676	f 8.487.975
1677	f 8.556.673
1678	f 7.956.731

(35r)§ 12.

In wat staat de financien van de provincie doen waren, kan worden afgenoomen uit een ampel rapport van heeren commissarissen den 25 maart 1678 overgegeeven¹⁶⁸; waar uijt blijkt dat door dien oorlog de financien zijn bezwaard geworden met een capitaal van f 38.599.423-10 en jaarlijks in lijfrenten met f 89.384-4-11 en met losrenten en interessen f 1.508.222-16-1¹⁶⁹, waar op commissarissen adviseerden dat mesures genomen moesten worden, om dezelve of een gedeelte van dien in tijd van vrede af te lossen, ingevalle men de provincie niet wilde zien in staat om zekerlijk te weezen geruineert door den eerste opkomende oorlog, zeggende wijders dat uijt¹⁷⁰ het ordinaris inkomen van de provincie van Holland, niettegenstaande de considerable verhoogingen op de gemeene middelen, door de verdubbeling van impost op de turf en het zout, de verbetering van het zegel en meer andere gedaan, [doordat] dezelve door de kwaade practijken zoodanig waaren vervallen, (dat) zoo wel voor het Zuijder als het Noorder Quartier niet meer overschoot voor den jaare 1679 als f 1.861.764-:-10 en als de penningen van de reductie daar al¹⁷¹ bij wierden gevoegd, jaarlijks f 1.414.923-:-, te zamen een somma van f 3.276.687-:-.

Dat het niet te praesumeeren was, dat iemand zoude willen adviseeren dat de ordinaris lasten van de provincie van Holland (35v)met extraordinaris consenten zouden werden goedgeemaakt.

Moetende op het overschot hier vooren gemeld werden geremarqueert dat den staat van oorlog doen niet was berekend onder de ordinaris lasten; waarom in het vervolg in hetzelfde rapport werd gezegt, dat zonder een considerabel redres van den Staat van Oorlog het onmogelijk zoude zijn de finacie in ordre te houden, dewijl na de cassatie en reductie van den 10 september 1678 de provincie van Holland bij den jegenswoordige Staat van Oorlog nog omtrend f 4.200.000 boven haar inkomen was bezwaard.

Vermits dat rapport het eerste is dat gevonden wierd, waar in de finacie van de provincie in detail is opgegeeven¹⁷² en verhandelt zoo werd daaruit genoteert het volgende.

- Dat de verpondingen zoo in het Zuider als Noorder Quartier hebben bedraagen in 1674 f 2.645.207-:-:
- De gemeene middelen zijn in de vorige § aange-toond.
- De 20e en 40e penningen en ongefundeerde processen van diverse jaaren door den andere gerendeert f 400.000-:-
- Het klein zegel eenige jaaren door den anderen f 90.009-:-
- Dog in het jaar 1677 f 190.318-:-
- De halve verponding over het Zuider Quartier in 1674 f 1.329.426-5-9

- De 200e penning, voor zoo veel niet reëel waren, na het quohier (36r) van 1654 had bedragen in 1673 en 1674 f 2.032.438-9-:
 - Dat de 200e penning op het slot van het quohier van 1674 in 1675 had gerendeert f 2.230.014-17-7
 - En de reële capitaale leeninge volgens het placaat van 10 januari 1673 en resolutie van den 26 december 1672 f 3.318.205- 4-2
of volgens 8 maart 1673 f 3.131.183-16-2.
 - Dat daartegen de interessen, los- en lijfrenten hadden bedraagen in 1671 Zuijder en Noorder Quartier f 5.509.519-19-10
- En in 1677 f 7.102.230-5-7.

§ 13.

Uit het rapport van heeren commissarissen tot redres van 's lands financiën in 1678 in de voorgaende § vermeld, zijn wel voornamenlijk geprofluëert serieuze deliberatien over de egale practijk en verbeeteringe van de gemeene middelen dewelke op het ernstigste en het sterkste wierden aangedrongen, en daar van gezegd dat de beter en egaalder practijcq van de gemeene middelen niet konde worden belet en gedifficulteerd als bij die geene die het welvaaren van den staat niet langer voor hadden te betragten.

Op wat wijze daar in is geprocedeert, en het effect daarvan aan te tonen¹⁷³, zoude van te grooten omslag weezen, de nieuwe verbeterde ordonnantien in 1679 gearresteerd, kunnen worden nagezien in het Groot Placaat Boek 3e Deel fol. 803 et seqq.

Voorts wierden op den 6 maart 1680 het (36v) middel van het zout en zeep, en klein zegel verbeterd, en het gemaal met een derde verhoogt, wanneer tegelijk wierden afgeschafft de imposten op de

goude laakenen
kaarsen en smeer
wolle laakenen
haring en zoute vis
dennezout
boom- en traanolijje
boter, pik en teer
schoengeld.

Dan wierd in derzelver plaats een redemptiegeld, of een tax op de heele en halve capitalisten gearresteerd, het welk met het zout, zeep en heeregeld wierd gecombineerd en in eene massa verpagt.¹⁷⁴

De gemeene middelen renderden in

1679	f 7.734.939
1680	f 8.126.256
1681	f 9.476.913:
1682	f 9.650.482:
1/10 verho- 1683	f 9.952.968:
ging mede 1684	f 9.911.066:
1685	f 9.685.200:
1686	f 9.612.323:

Bevonden zijnde dat de reëele consenten in 1673 met liquidatie van het personeel geconsenteerd, een beter fonds voor 's lands finacie had uijtgeleeverd¹⁷⁵, dewijl de quohieren verloopende, die reëele consenten rigtig in weezen bleeven, hebbende een 200e penning in 1673 alleen gerendeert f 1.331.183-16-2 en dewelke door de negotiatien na die tijd gedaan, merkeliijk meerder moesten renderen, zoo wierd op den (37r)31 majj¹⁷⁶ 1680 geconsenteerd in een reëele 200e penning van alle obligatien, los- en lijfrentenbrieven, lopende ten lasten van het gemeene land of eenige publicque

(Hoe dit zijn executie heeft gekreegen: vid. resol. H.H.M. 5, 6 aug., 17 oct, 26 sept. 1680; en van haar Ed.Gr.Mog. 26 sept. 22, 23 oct. 1680.)

uit crachte van de resolutie van 1719 word geen vrijdom genooten na 1719 geacquireert (vid. f. 44 verso)

*dan bij resolutie van 22 jan. 1757 verstaan, dat alleen sullen betaalen een hondersten penning in de jaren dat uitdeelingen sullen geschiedenis en dat als dan sullen werden gerekent teegen 50 percent

(NB: deze periode differeert van die van 1673 en is tot heden toe in observantie gebleeven.)

comptoiren binnen deeze provincie (in het placaat staat het comptoir van de Generaliteit in den Hage en van de Collegien ter Admiraliteit; vid. Gr.Plac.b 3e D. fol. 1081) mitsgaders ten lasten *van den Prince van Orange*¹⁷⁷ (dit is in het placaat van 1703, en vervolgens uijtgelaten) heemraad- of waterschappen, dorpen, societeiten of eenigerhande corpora of gemeenschappen, geen uitgezondert, behoudelijk dat daar onder niet zoude weezen begreepen eenige obligatien, rentebrieven of lijfpensioenen, die aan zijn Hoogheid of eenige descendenten van den heere prince Willem van Nassau, hooglofflijker memorie, of ook aan de orde van de *ridderschap en edelen, en respective steeden en eclesiastique comptoiren, kerken of godshuizen*¹⁷⁸ soude mogen competeeren, *als ook de obligatien der jongste oorlog met vrijdom van den 200e penning genegotieert*¹⁷⁹ (deeze periode is in het placaat van 1688 uitgelaten). Voorts ook van de actien van de Oost Indische Compagnie te rekenen tegens 400 ieder 100 guldens oud capitaal (die van de West-Indische

Compagnie zijn uit crachte van de resolutie van 21 mej 1687 hier bij gekomen tegens 60 percent; dan bij resolutie van 15 december 1713, houdende consent in de extraordinaris middelen voor 1714 en zedert tot 30 per cent vermindert*); voorts van de huizen, visserijen, landen, tienden, heerlijke en andere in de verpondingen contribueerende goederen, (37v)dat om te prevenieeren de difficulteit *om te vinden de waarde van de huizen en landen, dat een honderdste zoude worden gerekent te importeeren een ordinaris verponding en een 200e penning, een halve ordinaris verponding.*¹⁸⁰

Op gelijke wijze als in 1673 en 1674, bij het consenteeren van *reëele*¹⁸¹ 100e en 200e penningen, daarenboven geheeven wierden dezelve 100e en 200e penningen *personeel*¹⁸² op het quohier van 1654, soo wierd op den 31 mej 1680 voorszeid te gelijk geconsenteerd in een 200e penning op het quohier van 1674; soo als de reëele consenten zedert geconsenteert¹⁸³ altoos, zoo lang het personeel heeft gesubsisteert, daarin is gecontinueert; soo als Gecommitteerde Raden ook zeggen bij derzelver advis van den 23 september 1687 op een propositie van den 19 september bevoorens gedaan, of van ampten, in het placaat van den 200e penning¹⁸⁴ niet gemeld, den 200e penning moest worden betaald, dat het uijt de natuur dezer belastinge van zelfs volgde, en nooijt consent tot 100e of 200e penning reëel was gedraagen, zonder dat hetzelfde consent te gelijk ook was gegaan tot den ophef van de personeele 100e of 200e penning; waarmede Haar Edel Groot Mogenden zig op den 17 december 1687 hebben geconformeert; en wierd vervolgens op dezelve wijze als in 1673 en 1674 gepermitteerd, het personeel met het reëel¹⁸⁵ te liquideeren, en dat dus, voor zoo verre de gequotiseerders konden bewijzen dat zij ter zaake van de obligatien, actien, huizen en landen in het reëel consent geënumereert, zo veel of meer in den 200e penning hadden betaald dan hetgeen (38r)waar op zij ten respecte van haare middelen in het quohier waren gequotiseert, zij zouden mogen volstaan bevrijd en geëximeert te zijn van de voorszeide personeele quotisatie haarder voorszeide middelen, zoo, dat die geene die niet zouden kunnen betoonen zoo veel in den 200e penning ter zaake van obligatien, huijzen, landen etc. te hebben betaald, als hetgeen waar op zij in het quohier waren gequotiseert kwam te belooopen, zouden moeten betaalen datgeen waar op zij in het voorszeide quohier waren gequotiseert ten respecte van haare middelen, voor zoo veel hetzelfde meerder zoude bedraagen dan hetgeen de voorszeide gequotiseerdens ten aanzien van haare obligatien zouden komen te contribueeren, en daar en boven nog het geen, waarop zij ten aanzien van haare ampten waaren gequotiseert, niets kortende aan de quotisatie ten haare lasten van de voorszeide ampten gedaan, dan hetgeen zij over de verpondinge, daar mede voorszeide ampten specialijk zijn gechargeert, betaald zouden mogen hebben, en anders niet (zoo als ook bij resolutie van den 5 september 1680 nader wierd verklaard, dat de 200e penning van ampten bij baaren gelden moest worden voldaan, zonder des wegens het personeel te mogen rescontreeren) en dat die geene dewelke ter zaake van de voorszeide obligatien,

huizen etc. meerder zouden moeten betalen als kwam te monteeren, hetgeen waarop zij in het voorszede quohier waren getaxeert, dezelve niet zoude moogen volstaan met de quotisatie van het quohier te voldoen, maar effectievelijk zouden moeten opbrengen den (38v)200e penning van de voorszede obligatiën, actiën, huizen en landen.

Den 31 meij 1680 wierd nog verder geresolveert dat diegeene die hier na tot eenige ampten gevordert zullen worden, het zij politicq, militair tot capitain inclus, of van justitie staande ter collatie of tot lasten van Haar Edel Groot Mogenden of ook in deeze provincie bekleed en begeeven wordende bij zijn Hoogheid van wegen deeze provincie, de heeren Gecommitteerde Raaden, Kamer van Rekening van Haar Edel Groot Mogender domeinen, of eenige andere collegiën in deeze provincie resideerende, daaronder niet begreepen de ampten en officien daar van de heeren van de ridderschap en edelen, burgemeesters en regeerders van de respectie steden of eenige andere kleine collegiën in dezelve steden privativelijk dispositie zijn hebbende, zullen moeten goeddoen eens een jaar van het tractement dat zij van de ampten zijn trekkende en van de ampten

In een advis van Gecommitteerde Raden op de Staaten van Oorlog onder de secrete notulen van 3 december 1680 werd gezegt, dat deze staat sig gedurende den oorlog had bezwaart met een last van meer als 1.600.000 guldens jaarlijks aan intresse

die alleen in emolumenten bestaan ofte ook ten deele in emolumenten, dat de voorszede emolumenten voor een jaar zullen worden getaxeert, en mede aan de lande¹⁸⁶ goedgeaan, zoo nogtans dat de voldoening van het voorszede eene jaar en het gunt daarop de voorszede emolumenten mede voor een jaar zijn getaxeert, zal werden betaald in vier jaaren.

Van de vrede in 1678 geslooten heeft den staat geen groot genot gehad, want wierd bij na zo ras dezelve gemaakt was, wederom verbrooken, zoo dat in 1682 den staat al (39r)wederom in vrees van oorlog zijnde gebragt, tot het doen van augmentatie is genecessiteert geworden, ter occasie van de differenten tusschen Vrankrijk en Spanje, en door de invasie in het laatst van 1683 van Vrankrijk in de Oostenrijkse Nederlanden, waardoor den staat ook wierd genoodzaakt tot het doen van equipagiën, zoo als uijt de notulen van den 13 februari, 16 maart, 18 mey, 17 julij 1683 etc. kan gezien worden, wanneer, om de kosten daartoe nodig te vinden, geresolveert wierd, en wel op den 22 meij 1683, alle de gemeene middelen* geen

*soo wel van de gecollecteerd werdende als consumptieve middelen inclus

**vid. Gr.Pl.b. 4e D f698

***een staat bij de

uitgezondert, als alleen de verpondingen, met 1/10 te verhoogen voor een jaar**, het welk volgens*** resolutie van den 28 junij¹⁸⁷ 1684 had gerendeert f 843.913-16¹⁸⁸ dan wierd wederom bij resolutie van 19 julij 1684 gediscontinueerd.

In 1684 ontstond het bekende different over de werving van de 16.000 man, en wierd de treves voor 20 jaaren in julij 1684 geslooten.

Op den 24 november 1684 wierd door de heeren gedeputeerden der stad Amsterdam een ample deductie gedaan, houdende dat de pligt en voorzigtigheid aan alle regenten van steeden opleijde te bezorgen, dat in tijden van vrede naarstelijk wierd gevigileert tot het afleggen van schulden en belastingen, waarin men in tijd van oorlog is geraakt en de zaken zoodanig te reguleeren, dat men in korten bestand is een oorlog af te wagten, zoo om daar door in rust te blijven als om onder de last van den nieuwen oorlog niet schielijk te succombeeren, waarop zij voortgaande en die (39v)stellingen, dezelve op de constitutie van de Republicq appliceerende verder aantoonen:

Dat de agterstallen uijt den laatsten oorlog gesprooten en de nodige fournissemerten tot de geconsenteerde werken nog bedroegen f 12.968.941-17-4.

Dewelke sedert den laatsten oorlog niet alleen niet hadden kunnen worden gequeeten, maar eer vermeerderd waren ten respecte van de militie, niettegenstaande de verhooging van oude en introductie van verscheide nieuwe middelen, gedurende den oorlog aangesteld en sedert gecontinueert, monterende met de verhooging van het middel van het gemaal 1680 en andere extraordinaris schattingen f 2.698.087-3-., bestaande in de volgende, volgens de bijlage F.:¹⁸⁹

* onder den verhoging van het zout, zeep en heeregeld is niet gerekent het redemptiegeld, belopende *f* 7.692-2, omdat hetselve is gesubinseert in plaats van verscheyde afgeschafte middelen en dus voor geen vermeerdering kan werden aangezien; bijlage F;
 **schoengeld, schoon afgeschafte, word alhier gerekent, omdat het redemptiegeld onder dewelke het selve is gerekent geheel en al is uijtgelaten, bijlage F

- de verdubbeling van den impost op de turf en koolen
 - verdubbelden impost op het brandhout
 - de verhoging van het gemaal, klein zegel, zout, zeep, en heeregeld.*
 - den impost van het veergeld en van carossen en jagten, klein zegel en gedrukte papieren
 - schoengeld**¹⁹⁰
 - dat daaronder nog niet wierden begreepen de verhooging van de grove waaren
 - de verhooging van den impost op de uitheemse bieren ten reguarde van tappers
 - item den impost op de consumtietabak
- ¹⁹¹en dat voorts secreete orders tot beter practijk waren gestelt.¹⁹²

Dat schoon de¹⁹³ impost niet meer renderde bij verpagtinge als *f* 282.143-:-6 het egter waar was, dat de goede ingezetenen, die getrouwelijk de imposten betaalden, daar mede wierden bezwaard, even als of de voorszede verhoogingen precise waren ingevordert geworden. Bijlage F.

(40r)Door de bijlage van de voorszede deductie Litt.

G. word getoond dat de renten en interessen bedroegen

f 6.896.635-14.

En door de bijlage J. dat het overschot van Holland ordinaris inkomen en lasten was

f 5.096.603-12-9

Af den staat van oorlog, na aftrek van het profijt van Holland

f 4.973.637- 3-:

Van het ordinaris inkomen overschot

f 122.966- 9-9

De voorgemelde propositien of deductie zijnde commissoriaal gemaakt zoo wierd op den 8 december 1684 gerapporteerd, dat de heeren van Amsterdam de voorszede deductie in geschrifte in het besoigne hadden, overgegeeven maar dat dezelve zoo generaale termen leggende zonder nader informatie niet konde beantwoord worden, dan dat in het geheel in het besoigne wel genegenheid was betoond om menage te introduceeren, soo verre het immers met de defensie en veyligheid van de republicq te compasseeren was; waarop geresolveert wierd Gecommitteerde Raaden te verzoeken, om de nodige informatien te suppediteeren en dat, dinsdag agt dagen daaraan¹⁹⁴, het besoigne zoude worden hervat, waar van egter geen vervolg word gevonden in de notulen van Haar Edel Groot Mogenden; niettemin is hetzelve door een memorie van Gecommitteerde Raaden in het Zuider Quartier gerescontreert geworden, dewelke, in de registers mee geinsereerd¹⁹⁵ zijnde, in mijn 40e Deel van de resolutien van Holland fol. 439 et seqq.¹⁹⁶ met de propositie en staaten van de heeren van Amsterdam gevonden kan worden.¹⁹⁷

Werdende door heeren Gecommitteerde Raaden in de (40v)staat No. 14 aangetoond dat van het ordinaris inkomen van het Zuider Quartier overschoot na betaaling van den staat van oorlog *f* 396.165-14-8.

Op den 16 februari, 17 mei 1685 en 16 januari 1686 wierden wel wederom eenige heeren gecommitteerd tot examinatie van 's lands financien maar daarvan word geen gevolg gevonden.

Voorts wierd bij resolutie van den 20 junij 1687 wederom voor den tijd van twee jaaren geconsenteert in de 1/10 verhoginge van alle middelen, uitgezondert de verponding, dewelke op den 19 julij 1684 was gediscontinueert en bedroegen daardoor de gemeene middelen

1687 *f* 10.197.315

1688 *f* 10.708.159.

§ 14.

Den oorlog in het laatst van 1688 door Vrankrijk aan den staat zijnde gedeclareerd, zoo is wederom op den 1 junij 1687 geresolveert van de reëele

heffingen gebruik te maken dewelke zedert het consent van den 31 meij 1680 in een 200e penning en van den 1 december 1681 van een 400e penning hadden stil gestaan, en zijn in 1688 twee honderdste, en in 1689 één en een halve 100e penning, en in 1690, en voorts gedurende dezen oorlog tot 1697 inclus, altoos jaarlijks twee reële en personeele 100e penningen geheeven geworden.

(41r) Dan wierd den 5 maart 1689 voor het eerst verstaan dat van de goederen van de heeren van de ridderschap en edele zoude worden betaald als van lijfrenten, hetgeen seedert en nu nog jaarlijks bij de extraordinaris consenten werd gerenoveerd.

Zoo als ook nog op den 15 maart 1690 wierd goedgevonden, dat van die goederen maar de helft van de te consenteere 100e en 200e penning zoude worden betaald, het geen tot 1714 heeft gecontinueert, zedert welke tijd die resolutie wederom buiten effect is gesteld, tot den jaare 1755, wanneer bij resolutie van den 8 april¹⁹⁸ hetzelfde wederom is geaccordeert geworden.

Op den 5 maart 1689 en voorts jaarlijks tot 1699 inclus, is nog goedgevonden, dat 's lands universiteit te Leijden jaarlijks met de geconsenteerde 100e penning zoude worden gesubsidieert, tot dat op den 4 junij 1699, dezelve zijn vrij verklaart van de als doe¹⁹⁹ geconsenteerde 100e penning(en), zoo als zedert en nu nog jaarlijks bij de extraordinaris consenten geschiedt.

Op den 5 maart 1689 wierd wederom voor twee jaaren geconsenteerd in de continuatie van de 1/10 verhooging op alle de middelen, uijtgezondert de verpondinge. En op den 9 maart 1691 [werd geconsenteerd in een honderdste penning reël²⁰⁰] voor den lopende oorlog, alle tot betaaling van renten der genegotieerde capitaalen.

Voorts wierd op den 14 september 1691 een impost op de coffij en thee gearresteerd, en daar in gecompromitteert den impost op de coffijhuizen den 27 maart 1689 (41v) geïntroduceert, en op den 25 augustus 1691 wierd het middel van het klein zegel en gedrukte papieren verdubbelt; en de ordonnantie van de 40e penning daarmede verbeterd, dat van de publicque venduen en verkopinge in de banken van leeningen mede moest worden betaald.

Op den 1 augustus 1693 wierd de 1/10 verhooging reeds bij voorige resolutien voor den loopenden oorlog geconsenteert, nog gecontinueert voor vier jaaren na het eindigen van den oorlog, en wierd op den 9 julij 1694 het klein zegel en gedrukte papieren nog met 1/3 verhoogt (Gr.Plac.b. 4e D. fol. 774).

Op den 26 augustus 1695 wierd een regt op het trouwen en begraven geïntroduceert, daartoe een ordonnantie gearresteerd, om hetzelfde door de respective secretarissen in de steden en ten platten lande te doen collecteeren.

Op den 18 augustus 1696, wierd verder goedgevonden, de 1/10 verhooging na expiratie van de vier jaaren bij resolutie van den 1 augustus 1693 bepaald nog voor zes jaaren te continueeren, en bij resolutie van den 2 augustus 1697 na expiratie van die vier en zes jaaren nog voor acht jaaren, alle om te dienen tot fondsen van gedaane negotiatien, welke continuatien na de vrede in 1697 gesloten²⁰¹ hebbende nog moeten lopen tot 1715 incluijs, zoo waren de zaaken van de finacie als doen zoodanig gesteld, dat zonder verdere deliberatie die 1/10 verhooging tot op heden als een ordinaris middel is gecontinueert gebleeven.

De gemeene middelen hebben gerendeert in

	1689 ...	f 10.498.459
	1690 ...	f 9.755.530 ²⁰²
(42r)	1691 ...	f 10.149.252
	1692 ...	f 10.316.049 ²⁰³
	1693 ...	f 10.274.806
	1694 ...	f 10.319.084
	1695 ...	f 10.141.763
	1696 ...	f 10.299.446
	1697 ...	f 10.249.023

§ 15.

Niettegenstaande alle de gedaane efforts gedurende deeze oorlog door introductie van belastinge hier voor gemeld, zoo is de finacie van Holland belast geworden met *f* 28.000.000 en met een Capitaal van *f* 2.337.393 op het crediet van de Generaliteit voor de provincie van Holland genegotieert. (Vid. secreete propositie van de heer raadpensionaris van Slingelandt van 11 sept. 1727).²⁰⁴

§ 16.

door de vrede te Rijswijk geslooten

De voorgemelde oorlog in 1697 zijnde geeindigt, zoo wierden de reëele en personeele consenten gecontinueert dog in plaats van twee honderdste penningen²⁰⁵, maar eene reëele en eene personeele geheeven.

Voorts wierden alle de ordonnantien van de gemeene middelen op nieuws gerevideert, en op den 20 junij 1699 gearresteerd (vid. Gr.Plac.b. 4e D. fol. 718 et seqq.). Wanneer de resolutie behelzende het besluit der deliberatien (42v) op dat subject met de resolutien van den 26 julij en 6 october 1679 en 20 julij 1680 en 17 julij 1683 vergeleeken werd, zoo zal worden bevonden, dat de praecautien in de laatsten meerder en sterker zijn tegens de slegte en inegale practijken der gemeene middelen, zoo dat niettegenstaande de nieuwe geintroduceerde en verhoogde oude middelen de zelve niet meer hebben gerendeert in

1698 als	<i>f</i> 9.995.542
1699	<i>f</i> 9.533.077
1700	<i>f</i> 9.280.342
1701	<i>f</i> 9.280.188
1702	<i>f</i> 9.317.342

§ 17.

Ter gelegenheid van de groote Successions Oorlog in 1702 ontstaan, met de Vrede van Utrecht in 1713 geeijndigt, zoo wierden reeds in 1702²⁰⁶ twee honderdste penningen reëel en personeel geheeven, en daar mede gecontinueert tot den jaare 1713 inclus met uitzonderinge van de landen en huijzen waarvan in 1707 maar een 100e penning wierd geheeven.

Op den 22 januari 1707 wierd den impost van de turf per ton met agt penningen verhoogt.

De gemeene middelen hebben gerendeert in

	1703	<i>f</i> 9.182.826
	1704	<i>f</i> 9.238.005
	1705	<i>f</i> 9.274.187
(43r)	1706	<i>f</i> 9.455.201
	1707	<i>f</i> 9.512.604
	1708	<i>f</i> 9.487.297
	1709	<i>f</i> 9.884.150
	1710	<i>f</i> 9.023.853
	1711	<i>f</i> 9.275.394
	1712	<i>f</i> 9.126.311
	1713	<i>f</i> 9.032.646

§ 18.

De financien van de provincie van Holland zijn door dezen oorlog het meest bezwaart geworden en volgens de propositie van raadpensionaris onder de secreete notulen van den 11 september 1727 wel met ruim *f* 128.000.000 boven nog een somme op het credit van de Generaliteit voor de provincie van Holland genegotieert van *f* 15.000.000 waaromtrent in het rapport van finacie van den 5 mej 1728²⁰⁷ werd geconsidereerd: ²⁰⁸dat men schijnt in die oorlog minder als in voorige, redenen van staat en van finacie gecombineert, en de een tegen de ander gebalanceert te hebben, of immers dat de eerste zoo zeer gepraevaleert

hebben boven de laatste, in het oordeel der geene, welke in de laatste oorlog het bestier van zaaken in handen gehad hebben, dat men om dezelve met vigeur uijt te voeren en in de laatste jaaren niet te verliezen de avantages welke men in de eerste met zoo veel geld en goed bevogten had, de reeds bezwaarde financien verder (43v)geaccableert heeft met het opneemen van zoo excessive capitaalen dat er jegenswoordig naauwlijks redden aan is.²⁰⁹

§ 19.

De financien van tijd tot tijd dusdanig bezwaart zijnde geworden, zoo is de langduurige vrede door Gods goedheid genooten, de oorzaak dat de financien zijn te regt gebragt, tot zoo verre dat dezelve zijn gaande gehouden, egter niet zonder zwaare belastinge dewelke bevoorens en wel in tijden van vrede niet waren bekend.

Zoo zijn van 1714 tot 1722 inclus altoos reëele en personeele consenten gedraagen, en wel een 100e penning van huijzen, landen etc. en 1½ 100e penning van obligatien, los- en lijfrenten, ampten en actien van de Oost-Indische Compagnie uitgezondert dat met 1720 alleen van landen ½ 100e penning is geheeven te verrekenen tegens een geheele 100e penning in het personeel.

Op den 24 februari 1714 wierden de vrije obligatien in den laatsten oorlog genegotieert, en als doen losbaar, aan den 100e penning als andere obligatien subject gemaakt.

Op den 21 december 1715 wierd een plan gearresteerd, waaruijt een profijt of minder betaaling wierd geffectueert van *f* 977.468 jaarlijx, door het discontinueeren van de aflossinge van groote en kleine prijzen, door de groote prijzen, in 1716 af te lossen,²¹⁰ in ordinaris losrenten te (44r)converteeren tot 4 percent en daar van te vorderen een 100e penning, en door van de verdere groote prijzen tot de vervaldagen te betaalen 2 percent en door de opgelden van de kleine prijzen af te lossen²¹¹ in 1716 en vervolgens jaarlijks tot 1722 toe, en verders, ten waare anders wierd verstaan, in welk geval het capitaal met de augmentatie penningen tot 4 percent zoude werden geaugmenteert.

²¹²Voorts wierd op den 21 december 1715 een familiegeld gearresteerd, dog de wijze waarop, was ook oorzaak dat hetzelve aanstonds verviel, omdat het formeeren der quohieren aan de magistrataaten in de steeden en de geregten ten platten lande wierd gedemandeert.

In 1716, en wel op den 19 maart, is bij Haar Hoog Mogenden geresolveert een 100e penning van de obligatien ten lasten van de Unie te heffen en zulx ten profijte van de provincien, waardoor derzelve quotes in de renten van de Generaliteit tot soo verre wierden vermindert, waardoor de reëele consenten van die effecten in 1673 en 1674 en voorts met 1680 en seedert geheeven bij Holland²¹³ zijn komen te cessereren (vid. resolutien van Holland van den 25 meij, 9 augustus, 19 november 1715 en van Haar Hoog Mogenden van den 24 april, 15 november 1715 en 19 maart en 29 april 1716.

Op den 23 september 1716 wierd een amptgeld gearresteerd daar in bestaande dat alle amptenaaren, welkers ampten 400 gulden of meer rendeerden, de tax waarop dezelve wierden gesteld, moesten furneeren, waar voor aan dezelve wierden gegeeven een obligatie (44v)loopende tegen 4 percent exempt van alle 100 of 200e penningen soo dat verder bij vacature hetzelve zoude werden gerestitueert en door de successeeur wederom gefurneert, met dat effect dat door dezelve het halve furnissement zoude werden verlooren, en ook maar het halve furnissement interest genooten zoude werden en zoo vervolgens tot de 3e possesseeur inclus wanneer hetzelve wierd vernietigd, met dat onderscheid dat van de rouleerende ampten en commisien alle 3 jaaren maar een 12e gedeelte verlooren moest werden.

Tot een fonds der betaalinge van dezelve interessen wierd op den 24 december 1716 geordonneert dat dezelve door de Cameren van de Oost-Indische Compagnie binnen deeze provincie zoude worden betaald, mits dat derzelve actien in den 200e penning niet hooger zouden worden aangeslagen als tot 400

gulden ieder 100 gulden oud-capitaal; dit amptgeld beliep volgens de lijst²¹⁴ daar van geformeert f 1.531.800:-:

Op den 18 januari 1719 (nader geexpliceert op den 21 februari 1721) wierd geresolveert dat van de vaste goederen, obligatien, los- en lijfrenten, bij de steeden, godshuizen, en communiten na dato te acquireeren de 100e en 200e penning als bij andere particuliere zoude moeten worden betaald.

Op den voorszede 18 januari 1719 wierd nog goedgevonden, dat van obligatien en losrenten, spruijvende uijt het furnissement van de betaalde stuijver per roede tot afkoop van de ongelden, voor zoo verre die bij (45r)aankoop of transport voor het toekomende geacquireert zouden worden, de te consenteeren 100e en 200e penningen betaald zoude moeten worden, welke afkooppenningen bij voorige resolutien waren vrijgesteld, want op den 20 februari, 30 december 1688 en bij diverse resolutien van volgende jaaren was op de requeste van schout en geregte van de veendorpen van Rhijnland, houdende dat zedert 1680 jaarlijx waren gefurneert zekere penning tot een fonds om uijt de interessen der obligatien daar uijt belegt de verpondingen en Rhijnlands morgengelden te consequereen, volgens derzelver resolutie van den 20 oktober 1680, dat wanneer dezelve obligatien wierden bezwaard het gemelde land nog Rhijnland de securiteit daar uijt niet zouden kunnen vinden, goedgevonden van de 100e en 200e penning vrij te stellen obligatien spruijvende uijt landen ten eenemaal verveent of bij de eigenaars geabandonneert, uijt welkers interest de dorpen de verpondingen, ommeslagen en morgengelden niet konde vinden. En omtrent obligatien geprocedeert uijt waerborgpenningen van te verveene landen is op gelijke wijze geresolveert op den 3 augustus 1680 en vervolgens, totdat met 1724 en sedert daaromtrent telkens die vrijdommen voor den tijd van 10 jaaren werd geacordeert (vid. resolutie 18 november 1724, 1 december 1734, 12 januari 1744.²¹⁵

Op den 20 junij 1721 wierd op de veendorpen nader ordre gesteld en wel

1) dat voortaan voor de landen in het vervolg (45v)te verveenen geen remissie of afschrijving van verponding zoude worden gegeven;

2) wierden schout en geregte gelast, niet te gedoogen dat eenige landen wierden ingestooken of verveent, voor dat bevoorens door het betaalen van 1 stuiver per roede min of meer na adenant van de noodzakelijkheid, bij afkoop, stellen van waarborgen of andere middelen, volkomen gerustheid zij gegeven aan het ambagt voor de ordinaris en extraordinaris verpondingen, binnenlandse omslagen en andere gelden daar uijt het gemeene land en ambagt kunnen worden voldaan, en verders geordonneert dat geen remissien of afschrijvingen zouden werden verleend als wanneer het ambagt geen overschot van de verponding zoude hebben, en wanneer de eigenaars of derzelver erfgenamen niets zoude hebben om te betaalen met uijtzonderinge van arme luiden omtrent huijsjes, schuurtjes etc. en mits dat de afschrijvingen wordende verleend, de wateren en visserijen aan het land zullen moeten werden gecedeert.

Den 28 januari 1723 wierden schouten en gregten van de veendorpen gelast, bij het reglement van de waerborg of afkoop penning, zig na de voorszede resolutie van den 20 junij 1721 te gedragen en dat het kort in het vervolg zoude moeten werden gevonden, uit het slagturven, bij forme van lastgeld of verhooging van dien, zo dat heele landen niet zouden behoeven te betaalen voor uitgeveende nog het gemeene land of heemraadschappen (46r)deswegens remissie verleenen.

Dat voortaan de afkoop of waerborgpenning zullen worden geleijd op een van de gemeene lands comptoiren en dat ten dien einde, dijkgraaf en heemraden van Rhijnland zig bij requeste (volgens resolutie van den 10 maart 1723 bij memorie) aan Gecommitteerde Raaden zullen moeten adresseeren, die den Ontfanger Generaal of andere Ontfangers zullen ordonneeren die penningen te ontfangen, en daarvan recepissen tegens 4 percent subject den 100e en 200e penning te geeven, en voorts gelijk capitaal van obligatien ten lasten van hare comptoiren lopende, af te lossen.

De gemeene middelen hebben gerendeert²¹⁶ in de jaaren

1714	f 8.795.169
1715	f 8.735.983
1716	f 8.839.080
1717	f 8.875.346
1718	f 9.039.764
1719	f 8.960.100
1720	f 9.100.712

§ 20.

Op den 1 junij 1720 wierden eenige commissarissen tot onderzoek van 's lands financiën gecommiteerd, en wierd door dezelve op den 21 mejij 1721 een rapport uitgebragt, uit welkers bijlagen of balans van finacie bevonden werd

dat de interessen (46v)los- en lijfrenten beliepen een	
somme van ²¹⁷	f 13.625.348-15-14
en de interessen van de Unie	f 835.462- :- :
Dus zamen	f 14.469.810-15-14.
Dat de lasten bedroegen	f 19.776.284- 2- 4
Het ordinaris inkomen	f 12.912.043-15- 4
Dus te kort	f 6.864.240- 7- :
Dat de extra ordinaris inkomen beliepen	f 6.188.940- 4- 4
	f 675.300- 2-12

Dit rapport heeft geen gevolg voor de finacie gehad om alhier mentie te maaken.²¹⁸

Op den 22 april 1712 wierd op het reeds geadviseerde op den 22 december 1720, de perpetuatie van het amptgeld van 1716 vastgesteld, zoo dat in het vervolg na de derde possesseur, bij het arresteeren van het amptgeld in 1716 bepaald, altoos na het afloopen²¹⁹ van hetzelfde amptgeld een ½ fournissement zoude moeten worden gedaan, hetgeen verlooren en daar van geen interest zoude werden betaald, zoodanig dat aan de furneerdere de keuze als dan wierd gegeven om haar furnissementen met ordinaris obligatien te doen, zoo, dat het in geld geschiedende tot aflossinge zoude moeten worden geëmploijeert.

Met den jaare 1723 wanneer de personeele quohieren van 1674 zodanig waren verlopen, dat het door de reëele liquidatien genoegzaam buiten rendement was gemaakt, zoo hebben de personeele consenten op die quohieren, en daar door de liquidatien met het reël gecesseert, en zijn vervolgens alleen reëele consenten gedraagen, uitgezondert het personeel zonder liquidatie waar van (47r)hier agter zal werden gemeld.

Op den 23 julij 1723 wierd, tot in staat stelling van de Collegien ter Admiraliteit in de provincie van Holland resideerende, goedgevonden ter Generaliteit te dirigeeren, dat de voorszeide Collegien wierden geauthoriseert een 100e penning te vorderen van de obligatien ten haren lasten lopende, evenals van de obligatien op het comptoir van de Unie, en dat dezelve Collegien mogten worden geauthoriseert de vrije obligatien af te lossen, en andere in plaats te negotieeren²²⁰ tot betaaling van de arrerages uit den laatsten oorlog, zoo dat nog verder bij Holland aan de Collegien op de Maze en te Amsterdam zamen, in mindering van de Hollandse agterstallen ter somme van 1.600.000 gulden, soude worden gefurneert 48.000 gulden jaarlijx om tot aflossinge te worden geëmploijeert, dat voorts ook aan het Collegie in het Noorder Quartier jaarlijx in de proportie van de voorszeide Collegien mede tot aflossinge zoude worden gefurneert 480.000 gulden, het zelve wierd bij Haar Hoog Mogenden op den 23 augustij 1733 geaggreëert en zijn de Collegien van de Maze en te Amsterdam consecutively op dien voet betaald geworden, maar het Noorder Quartier alleen 120.000 gulden hebbende getoucheert gehad, soo is op den 28 september 1753 goedgevonden, dat hetzelfde Collegie in proportie van de andere Collegien in het vervolg zal worden betaald en dat na 1756 wanneer de Collegien van de

Admiraliteit op de Maze en te Amsterdam volkomen (47v) zullen weezen afbetaald, aan het Collegie ter Admiraliteit in het Noorder Quartier totdat de voornoemde schuld van 480.000 gulden zal zijn gequeeten, jaarlijks 48.000 zal worden betaald.

Op den 3 maart 1727 werd een tweede furnisement of leeninge op de ampten vastgesteld tegens den interest van 3 percent waar in alle ampten jaarlijx *f* 300-:-: renderende wierden gebragt, volgens een nadere geamplieerde en geredresseerde lijst bedragende *f* 2.232.998-:- alles op dezelve voet van verlies en perpetuatie wanneer het eerste amptgeld zoude weezen afgeloopen, als ten respecte van het eerste amptgeld van 1716 was geresolveert.

Dit tweede furnisement wierd geresolveert om goed te maken de kosten van de augmentatie van troupes waarin op den 5 november en 27 december 1726 was geconsenteerd, ter occasie van den gevreesden oorlog over de vaart uit de Oostenrijksche Nederlanden na de Indien.

Op den 8 januari 1727 wierden de kleine prijs obligatien, gesprooten uijt de loterijen, aan den 100e en 200e penning als andere ordinaris obligatien, en de groote prijzen lopende tegens 2 percent aan de helft, en zulx aan den 200e en 400 penning, gesubjecteerd, waarvoor reeds op den 22 december 1720 was geadviseert. De gemeene middelen hebben gerendeert in

	1721	<i>f</i> 9.170.053
	1722	<i>f</i> 9.166.699
(48r)	1723	<i>f</i> 9.311.585
	1724	<i>f</i> 9.337.063
	1725	<i>f</i> 9.352.464
	1726	<i>f</i> 9.349.314
	1727....	<i>f</i> 9.402.965

§ 21.

Uit de propositie van den heer raadpensionaris van Slingelandt ter vergadering van Haar Edel Groot Mogenden op den 11 september 1727 gedaan, is voortgekomen een commissie tot onderzoek van 's lands financien en middelen van redres, waartoe op den 1 october eenige heeren wierden gecommiteerd, makende de heer raadpensionaris van Slingeland in die propositie deeze reflexie, dat de ongelukkige noodzakelijkheid van te moeten besteeden tot supplement van het kort van het ordinaris inkomen ruim 5½ millioen van die fondsen, dewelke voor deezen niet anders plagten te dienen als tot verval van extra ordinaris lasten, welke een oorlog ofte andere opkomende nood na zig sleept, en welke met reeden daarom wierden gehouden als fondsen van reserve teegen ongeleege tijden, dat hetzelfde niet voortquam uijt lasten die afgeschafft konden worden of vermindert door betere economie of menage nog ook van een notabele vermindering van 's lands gemeene middelen welke door verhooging, verbeeteringe en nieuwe uitgevonde imposten nog eenigzints op haar peijl gebleeven waren, in (48v) weerwil van de slegte en inegale practijcq, maar uit het excessif beloop der renten en interesssen, van de capitaalen welke in de 3 laatste oorlogen opgenoomen waren, waarvan geen vermindering te hoopen was, hoe voorspoedig²²¹ het ook zoude mogen gaan, uitgezondert de vermindering welke komen zal van het versterf der lijfrenten, dewelke bij onderzoek bevonden zijn veel trager te gaan als doorgaans werd gemeend, en van het ophouden der 10 en 20 jaarige renten, welke beide geen groote sommen 's jaars bedroegen.

Op den 5 mejj 1728 wierd door de voorszeide heeren gecommiteerdens een zeer ampel rapport²²² gedaan met overgeevinge van een memorie houdende een detail²²³ van 's lands financien, waarin word aangewezen

dat de interesssen los en lijfrenten bedroegen een somme *f* 13.475.029-10-: van

dat het ordinaris inkomen niet meer renderde als *f* 12.919.290- 8-:

Dat daaraan te kort quam om de ordinaris lasten te

voldoen *f* 8.049.195-13-:
 waartegens de extraordinaris lasten regulier inkomende
 bedroegen *f* 6.555.109-7-:
 En dus nog te kort quam *f* 1.494.086-6- :
 Waarop egter te reflecteeren valt, dat het voornoemde
 kort voortkwam uit de meerder bezwaarende Staat van
 Oorlog van 1728 boven die van 1721 voortgekomen
 door de gedaane augmentatie van de militie van 1726²²⁴,
 bedragende *f* 1.297.442-16-:

Waarom indien den Staat van Oorlog van 1728 was
 geweest als die van 1727²²⁵ geworden alleen een kort
 van *f* 96.643-10
 zoude zijn geweest (*49r*) en zoo in 1728 de balans was
 opgemaakt als in 1721, zoo zoude over zijn geschooten *f* 203.356-10-:
²²⁶Zoo als hetzelfde uijt een staat hier agter gevoegt ten
 klaarsten word beweezen. N 1.a.²²⁷

Op den 25 october 1728 wierd nog
 een nader rapport uijt gebragt tot
 verbeetering van gemeeneland-
 smiddelen, hetwelk om reedenen
 voorgemeld mede alhier niet word
 gedetailleert, er op wierd bij het
 advis over de extraordinaris
 middelen voor 1729 onder de secrete
 notulen van 30 november 1728 op
 het ernstigst geinsteert tot conclusie
 van dezelve soo als die lagen, soo
 als het selve nader door de raad-
 pensionaris op de 14 januari 1729
 wierd gedaan, het effect daarvan en
 de deliberatiën op die rapporten
 kunnen vervolgens in de registers
 van HEGrM werden nagegaan en
 hoe wijngig door de discrepantie van
 de leeden voldaan heeft kunnen
 werden

Het voorgemelde rapport heeft bijzonder gerouleert tot beeter en egaalder prac-
 ticcq der gemeene middelen; de deliberatien hierop gevallen en het effect
 daarvan zoude te verre afwijken²²⁸, en deeze memorie buiten noodzakelijkheid
 vergrooten, en werden dus gepasseert.

Voorts wierd op den 21 julij 1728 gearresteerd een redres van het quohier
 van 1674 van den 200e penning op de ampten bedraagendede 200e penning
 Waertegens het quohier van 1674 had beloopt *f* 49.510-11-9
 Dus dat op een 200e penning wierd geprofiteert *f* 11.606-17-9.

Op den 16 september 1729 wierd geresolveert het quohier van de
 verpondinge op de huizen te redresseeren tegens den penning 12, 10 of 8 soo dat
 het geredresseerde quohier niet minder als het voorige zoude mogen rendeeren.

In den jaare 1734 was hetzelfde tot perfectie gebragt wanneer ook met dat jaar
 daar van wierd gebruikt gemaakt, hebbende bedragen tegens den penning 12, na
 aftrek van de doleantien gepermitteerd bij resolutie van den 28 maart 1739, en na
 bijvoeginge van de melioratien en nieuwe getimmertens, volgens resolutie van
 den 16 december 1739 als blijkt uijt een specifieke staat te vinden onder de
 (*49v*)notulen van den 12 mej 1741 voor het Zuider Quartier *f* 1.215.799-
 17- :

Noorder Quartier *f* 92.732-1-10
f 1.308.531-18-10

Het quohier van de landen bedroeg in 1734 voor het

Zuider Quartier *f* 1.086.226-3

Noorder Quartier *f* 538.415-4-13

f 1.624.681-5- :

Zoo die saamen monteerden *f* 2.933.213- 3-10

Den 3 december 1732 wierd geadviseert, dat de proportien in de reëele lasten tot
 nog toe geobserveert tusschen obligatien en losrenten met lijfrenten niet
 egaleerden, waarop den 13 februari 1733 bij het arresteeren van de extraordinaris
 losrenten in een halve 100e²²⁹ penning meerder op de lijfrenten als op de ordina-
 ris obligatien en losrenten wierd geconsenteerd, hetgeen in het vervolg altoos is
 geobserveert gebleeven; hebbende deeze deliberatie haar source, uijt het groot
 rapport van finacie van den 5 mej 1728 waarbij een plan tot conversie van
 lijfrenten in ordinaris obligatien op zeekeren voet wierd geproponeert, waarom-
 trend op den 6 september 1732 een nader voorslag wierd gedaan:

1. om de lijfrenten te converteeren in ordinaris obligatien
2. of om dezelve te verwisselen tegens lijfrentebrieven van 7 percent subject
 den 100e penning
3. of om dezelve te continueeren op den jegenswoordigen voet en dan te
 betalen 2/3 in geld en 1/3 in recepissen, te betalen (*50r*)tien jaaren na de
 vervaldag van de lijfrenten, en zoo van jaar tot jaar; met exceptie dat, binnen

tien jaaren de sterfval exteerende, de restcedullen zouden worden betaald met het sterfjaar,

dewelke alle geen ingang hebbende kunnen vinden, eijndelijk de voornoemde resolutie heeft geëffecteert.

De gemeene middelen hebben gerendeert in

1728	<i>f</i> 9.365.810
1729	<i>f</i> 9.322.721
1730	<i>f</i> 9.222.747
1731	<i>f</i> 9.269.931
1732	<i>f</i> 10.099.391
1733	<i>f</i> 9.225.778
1734	<i>f</i> 9.032.838
1735	<i>f</i> 9.069.046
1736	<i>f</i> 9.044.816
1737	<i>f</i> 9.238.318
1738	<i>f</i> 9.323.162
1739	<i>f</i> 9.196.295
1740	<i>f</i> 9.009.825

§ 22.

De financiën zijn van 1728 tot 1740 beide inclusief na aftrek van de gedaane aflossingen in die tijd wederom bezwaart geworden met een somme van *f* 8.660.853-9-9.

(50v)§ 23.

Den keizer in 1740 zijnde overleden, den koning van Pruisen zijn troupes in Silesien hebbende doen intrekken, en de Republicq uijt kragte van de tractaaten met het huis van Oostenrijk van dezelve tot prestatie van secours zijnde gesommeert, zoo wierden in 1740 twee augmentatien van militie gearresteert.

Nieuwe middelen van financie daartoe nodig zijnde, zoo wierd op den 5 augustij 1741 vastgesteld dat de steden, godshuizen en verdere corpora, voortaan alleen zullen genieten vrijdom van hetgeen meer als een 100e en 400e penning²³⁰ zal worden geconsenteert van de obligatien en losrenten bij dezelve voor de resolutie van den 18 januari 1719 geacquireert, en gehouden zijn een 100e en een 400e penning nevens andere houders van die effecten te betaalen en dat zij dus van de obligatien en losrenten lopende tegens 4 percent hebbende genooten, schoon meer lasten als een honderdste penning waren geconsenteerd drie percent, voortaan wanneer meer consenten zullen worden gedragen alleen zullen genieten 2 3/4 percent.

Op den voorschreven 5²³⁷ augustus 1741 wierd nog geresolveert, dat wegens de 100e meer of minder penningen op de als doen gearresteerte negotiatien en die in het vervolg gedaan zoude worden, geen collectloon aan de ontfangers voor het innen of korten van dezelve zal worden goedgegaan.*

(51r) Bij de resolutie hiervooren gemeld van 5 augustus 1741²³⁸ wierd het middel van het klein collectief zegel nog met 1/10 en zulx in het geheel met 1/5 verhoogt.

*Dan wierd deze resolutie op den 28 juli wederom bijten effect gestelt.

Op den 22 december 1741 werd nog geresolveert dat de succeesseurs van de ontfangers wegens collectloon van de 100e en 200e penningen op de obligatien los- en lijfrenten in plaats van een percent (vid. rapport 17 maart 1741) alleen sullen genieten 1/2 percent van het import van een 100e penning welke op deselve effecten sullen werden geconsenteert en dat bij meerdere consenten in een jaar van de overige consenten niets voor collectloon sal worden gevalideert, daer deselve voor deze een geheel percent van alle de geconsenteerde penningen genooten.

#wierd geconsenteerd in een negotiatie van *f* .600.000 te reparieren *f* 3.240.000 op het Zuider Quartier en *f* 60.000 op het Noorder Quartier, dat tot aflossing van hetzelfde jaarlijks soude worden geaffecteert 4 percent tot aflossingen van de capitalen op de bezwaarlijkste intrest loopende, dat die aflossing nooit geïndemneert soude worden, dan wanneer op gelijk of hoger intrest genegotieert soude moeten worden, wanneer die af te lossen penningen in de te doene negotiatie soude werden geïmputeert; dat Gecommitteerde Raden respectie in de maanden november soude moeten opgeven hoeveel dat jaar soude zijn afgelost en bijvoegen een staat van die wederom opgesegt waren en dat tot die aflossingen in het Zuider Quartier waren geaffecteert de kleine prijzen van loterijen van 1711, 1712 en 1713 en wierd tot een fonds vastgesteld

+Op den 15 februari 1744 wierd op de voorgemelde voet als vooren nog goedgevonden te negotieeren *f* 4.000.000 ten laste van Zuider Quartier *f* 3.600.000 en van Noorder Quartier *f* 400.000; en op de 20 februari 1745 wierden nog op dezelve voet goedgevonden te negotieren *f* 8.000.000 als *f* 7.200.000 ten laste van Zuider Quartier en *f* 400.000 ten laste van Noorder Quartier in hoeverre daaraan heeft kunnen worden voldaan blijkt uijt de notulen van haar Edel Groot Mogenden en wel op den 29 november 1744 dat Gecommitteerde Raden in het Zuider Quartier geen effective aflossingen maar in aflossingen bij augmentatie was geschied; zoo als de Gecommitteerde Raden in het Noorder Quartier op de 24 november berigten dat zij de aflossingen hadden geëffectueerd door kleijne obligatien van 50 en daar boven beloopende egter alleen *f* 5.428

en op de 27 maart 1745 berigten Gecommitteerde Raden in het Zuider Quartier dat zij de aflossingen te doen van de negotiatien van 1743 en 1744 hadden geïmputeert²³¹ op die van 20 februari 1745; soo als onder dezelfde notulen het berigt van Gecommitteerde Raden in het Noorder Quartier word gevonden houdende dat zij de te doene aflossingen mede hadden geïmputeert; zeedert welke tijd de saeken soo verre verliepen dat op die gronden van aflossing niet meer gedacht heeft kunnen worden.

*²³²Op de landerijen om de sterfte van het rundvee egter bij continuatie maar 1/2 100e penning; dog op de tienden, visserijen en andere in de verponding contribueerden goederen in plaats van een honderste anderhalve 100e penning; welke ook daarop zeedert zijn gebleeven; alleen bij resolutie van 6 maart 1754 en bij de volgende consenten goedgevonden dat van de oude tienden de extraordinaris verpondingen of 100e penningen sullen betaalt worden na proportie van den 5e penning van tgeen deselve bij verpagtinge hebben gerendeert, soo dat oock reflexie soude werden gemaakt omtrent de eijgenaars en versoeckers van nieuwe tienden, die de betaling der ordinaris en extraordinaris tienden niet kunnen vinden uijt derselver revenuen; welke resolutie op den 24 mei 1755 nog egter is geëxpliceert dat de 5e penning moet werden betaalt van de extraordinaris honderste penning niet alleen, maar van den 1/2 100e penning geheeven werdende oock na advenant;²³³ bij het consent in de extraordinaris middelen voor 1766 van den 5 februari is dat faveur oock de nieuwe en sulx generaal aan alle de tienden geaccordeert.

+Tot bevordering van de faciliteit van deselve wierd vastgesteld dat de reele belastingen van 1/2 100 penning op obligatien, los- en lijfrenten mitsgaders van actien van de OICompagnie die in 1746 het loopende jaar 1747 meede geheeven was las in 1745 en het jaar te voordien met den 1 januari 1748 soude cesseren

Op den 29 juni 1743 #²³⁹ het middel van den 20e penning op den 10e penning verdubbeld, in maniere dat van de acquisitien meerder als ab intestato zoude worden geërft den 10e penning zoude moeten worden betaald, alsmede in de gevallen verder bestaande als de vierde graad, uitgezondert omtrent mans en vrouwen, geen gemeene kinderen hebbende, als wanneer alleen den 15e penning zoude moeten worden betaald²⁴⁰ en wierd verder goed gevonden omme te maken de revisie van de ordonnantie van de gemeene middelen.²⁴¹⁺

Op den 9 mei 1744 wierd een derde beleeninge op de ampten op de lijsten van 1727 en op dezelve voet gearresteerd.

Op den 5 mei 1742 zijnde geconsenteerd geweest²⁴²⁺ dat een personeel quohier soude worden geformeert²⁴³ en daartoe commissarissen van staat benoemd om de quohieren te formeeren, zoo wierd²⁴⁴ op de quohieren door deselve geformeert²⁴⁵ in 1745 consent gedragen, hebbende de slooten van die quohieren omtrend gemonteerd een somme van 600.000 gulden.²⁴⁶

In de jaaren 1746, 1747 en 1748 is hetzelfde middel alleen geheeven, en bij de consenten van de extraordinaris middelen van den 28 mei 1749 en 28 februari 1750 is het zelve nog wel in deliberatie gebleeven, dog zedert wederom niet in consideratie gebragt.²⁴⁷

De gevaarlijke toestand van Europa en bijzonder van de Republicq, van erger tot erger voortgaande, zoo als is bekend, zoo wierden in 1745, 1746 en 1747 wederom twee reële 100e penningen geconsenteerd van de obligatien (51v) en losrenten, actien van de Oost-Indische Compagnie op de ampten en huijzen, en 2½ 100e penning van lijfrenten.*

Maar bij het arresteeren van een negotiatie op den 21 december 1747 hebben Haar Edele Groot Mogenden bij advis en goedvinden van Zijn Hoogheid in het bestier van de financien voor een vaste grondregel en maxime, waar van nooit afgegaan zal mogen worden aangenomen, en bij formeele resolutie staatsgewijze genomen onwrikbaar vastgesteld, dat voortaan de beloofde jaarlijkse interessens van de voornoemde en volgende negotiatien voldaan en betaald, mitsgaders de aflossingen der capitaalen gedaan zullen worden, en hebben Haar Edel Groot Mogenden die beloften bij de volgende negotiatien van den 10 februari, 28 september 1748, 19 april 1749 en 17 februari 1750 herhaald, zoo als oock nog bij resolutie van den 5 september²⁴⁸ 1747,

sonder dat die voor 1748 geheeven soude werden

#²³⁴ nog op den 17 februari 1748 bij het consenteren in de extraordinaris middelen gelijk oock in de volgende jaren is goedgevonden dat van de huijsen van 1 maj tot ultimo april ledig hebbende gestaan, sonder dat daar van eenig profijt is getrocken remissie van de extraordinaris 100e en 200e penning sal werden geaccordeert;²³⁵ dan hetwelk wederom heeft gecesseert met het consent van den 7 februari 1764 waarbij de laatste 1/2 100e penning en tweede 100e penning is gediscotinuerd; vid. extra pag. 60 verso²³⁶

waarbij de Liberale Gifte,+ hier naa te melden wierd gearresteerd, en zijn zedert die tijd op de obligatien en losrenten alleen 1½ 100e penning en op de lijfrenten 2 100e penningen geheeven geworden.#

Op den 5 maart 1746 en 1 april 1747 wierd goedgevonden, geen aflossingen wegens de furnissemten van de veendorpen te doen, gelijk oock dat de aflossing van de negotiatien van den 29 junij 1740, 15 februari 1744 en 20 februari 1745 stil zouden staan, bij welke negotiatien zekere somme tot aflossing jaarlijx was geordonneert, en welke aflossing in het vervolg door het bezwaar van de financiën in het (52r) geheel hebben gecesseert.

Op den 21 junij 1747 communiceert Zijn Hoogheid dat de Magistraat van 's Hage aan hem had geoffreert de dispositie van de posterijen in het vervolg vacant te vallen, en dat Zijn Hoogheid hetzelve hebbende geaccepteerd, daarvan geen beter gebruik had weeten te maken, als de dispositie daarvan aan Haar Edel Groot Mogenden op te draagen ten behoeve van het gemeene land, waarvoor Zijn Hoogheid van alle de leden wierd bedankt en aangenomen daarvan rapport te doen, in hoop en wensch en zelfs de meeste leeden niet twijfelende of de heeren haare principaalen zoude hierdoor aangenoopt en bewoogen worden om hetzelve goed en loffelijk voorbeeld ieder in den haaren mede op te volgen, waartoe dezelve voorts worden verzogt en oock van dat effect was, dat alle de steeden het voorszede exempel volgden zoo als te zien is uijt de notulen van 24, 27, 28, 30 junij; 1, 7, 11 julij; 28 september, 21 december 1747, 11 januari, 25 junij, 31 augustus 1748; en wierd op een missive van commissarissen tot het werk der posterijen den 5 julij 1748 ter vergadering ingekomen op den 19 julij 1749 geresolveert, dat de posterijen met den eersten aan het land souden komen, en dat de postmeesters zouden werden gededommageert, zoo als op een rapport sub 2 augustus 1751 op den 23 julij daaraan, de dedommagementen wierden gearresteerd, bedraagende doen de dedommagementen van de in leven zijnde postmeesters f 305.178-12-: waarin egter seedert nog eenige weijnige verhooginge wegens abuijzen in de (52v)gedaane opgeevingen zijn bijgekoomen.

Op den 5 september 1747 wierd een middel vastgesteld onder den naam van Liberale Gifte, volgens welke een ieder van de waarde van derzelve goederen en bezittingen, roerende en onroerende, ampten, bedieningen en beneficiën, effecten, actien, credieten, mitsgaders bank en contante gelden alles zoo buiten als binnen 's lands, ter zee op de rivieren of te lande voor diegeen die 2000 gulden waren gegoed, ten minsten moest betaalen 2 percent en die beneden de 2000 gulden waren gegoed één percent en beneden de 1000 gulden zoo veel als ieder zoude goedvinden, mits iets geevende.

De furnissemten wierden gedaan in een besloote kist, door een ieder onder eede, dat hij ten minsten in maniere voorszaid betaalde; wat dit middel heeft gerendeert, heeft men geordonneert te secreteeren, en zal daarvan mitsdien niets worden gezegt.

Deeze heffing differeerde in de forme van de oude 1000e, 100e en 200e penning in zoo verre dat in dit middel ieder zig zelfs heeft moeten taxeeren en de oude 100e en 200e penning zijn geheeven na voorgaande taxatien door commissarissen van Haar Edel Groot Mogenden waar van door dezelve quohieren zijn gemaakt.

De gemeene middelen hebben gerendeert als

1741 f 8.610.843

1742 f 8.585.614

1743	f 8.529.806
1744	f 8.720.173
1745	f 8.075.199
1746	f 8.568.631
1747	f 8.600.986

(53r) In den jaare 1748 eerst te Haerlem en voorts in eenige verdere steeden verregaande tumulten zijnde ontstaan tegens de huizen van de pagters, en verdere aandrang tot afschaffinge van de verpagtingen zijnde getoond, soo wierd op den 26 junij 1748 door Zijn Hoogheid een propositie gedaan en dien conform tot de afschaffinge der verpagte middelen geresolveert.

Den 20 julij 1748 wierd daarop goedgevonden, dat inmiddels, totdat andere middelen zouden weezen vastgesteld, tot remplacement van het gemis der voorszede afgeschafte middelen, de somme dewelke bevoorens dezelve hadden gerendeert, zoude worden omgeslagen voor den tijd van 6 maanden, het rendement daarvan wierd bereekend op 10 millioen; zoo dat egter geresolveert wierd, dat de middelen van de waag, rondemaat, inkomende tabak en inkomende graanen, dewelke de commercie meest concerneerden, daarvan zouden worden afgetrokken, en bij provisie op derzelver ordonnantie gecollecteerd, en wierd verder goedgevonden, dat die omslagen over de steeden met de dorpen onder den ring derzelver verpagtinge gehoord hebbende, gehouden zouden worden gerepartieert naa het beloop van het rendement der verpagtinge als over

Dordrecht en Dorpen	f 511.960
Haarlem	f 801.200
Delft	f 1.497.860
Leijden	f 783.130
Amsterdam	f 3.802.790
Gouda	f 459.500
Rotterdam	f 997.950
Gornichem	f 141.760
Brielle	<u>f 32.290</u>
	f 9.223.440

(53v) Alkmaar	f 262.100
Hoorn	f 153.200
Enkhuizen	f 105.060
Edam	f 33.320
Monnickendam	f 68.420
Medemblik	f 45.460
Purmerend	f 61.260
Eijlandt	<u>f 41.740</u>
	f 776.560
	f 10.000.000

En wierden voorts commissarissen benoemd om de smaldeelingte tusschen de steeden en dorpen te formeeren, en vervolgens door de steeden en respectieve gerechten de omslagen over derzelver ingezetenen te doen.

Den 2 mej 1749²⁴⁹ wierd door zijn Hoogheid overgegeeven een project van een classicaal hoofdgeld, en bijaldien hetzelve niet soude mogen werden geaccepteerd, dat als dan de middelen bevorens verpagt, zouden worden gecollecteerd.

Op den 25 junij 1748 werd gepraefereerd het laatste, en dat de ordonnantie daartoe zoude worden gedresseert, waartoe tijd van nooden zijnde, soo wierd op den 14 maart 1749 geresolveert het middel van remplacement nog voor het lopende jaar te continueeren hetwelk in 1½ jaar na aftrek van de non valeurs en remissien heeft gerendeert en na aftrek van het valideeren van de 4 percent premie

f 227.775- 9-10½

en de 5 percent collectlonen *f* 448.037-13-11½

f 675.807-3-6²⁵⁰

f 8.512.609-4-3

(54r)§ 24.

De Vreede te Aaken op den 18 october 1748 zijnde geslooten zoo werd bij het rapport van finacie van den 20 november 1750 hier na te melden getoond, dat na aftrek van de aflossingen door de negotiatie zedert 1740 tot 1750 inclus gedaan de financiën waren bezwaard geworden met *f* 61.605.853- 9-4

Waarbij als gevolgen van dien oorlog nog moeten worden gebragt de quote van Holland in de negotiatie van de Generaliteitsloterije van Julij 1749 tot *f* 4.618.564- 7-3

En nog de schuld wegens de extraordinaris equipagien aan de Collegien van de Admiraliteit *f* 4.134.714-11-:

Zoo als ook nog op den 27 februarij 1751 moest worden gearresteert een negotiatie waarbij de finacie is bezwaard geworden met *f* 4.600.000- :-:

Dewelke mede hebbende moeten geschieden tot betaalinge van schulden en lasten uit de voorszede oorlog gesprooken ook daarom alhier bij moeten worden gevoegt, bedragende dus te zamen *f* 74.959.132- 7-7

(54v)§ 25.

Op den 8 februari 1749 wierd geresolveert dat de steeden haar agterstallige verpondingen, tot den jaare 1748 zouden moeten furneeren onder kortingen voor de jaaren 1746, 1747 en 1748 van 4 procent.

Den 8 december 1749 wierd ter deliberatie gebragt een personeele taxe op ieders inkomen geschoeijt op den voet van de Liberale Gifte, waar van op den 21 januari 1751²⁵¹ een rapport wierd uitgebragt dog op den 27 februari 1750 bij het arresteren van de extraordinaris middelen in deliberatie gehouden waar bij het zedert is gebleeven.

Met den jaare 1750 wierden de bevoorens verpagte middelen bij collecte geïntroduceert

Op den 28 februari 1750 wierdt vastgesteld dat de amptenaren in het vervolg in plaats van half, een geheel amptgeld souden verliezen, het geen gefourneert zoude mogen worden de helft in obligatien en de helft in geld. Waaromtred nader op den 6 maart 1751 wierd goedgevonden dat het zelve half furnissement in geld geschiedende tot aflossingen zal moeten worden geëmploijeert.

§ 26.

De financiën door den voorigen oorlog zoo als § 24 getoont is zoo merkelyk zijnde bezwaard geworden, soo wierd op den 28 februari (55r)1750 een personeel besogne tot onderzoek van dezelve, en tot het vinden van middelen van redres vastgesteld.

Dezelve commissarissen gaven op den 20 november 1750 over een ampel rapport met een memorie van den toestand van 's lands financiën waar in beweezen wierd

dat de ordinaris lasten beliepen *f* 17.012.735- 1-1½

en de Staaten van Oorlog na aftrek van het geen bij Holland werd geprofiteert en de interessen ten laste van de Unie daar bij gebragt *f* 7.797.194- 3-:

de lasten beliepen *f* 24.809.930- 1-1½

dat het ordinaris incomen bedroeg *f* 13.312.649- 7-½

dus te kort *f* 11.497.280-14-1

dat het extraordinaris inkomenbedroeg daar onder	<u>f 8.670.318- :11½</u>
gerekend twee 100e penningen op de huizen	
dus aan ordinaris en extra-ordinaris te kort	f 2.826.962-13-4½
Zijnde de collective middelen berekend geweest na de laatste 20 jaaren na aftrek van remissen door den anderen geslagen tot	f 8.912.200- :-:
Uit den staat bij het voorszede rapport gevoegt blijkt verder, dat de interessen en renten ten lasten van het Zuider en Noorder Quartier beliepen een somma van	f 14.042.917-16-9
en de aflossing en interessen jaarlijx te doen van de loterije van 1747, 1748 en 1749 a	<u>f 867.956- 4-4</u>
	f 14.910.874- 1-1
waarbij gebragt de interessen van de Unie	<u>f 597.534-16</u>
	f 15.508.408-17-1
(55v)en nog interessen van de Genera-liteitsloterije van den 10 julij 1749 van 7.500.000 genegotieert tegens 3½ percent (waardoor dezelve in ruim 33 jaren zouden wezen af-gelost) jaarlijx	f 238.114-14-
En de interessen van de schuld aan de Collegien ter Admiraliteit van 8 percent waardoor dezelve zoude wezen gequeeten in ... ²⁵² jaren bedragende jaarlijx	<u>f 330.777- 3-3½</u>
	f 16.077.299-14-4½
Waarbij nog is gekomen zoo als reeds is gemeld de loterije van den 27 februari 1751 waardoor mede het land in capitaal bezwaart met 4.600.000 en jaarlijxe interessen met	
	<u>f 176.000- :-:</u>
Soo dat de jaarlijxe aflossing, renten en intressen bedragen	f 16.253.299-14-4½.

§ 27.

Uit het voorszede rapport zijn zeer veele notabele resolutien geproflueert dewelke kortelijk zullen werden aangetoond.

Zoo wierdt op den 3 maart 1751 geresolveert

- 1) dat in het vervolg geen negotiatien sonder fondsen zouden worden gedaan.
- 2) (56r)Op wat wijze in het vervolg zoude behooren te worden gezorgt, dat de provincie van Holland boven haar quote in de lasten van de Unie niet zoude dragen, te weeten door jaarlijx ter Generaliteits Rekenkamer te liquideeren, en door de middelen tot praestatie van de gedraage consenten, bij het rapport ter vergadering van Hare Hoog Mogenden op den 2 april 1721 voorgeslagen vast te stellen.

Op den 4 maart 1751 wierd

- 1) zijn Hoogheids advis verzogt over het veranderen van de Collegien van de Admiraliteit en voorts
- 2) geresolveert de lijst van de convoijen te revideeren, waaromtrent zedert een propositie tot benificeering van de commercie door Zijn Hoogheid op den 27 augustus 1751 is gedaan.
- 3) De Collegien van de Admiraliteit binnen deeze provincie wierden aangeschreven, dat zij zouden formeeren en overzenden staaten van haar inkomen en lasten, dat zij zouden opgeeven zoodaanige poincten van menage als zij zouden vinden dat vastgesteld zouden kunnen worden; waaraan dezelve Collegien ook op den 30 junij daaraan hebben voldaan.

Op den 6 maart 1751 wierd geresolveert

- 1) op wat wijze de restanten van de ordinaris en extraordinaris verponding van het platte land en het Noorder Quartier zoude worden ingevordert
- 2) wat ordre op de abandonnementen in het vervolg zoude moeten worden geobserveert, en hoe gehandelt zoude moeten worden met (56v)de reeds

geabandonneerde landen in het Noorder Quartier op ordre van heeren Gecommitteerde Raden aldaar werdende geadministreert

- 3) dat uit de landen bij executie verkogt, de lasten niet kunnende werden geconsequereert, tegens de eigenaars verder zoude moeten worden geprocedeert
- 4) voorts wierd ook ordre gesteld op de rigtige furnissemerten van de 200e penning op ampten
- 5) dat de resolutie van 31 meij 1680 rakende de eerste vierjarige kortingen van de tractementen der amptenaren zonder eenige dispensation als van Haar Edele Groot Mogenden na de letter soude moeten werden geëxecuteert
- 6) dat het profijt van het amptgeld bij resolutie van den 28 februari 1750 vastgesteld tot aflossing zoude moeten worden geemploijeert; als mede het profijt van de loterijen
- 7) en wierd een nader ordre gesteld op de invordering van het collateraal.
Op den 10 maart 1751²⁵³ wierd vastgesteld:
 - 1) het invorderen van de consenten van het laatst geheeven personeel
 - 2) dat bij vacature van de post van de uitheemsche depeches dezelve zoude worden gemortificeert, en het comptoir van den heer raadpensionaris met een clercq geaugmenteert
 - 3) dat bij vacature zoude worden gemortificeert den inspecteur generaal der projecten van 's lands finacie
 - 4) (57r)dat Gecommitteerde Raden souden adviseeren wat menage op de bodenloonen gevonden zoude kunnen worden en dat derzelver getal op 20 zoude uijtsterven
 - 5) dat Gecommitteerde Raden souden overleggen of geen casernen in den Hage gemaakt zouden kunnen worden, en daarvan bestekken te doen formeeren, en aan Haar Edele Groot Mogenden te communicereen
 - 6) dat de plaatsen in de Klooster en Franse Kerk in 's Hage op recognitie jaarlijcx zullen worden uitgegeeven,

waarop ook bij resolutie van Gecommitteerde Raden van den 15 julij ordre is gesteld.

Op den 11 maart 1751 wierd geresolveert

- 1) zijn Hoogheid te verzoeken het different te termineeren tusschen de Admiraliteit van Vriesland en de Admiraliteiten dezer provincie over het heffen van een ½ licent van de goederen den Abt²⁵⁴ passeerende, en van de convoijen en licenten van de scheepen in de middelgronden ligtende of last breekende, zoo dat inmiddels die post van 30.000 guldens op de Staat van Oorlog zoude mogen worden gebragt
- 2) dat op de kortinge van 10 stuivers van de 100 guldens van militaire ordonnantien geen pensioenen zouden mogen worden geassigneert, als die daar uitgevonden zouden kunnen worden, en ook niet eer voor dat het reeds te veel daar uijt betaalde was gerembourseert
- 3) dat Gecommitteerde Raden zouden overleggen, op wat wijze zoude konnen werden geeffectueert, dat de comptoiren van de domeinen in het vervolg niet zoude behooren te worden gesubsidieert.

(57v)Waaromtrent op den 11 april 1754 door Gecommitteerde Raden de reglementen op de declaratien van de deurwaarders van de Hove met de reglementen bij den Hove geconcipieert, als ook een instructie voor de cipier van de voorpoorte aan Haar Edele Groot Mogenden zijn gezonden waarop den 16 meij een nadere missive van het Hof is ingekomen en op den 25 julij 1754 een finale resolutie is genomen.

Zoo als verder door Gecommitteerde Raden op den 4 september 1754 wierd geadviseert op de schrijffloonen van de griffie van den Hove waarop den 4 december²⁵⁵ 1755 is geresolveert.

- 4) Wierd verders goedgevonden representatien aan Zijn Hoogheid te doen tot ontlasting op het respect van militie
- 5) menage te zoeken op de buitenlandsche ministers

- 6) de ordres op het appointeeren te observeeren.
- 7) instantien te doen dat de post van de artillerie en ammunitie van oorlog ten behoeve van de provincie van Holland op de respectieve provincien gerepartieert, op de quote van de provincie van Holland alleen zoude werden gebragt, waar aan in den Staat van Oorlog voor 1751 bij den Raad van Staate is voldaan; en het effect dat de provincie van Holland daar van heeft gehad, is geweest dat de provincie van Gelderland, Vriesland, Overijssel en het Landschap Drenthe haar quote nevens de betalinge van de agterstallige intressen hebben afgelost, dewelke successivelijk tot (58r)aflossinge van capitalen ten laste van Holland lopende zijn geëmploijeert geworden; vid. resolutiën van Holland, 22 december 1750, 5 december 1751, 24 meij, 13 julij, 2 augustus 1752, 2, 17 augustus 1753 en van Gecommitteerde Raden van den 2 februari 1751, 21 maart, 19 december 1752, 24 maart, 19 november, 8 december 1753, 15 oktober 1754; werdende dus bij deeze provincie de interessen van de quotes van Utrecht en Stad en Lande tegens 4 procent op den Staat van oorlog geprofiteert, en omtrend Zeeland daartegens ingehouden de somme van 30.000 guldens aan dezelve verschuldigt volgens conventie van de jaare 1682²⁵⁶ over den impost van de turff;
- 8) ter Generaliteit te overleggen wat tot beneficie van de Generaliteits financien zoude kunnen worden gedaan.

dan is zeedert mede afgelost in maniere als uit de resolutie van Haar Edel Groot Mogenden van 25 meij en 21 juli 1756 in het breede is te sien

Waaromtrent op den 16 meij 1754 ter vergadering van Haar Edele Groot Mogenden is gecommuniceert een missive van de Generaliteits Reekenkamer, waarop in Holland en op de ingredienten van de Generale Petitie en redres van de Staat van Oorlog zijnde gedelibereerd, soo is op den 30 november 1754 een ampel rapport uijtgebragt, en gearresteert²⁵⁷ den 5 maart 1755, en den 10²⁵⁸ daaraan volgende ter generaliteit ingebragt.

En wierd nog voorts door Gecommitteerde Raden op den 15 maart 1755 ter voldoening van de resolutie van 30 november 1754 gediend van haare consideratien op de adjudanten²⁵⁹ van zijn Hoogheid, op de Hogen Krijgsraad, en [op] militie, op een kostelijker voet als de voorszede militie gehouden werdende, welk advis bij eenige (58v)leeden overgenomen wierd.

Op den 12 maart 1751 wierd geresolveert een regt van de speelkaarten en dobbelsteenen te heffen waartoe op den 2 november een ordonnantie wierd gearresteert, dan wierd wederom bij resolutie van den 6 december om de difficulteiten daarin gevonden gesurcheert.

Op den 22 april 1751 wierd geresolveert

1. dat de collegien van Gecommitteerde Raden in beide quartieren wel zouden blijven, dog niet te min gearrangeert, dat sij, op dezelfde instructie fungeerende, zouden zijn als één collegie in twee departementen besoigneerende
2. dat een Ontfanger Generaal in het Noorder Quartier zoude worden aangesteld
3. dat in plaats van de subsisteerende Rekenkamers een Provinciale Rekenkamer zoude worden aangesteld
4. dat Gecommitteerde Raaden de noodige instructien daartoe zouden formeeren, waaraan door Gecommitteerde Raaden is voldaan op den 12 meij 1751, zoo dat de instructien voor Gecommitteerde Raden, provinciale Rekenkamer, secretaris van Gecommitteerde Raden in het Noorder Quartier en Ontfanger Generaal in het Noorder Quartier op den 28 augustus²⁶⁰ 1751 zijn gearresteert geworden en is de Provinciale Rekenkamer met 1 meij 1752 in train gebragt;
5. voorts wierd op den 22 april²⁶¹ 1751 nog gearresteert, binnen welken tijd de steeden de ordinariis en extraordinariis verpondingen (59r)zullen moeten zuiveren. En nader ordre op het platte land gesteld, bijzonder ook om de aanwassen, uijterwaarden, grienden, melioratien en nieuwe getimmertens in de verponding aan te slaan. En verders een order op het invorderen van de restanten van het quohier der verpondinge van 1632 ten opzichte van steeden

dewelke gelimiteerde consenten hadden gedraagen.

Op den 7 oktober 1751 wierd nog gearresteerd een ordonnantie om te heffen een impost op de tabakspijpen van buijten inkomende en alhier gedebiteerd werdende of ook passerende, dan is van wijinig rendement geweest.

§ 28.

Het substantieel van het groot rapport van financie van den 20 november 1750 en daar op geresolveerde hebbende aangetoont, zoo zijn seedert nog diverse notabele arrangementen van finantie geresolveert, en wel eerst door de capitaalen, op een lastiger voet ten laste van den lande als ordinaris obligatiën loopende, met dezelve gelijk te stellen, onder offerte nogtans van aflossinge aan diegeene dewelke tot de reductie op die voet niet zouden inclineeren.

Ten dien eijnde wierd op den 24 mej 1752 een negociatie van 8 millioenen, de helft in geld en de wederhelft in obligatiën te furneeren, gearresteert. Dan wierd op den 1 junij daar aan geresolveert de militie te brengen op een voet van prompter betaalinge, waartoe wierden genegotieert *f* 2.724.960-19-: en goedgevonden, dat de penningen uijt de voorszede negociatie daar toe zouden werden geemploijeert, dog die betaalingen bij nadere resolutie van (59v)den 12 julij eenige maanden zijnde gediffereert, en daartoe promptelijk alleen noodig bevonden sijnde *f* 618.917-:-, zoo bleef het overige tot de eerste destinatie van aflossinge geaffecteert.

Op den 20 julij 1752 gaven Gecommitteerde Raaden kennisse, dat zij de loterij van 21 december 1747 hadden opgezegd met offerte aan de houders om haar obligatiën te moogen continueeren tegens 4 percent subject den 100e en 200e penning als alle ordinaris obligatiën; op den 1 september daar aan volgende, dat de opzegginge was geaccepteerd geworden tot *f* 2.878.000, zoo dat nog (volgens het genotuleerde sub 4 oktober) van de negociatie van den 24 mej²⁶² overschoot *f* 503.082-12-:.

Den 4 oktober 1752 wierd wederom op dezelve voet als de voorgaande, in een negociatie, dog bij forme van loterije, van 8 millioenen, te weeten 4 millioenen in geld, geconsenteert, zijnde de prijzen van die loterij gevonden uijt de kortinge van de prijzen bij dezelve loterij geconditioneert, en wierd te gelijk goedgevonden daarmede af te lossen de quote van Holland in de generaliteitsloterij van 18 julij 1749 als doe nog bedraagende *f* 4.462.897-2-10, en dewijl die somme uijt die negociatie niet gevonden konde worden, dat het manqueerende zoude werden gesuppleert uijt het restant van de loterij van den 24 mej 1752, door welk employ daarvan alleen overbleef *f* 40.185-9-:, dewelke Gecommitteerde Raaden wierden gequalificeert te conserveeren of te employeeren tot aflossinge van capitaalen, met verdere authorisatie (60r)om aan de houders van de loterije-obligatiën, dewelke dezelve zouden willen continueeren, te offreeren ordinaris obligatiën op haar eijgen naam.

Op den 19 december 1752 gaaven Gecommitteerde Raaden nader kennisse, dat zij uijt de loterije van den 10 februarij 1748 hadden opgezegd *f* 297.500 onder²⁶³ offerte als hier boven, en dat die opzegginge was geaccepteert tot *f* 152.750-:-.

Dat weegens de aflossinge door het quartier van Nijmegen en van de provincie van Overijssel in de post van de ammunitie ten behoeve van deeze provincie op de Staat van Oorlog gebragt met het voorgemelde restant van *f* 40.185-9-: nog tot aflossingen overbleef *f* 501.716-

3-11

waarvan tot de voorszede opzegginge

werdende geemploijeert *f* 152.750-:-:

nog overbleef *f* 348.966-3-11.

Den 8 februarij 1753 wierden Gecommitteerde Raaden geauthoriseert hetgeen nog benoodigt was tot prompte betaaling van de militie te negotieeren onder de hand bedraagende *f* 216.403-11-:, hetgeen bij resolutie van Gecommitteerde Raaden van 24 maart 1753 is geëffectueert.

Den 14 augustij 1753 wierden Gecommitteerde Raaden geauthoriseert aan haar Koninglijke Hoogheid op te schieten 700.000 guldens tegens 2 1/2 percent tot betaaling van de domeijnen van zijn majesteit van Pruijssen gekogt, en om

die penningen op ordinaris obligatien te negociereen.

(60v) Voorts zijn bij resolutien van Gecommitteerde Raaden van den 13 julij, 16 october en 20 november 1753, en 7 januarij, 14 maart en 17 junij 1754 in maniere en forme hier vooren gemeld de opzegginge gedaan van de loterijen van den 19 april 1749, 17 februarij 1750, 28 februarij en 28 september 1748, en [werd er genegotieerd] om in staat te zijn de geaccepteerde opzegginge te voldoen.

Waardoor de finacie van Holland jaarlijks aan interesssen komt te profiteeren

f 194.231-10-:

en jaarlijks is ontlast van de aflossinge bij de voorszede negociatien toegezegd, met f 698.900-:-:

f 893.131-10-:

Dit voorszede is ten deele zoo ampel gedetailleert om weg te neemen een denkbeeld dat men zoude kunnen hebben opgevat, als of de voorszede negociatien nog waaren geschied om het kort te vinden, en anders deels om te doen zien de ontlastinge daardoor geeffectueert.

+dan dewelke bij het consent in de extraordinaris middelen voor den jaare 1763 is vermindert nog met 1/400 penning en daar door het incomen vermindert met nog omtrent 335.000 gulden en met het consent voor den jaare 1764 is deselve nu weder gedisccontinueerd *en losrenten

#In de jaren 1745 en 1746 en 1747 zijn van de obligatien etc. en dus oock van de ampten twee honderdste penningen geheeven, dan dewelke (volgens het aangetekende hier voren pag.54 verso²⁶⁴) hebbende gesesseert sedert 1747 omtrent de obligatien en de losrenten; soo zijn niet te min van den ampten alle jaren twee honderdste penningen blijven geheeven geworden. Soo als het almede nog hier bij gevoegt kan werden, dat met 1746 tot heeden de heerlicke goederen zijn aangeslaagen met 1 1/2 100e penning in plaats van een 100e penning boven de ordinaris verponding

Tot den jaare 1753 inclus zijn van de huijzen nog twee extraordinaris verpondingen geheeven, dog met het consent van den 6 maart 1754 alleen 1 1/2 100e penning, waardoor de finantie heeft verlooren ruim f 670.000²⁶⁵, dewelke bij het rapport van 1750 in computatie als extraordinaris inkomen is gerekent, zoodat seedert alleen 1/2 100e penning meerder van de huyzen als voor de troubles of na de vrede van Utrechts geheeven+, waarbij nog moet werden aangemerkt, dat ook is gebleeven een 200e penning meerder, en dus twee honderdste penningen* op de ampten, waarvan seedert (61r)1674, wanneer van de ampten een apart quohier is gemaakt, altoos tot den jaare 1747 inclus zijn gelijke 100e penningen, als van obligatien etc. zijn geheeven geworden.#

Op den 6 maart 1754 voorszaid wierdt voorts den impost van de bieren bij resolutie van den 23 junij 1751 op de helft vermindert, wederom op den ouden impost geresolveert te heffen, als hebbende niet voldaan aan het oogmerk van meerder consumtie tot beneficie der brouwerijen.

Bij resolutie van den 11 meij 1754 wierden Gecommitteerde Raaden verzogt de lijsten van de pensioenen van de waardgelders te communicereen, en wierd daar op een nadere ordre op den 29 augustus gearresteert, en daardoor een jaarlijks profijt van omtrent 20.000 guldens gevonden.

Het notabelste aangetoont zijnde van hetgeen op het subject van de finacie van de provincie van Holland en Westvriesland van tijd tot tijd is voorgevallen, zoo resteert op dit respect nog te beantwoorden een reflexie dewelke moet vallen, te weeten, op wat wijze de financien zijn gaande gehouden zonder negociatien, niettegenstaande het zoo important kort bij heeren commissarissen in het rapport van den 20 november 1750 aangewezen.

Waarop wordt geantwoord, dat hetzelve is geeffectueert doordien de verpagte middelen in het rapport van 1750 zijn bereekent op f 8.912.200, en dat dezelve middelen bij collecte hebben gerendeert in

(61v) 1750	f 10.138.595
1751	f 10.348.287
1752	f 10.386.354
1753	f 10.348.650

en dus door den anderen omtrent f 1.300.000 jaarlijks meerder.

Doordat de Staaten van Oorlog seedert door gedaane reductiën der militie zoo merkelyk zijn vermindert, also op den 22 december 1751 een reductie wierd gearresteert, waarvan het presente profijt was f 313.750-16-7en toekomstige f 369.129-16-7.

Op den 1 maart 1752, waarvan presente profijt was f 829.378-10-8 en het toekomstige f 1.509.364-16-8.

En op den 21 december 1752 op de Switserse gardes en gardes du Corps

*zedert zijn de Staaten van Oorlog nog merkelyk vermindert, als over het jaar 1753 voor de quote van Holland, profluerend egter voor dezelve uijt de resolutie van 1 maart 1752, [met] *f* 102.330 [en over de jaren]

1754	<i>f</i> 46.679-2-
1755	<i>f</i> 40.619-1-
1756	<i>f</i> 54.990-7-
1757	<i>f</i> 45.820-10-
1758	<i>f</i> 41.963-17-
1759	<i>f</i> 20.736-6-
1760	<i>f</i> 64.042-12-
1761	<i>f</i> 34.091-15-
1762	<i>f</i> 29.139-11-
1763	<i>f</i> 23.711-13-

waarvan het profijt bedroeg *f* 110.480-:-: alle jaarlijks over alle de provincien.*

Door de gedane reductien der intressen en bevrijdinge van de geconditioneerde aflossingen hier vooren aangetoont.

Door het niet betalen van de schuld aan de collegien van de Admiraliteit²⁶⁶ gesprooten uit de extraordinaris equipagiën in de laatste troubles gedaan²⁶⁷ jaarlijks ruim 330.000 guldens bedragende,²⁶⁸ dan dewelke egter geresolveert zijn af te betaalen in termijnen van jaarlijx 6 percent als in het breede gezien kan werden uijt Haar Edel Groot Mogender resolutie van 14 juni 1758.²⁶⁹

§ 29.

Hier mede aan het voorgestelde bestek in zoo verre zijnde voldaan, zoo zullen bij forme van recapitulatie, eenige pointen uit het verhandelde getrokken werden alvorens tot een (62r)conclusie over te gaan, en dus werd geremarqueerd, dat de Staaten genecessiseert zijnde geworden, de wapenen tegens Spanjen op te vatten, geen schulden hadden, voor geen renten als zeer geringe hadden te zorgen, en dat daar en boven geen imposten genoegzaam waren bekend, en dat zeer modicque lasten ter opbrenginge der beeden wierden geheven.

Dat dien oorlog wierde gevoerd tot behoud van lijf, goed, godsdienst en vrijheid een ieder is gewillig geweest om ongewoone lasten te draagen, waartoe de toeneemende welvaart en rijkdom der ingezetenen niet weinig contribueerde, waar door dezelve in staat wierde gesteld om zulx te doen en ook met ijver wierde aangezet om dat zij door Gods zeegen de vrugten daar van kwamen te genieten.

Dus wierden nieuwe imposten van tijd tot tijd geïntroduceert en heeft tot die hoogte gepousseert als dezelve zedert omtrend zijn gebleeven.

Verpondingen wierden geïntroduceert en personeele lasten, waardoor die langduurige oorlog heeft gevoerd kunnen werden, zoo dat egter den staat daar door met een capitaal van ruim 120.000.000 guldens is belast geworden, wel een important capitaal dog egter niet in proportie als volgende oorlogen, schoon van ongelijk korter duur de financiën hebben bezwaart gehad.

Na dien oorlog waardoor men voor vrijheid en godsdienst alles had moeten opzetten, soo was de finacie in die staat, dat in korte jaaren de genegotieerde capitaalen (62v)merkelyk zouden zijn vermindert geweest, wanneer men van de vrede had kunnen blijven jousseeren.

Maar de eerste Engelschen Oorlog, daarop den oorlog met Portugal, met de bisschop van Luijk, den oorlog tusschen Sweeden en Denemarken, in welke laatste den staat door het geeven van secourssen wierd geëngageert, waarop den tweede Engelschen Oorlog haast volgde, dewelke in 1667 wierd getermineert, zijn oorzaak dat den staat tot geen verhaal heeft kunnen komen, dan is het werk der financiën egter geduurende die tijden zoodanig gesouteneert, dat bij het eindigen van die oorlogen de financiën met geen meerder capitaalen zijn beswaart geweest.

De ressources dewelke daartoe dienden, waren niet weinig door het reduceeren der renten en interessen nog met de tweede Engelsche Oorlog gedaan, en uit welkers profijt den staat zig door aflossinge van importante capitaalen dechargeerde.

Na de gesloote vrede van 1667 soo was den staat wederom in geen tranquilliteit en bleef in gevaar, wegens de differenten tusschen Frankrijk en Spanje, waardoor geduurig extra ordinaire depenses moesten worden gedaan, en dewelke wel in 1668 wierden beslist, maar door de triple alliantie van het zelve jaar met Engeland en Zweden zig op den hals hebbende gehaald den haat van Frankrijk, zoo moest men alreeds in 1670 wederom wezen bedagt, om zig in zeker postuur van defensie te stellen en zig wapenen tegens een aanstaande oorlog met alle mogelijke vehementie in 1672 uitgebrooken.

(63v)De Provincie van Holland, bij continuatie niet kunnende uit haar ingezetenen trekken, de lasten waartoe zij wierden genecessiteert, moeste

vervolgens die door negotiatien zoeken, en daar nevens nieuwe lasten introduceeren om de renten daar van te voldoen.

Zoo bragt de oorlog van 1672 te weeg een nieuw personeel quohier en een bijzondere belastinge op de ampten, en nog ook de reële consenten voor een tijd, waar door na het eindigen van dien oorlog het schip van staat nog niet was verzeilt, en konden de financiën staande gehouden werden, soo dat egter de staat wederom in geen volkomen tranquiliteit na die vrede zig bevond, door de differenten tusschen Spanje en Frankrijk in 1684 bijgelegd.

Hier op volgde den oorlog in 1687 door welkers bezwaar in train zijn gebleeven de reële 100e en 200e penningen, dewijl de interessen van de importante capitaalen gedurende deeze oorlog genegocieert gevonden moesten werden, en het verder reduceeren van renten niet meer practicabel was, en dus was het schip van staat daardoor zoo verre verseyld, dat niet meer van applicatie konde zijn de taale dewelke commissarissen bij het rapport van finantie van 1678 gebruiken *dat niet konde worden ondersteld dat iemand zoude kunnen adviseeren dat om de ordinaris lasten goed te maken extraordinaris lasten geheeven zouden werden*:

De Republicq bij continuatie schijnende²⁷⁰ geschikt om buiten rust te blijven, door de (63v)oneenigheden kort na het sluiten van die vrede ontstaan, wierd wederom in 1702 in een sanglante oorlog ingewikkelt, die de kostbaarste is geweest, en oorzaak is dat den staat na een vrede van meer als 30 jaaren zig niet heeft kunnen herstellen, in welke oorlog men in het oog schijnt gehad te hebben de reden van staatkunde zonder die van de finantie te consulteeren, hebbende aan genegotieerde capitalen de provincie belast met 143 millioenen.

Het bezwaar der lasten uit dien oorlog is onder andere geweest, dat gedurende de opgevolgde vrede althoos 1½ 200e penning reël en personeel sijn geheeven, en zulx een 200e penning meer als na de voorgemelde vrede, zonder dat hetzelfde tot herstel der financiën heeft kunnen contribueeren, met alle de lasten en bezwaren die gedurende de langduurige vrede daar opgevolgt, zijn geïntroduceert geworden, en alleen gediend om dezelve gaande te houden en wel zoodanig dat de financiën nog in 1728 en 1740 met 8 millioenen zijn bezwaart geworden ter oorzaake van augmentatien van troupes in 1728 gedaan.

Waarop dan laatstelijk is gevolgt dat door de dood van den keijzer wederom onlusten en een generaale oorlog zijnde ontstaan de Republicq daar in deel heeft moeten neemen, aan den oever van haar ondergang is gebragt geworden en daardoor wederom is bezwaard geworden met een capitaal van digt bij de 75 millioenen.

+en zulx een 100e penning meer als ooit in vreedentijd en dat eerst na 1753 de huizen alleen van een halve 100e penning hebben kunnen worden ontlast, onderwijle dat de tienden en visserijen als mede de ampten met 1/2 percent meer als ooit in vreedentijd sijn belast gebleeven zeedert 1745 in plaats van een 100e penning en 200 penning te betalen, soo dat omtrent oude tienden egter eenige verligtingen is toegebragt bij resolutie van 6 maart 1754 soo als hier vooren fol. 51 verso is aangemerkt geworden

Het gevolg van dezen oorlog is geweest (64r)dat tot 1753 inclus twee²⁷¹ 100e penning op huizen is+,²⁷² en dat een geheel furnisement op de ampten in plaats van een half word verlooren; het meerder rendement der collective²⁷³, bevoorens verpagte middelen, zijn oorzaak, dat met dit alles de financiën buijten confusie zijn gehouden, dewelke uijt de ingezetenen meerder als voor dezen verarmt door declin van commercie, manufacturen en fabriquen getrokken moeten worden.

Als wanneer nu bedaardelijk²⁷⁴ werd overwogen hetgeen bevoorens bij de stukken is aangetoond, en daarop een conclusie geformeert, zoo kan niet meer werden getwijffelt, of iemand zoude kunnen blijven in begrip, dat de provincie van Holland nog dezelve is, die ze bevoorens is geweest, want om die sustenue staande te houden zouden nieuwe ressources moeten worden aangewezen.

Dat die ressources niet te vinden zijn, is bij het voorszede gedetailleerd rapport van 20 november 1750 aangewezen.

De belastingen zijn op het reël zoo hoog, dat daar in geen fonds te zoeken is.²⁷⁵

De collective middelen zijn gebragt tot een hoger top als ooit, waaruijt mitsdien geen meerder rendement te wagten is, zoo dezelve maar zullen kunnen werden op die hoogte gesouteneert²⁷⁶ en dat het niet zal gaan als met de bevoorens verpagte middelen.

Het te wagten van de introductie van nieuwe middelen waardoor men het (64v)zinkende schip van staat geduurig heeft weeten op te winden, zoude ijdel zijn, dewijl alles tot zoo verre is belast, en daarop zoodanig van tijd tot tijd geraffineert, dat men eer op ontlasting als op belasting, wil men zig niet van ingezetenen ontblooten, zal moeten denken.²⁷⁷

Het dan een waarheid²⁷⁸ zijnde, dat de provincie van Holland tot nog toe door regulen van staatkunde te werk hebbende gegaan op een wijze dat zij zig van tijd tot tijd in nieuwe schulden heeft moeten steeken, en dezelve niettegenstaande het introduceeren van nieuwe belastingen, niet heeft kunnen afdoen, en dat de ressources die men bevoorens heeft gehad, bij nadere belastinge van de financiën ontbreken, zoo werd vertrouwt, dat bewezen is, dat de provincie van Holland op dien voet voortgaande absoluut moet worden gerekent voor verlooren; zoo dat consequentelijk de Republicq moet eviteeren, al het geen haar tot nieuwe depenses zoude kunnen engageeren, uijtgezondert het geval wanneer het aankomt op godsdienst en vrijheid, wanneer *pro aris et focis*²⁷⁹ moet worden gestreden, in welk geval de ingezetenen liever een gedeelte van haar goed moeten contribueeren als het geheel te verliezen, waar toe als dan de vereijste cordaatheid en liefde voor het behoud van het vaderland moet worden verwagt.

Meer zoude hierop kunnen worden gezegt, maar aan het oogmerk zijnde voldaan, zoo werd²⁸⁰ besloten met deeze wensch dat de denkbeelden altoos zullen praevaleeren, (65r)dat de maatregulen moeten worden genoomen na de magt om die te kunnen executeeren, en dat de regulen van goede staatkunde moeten werden onderschikt aan die van finacie.

[Hierna volgt bijlage No. 1a, waarnaar verwezen werd op fol. 49 recto:

- *Staet van de Finacie van 1721 en 1728, geformeert conform de Staten en Rapporten van dezelve jaeren, derzelver differentien en redenen waeruijt voortkomen.*
(in hetzelfde handschrift als FH797; drie bladzijden)

en bijlage No.1, waarnaar verwezen werd op fol. 25 recto en 29 verso:

- *Op-reekeninge, wat Hollant ende Westvrieslandt sedert prima Januarii sestien hondert drie en vijftich tot ultima December sestien hondert seven en tsestich is belast, ende ontlast door negotiatien, aflossingen ende afsterven van Lijf-renten.*
(van de hand van Johan de Witt; gedrukt).

NOTEN

1. De - van de aanduiding r(recto=voorzijde) en v(verso=achterzijde) voorziene - gecursiveerde nummering tussen haakjes in de tekst verwijst naar de nummering van de foliobladen in FH797, waarnaar ook de index verwijst.
2. De aantekeningen in de eerste kolom zonder teksthaken zijn de aantekeningen die later door een andere hand in FH797 op de witgelaten helft van de folioevellen zijn toegevoegd. De aantekeningen tussen haakjes zijn de aantekeningen in dezelfde hand als de tekst van FH797.
3. "Pas die macht is veilig die op eigen kracht maatregelen oplegt.", citaat uit het vierde deel van een negendelig verzamelwerk ten behoeve van redenaars samengesteld door de Romeinse schrijver Valerius Maximus. Het werd voor het eerst in 31 n. Chr. gepubliceerd onder de titel *Facta et dicta memorabilia* en er werd ook in later eeuwen nog vaak uit geput.
4. Woorden voorzien van een * zijn opgenomen in het glossarium achterin deze uitgave.
5. Dit rapport is gepubliceerd in de *Rapporten en Memoriën over de Finantien van Holland. Met de bijlagen tot dezelve behorende, in de Jaren 1678, 1721, 1728 en 1750, resp. uitgebragt ter Vergadering van dezelve Provincie* (Den Haag, z.j.). Men treft deze rapporten ook aan als bijlage bij het *Rapport tot het Onderzoek naar den Staat der Finantiën van Holland, op den 14. December 1797 ter Vergadering van het Provinciaal Bestuur uitgebragt In den Haag ter 's Lands Drukkerij*. Van deze rapporten zijn in verschillende bibliotheken en archieven exemplaren bewaard gebleven. Zie o.m. Koninklijke Bibliotheek Den Haag, Universiteitsbibliotheek Utrecht, ARA, Gogel, inv.nr. 180.
6. Verderop in de Memorie wordt uitvoerig ingegaan op deze 'extraordinaris penningen op de huizen', die geheven werden naast de 'ordinaris' verponding op de huizen; zie 32v, 33r, 37v, 42v, 43v, 51v, 55r, 60v, 64r.
7. In Sp511, wordt volstaan met de vermelding dat het rapport van 1750 daartoe "geen ongefundeerde vreeze heeft gegeven". De passage "tot een volkomene... blijven gecontinueert" ontbreekt daar.
8. De term rente werd gebruikt voor de rentebetaling op los- en lijfrenten; de term interes(t) voor de rentebetaling op obligaties.
9. In Sp511 ontbreken de woorden "in de eerste tijden en".
10. In Sp511 luidt de volgende passage: "Ten tijde van keizer Carel waren de financiën van de provincie met geen noemenswaardige kapitalen bezwaart"
11. Het hiernavolgende grotendeels in Sp511.
12. Gedoeld wordt op de resoluties van de dagvaarten van de Staten van Holland en West-Friesland, die in druk verschenen zijn. Zie RAZH, Staten van Holland na 1572, "Gedrukte dagvaarten" 1-1-1524 tot 31-12-1574, inv.nrs. 1-10, voortgezet als "Resoluties van de Staten van Holland", 23-8-1575 tot 22-1-1795, ibidem, inv.nrs. 11-280. Voor fouten en gebreken in deze reeks zie: N. Japikse, "Verslag van een onderzoek naar ongedrukte resolutiën der Staten van Holland na 1572, in: *Bijdragen en Mededelingen van het Historisch Genootschap* 28 (1907) LXXVIII-CXIII; het artikel gaat, in afwijking van de titel, ook in op de resoluties van vóór 1572.
13. De genoemde resolutie vermeldt "renten van drie duysent seven hondert guldens", i.p.v. f 47.000.
14. Alle versies van de memorie vermelden dit bedrag. De gedrukte resolutie vermeldt echter "loopende jaerlijksche renten by het landt verkocht, monterende ter somme van negen en twintigh duysent dertigh guldens en elf stuyvers" i.p.v. f 29.130-11.
15. De resolutie vermeldt "alsoo alreede soo los soo lijf-renten verkocht zyn geweest vier en tachtigh duysent vijfhondert caroli guldens 's jaers, boven andere dertigh duysent guldens van den voorgaende consente, die noch onbetaeldt staen (...) Ende daeromme voor als geen beter middel en weten, dan de zelve op te brengen by verkopinge van renten; ende alsoo bij experientie van voorgaende verkoppingen bevonden is, dat de luyden meest al genegen zijn tot lijf-renten te koopen, sal de jaerlijksche rente van de voorszeyde somme bedragen ontrent vijf duysent guldens 's jaers, soo dat het landt van Hollandt in alles jaerlijcks sal moeten uitreycken aen renten meer dan negen en tachtigh duysent guldens, 't welck meer is dan een beede hier voortijds placht te bedragen."
16. In de resoluties van deze datum wordt het bedrag van de "loopende los- ende lijf-renten" niet vermeld.
17. Dit bedrag werd niet in de resoluties van die datum teruggevonden.
18. De resolutie vermeldt "grootte en merckelijckke sommen van renten, bedragende de hooft-somme van dien *over* (curs. van mij WF) de thien hondert duysent gulden".
19. D.i.: "daarna"

20. In Sp511 ontbreekt de gehele voorgaande passage (cf. noot ??) en luidt de volgende passage, in afwijking van de drie exemplaren in het archief van de Financier van Holland: "de gewoonte van die tijden was, wanneer in beeden van den graaf wierd geconsenteerd, dat de middelen te gelijk wierden vastgesteld, waar uit dezelve gevonden moesten werden, en zoo die, voor die tijd te drukkende waren, om dezelve uit de geconsenteerde lasten aanstonds te vinden, zoo wierden wel eenige renten verkogt zoo als men het noemde, maar wierden dezelve ook wederom uit de geconsenteerde lasten afgelost, dewelke tot zoo lang wierden gecontinueert.

Zoo vind men op den 7 augustus 1559 bij de Staaten als een groot bezwaar gerekend, dat zij gedurende den oorlog met Frankrijk door opbrenging van excessieve lasten waren bezwaard geworden met een capitaal van f. 1.400.000:- het geen doen alles was, waar mede de provincie was bezwaard, zijnde op de 29 december 1553, wanneer gedelibereert wierd om te vinden de jaarlijksche renten, het montant daarvan geweest f. 29.130-12-: wanneer de cours der renten is geweest ten minsten tegens den penning twaalf, werdende gevonden dat in het vervolg nog genegotieerd is, tegens 12 ten honderd, boven 1 percent makelaardijloon, zoo als daarvan exempelen gevonden worden op den 20 oktober 1579, 7 oktober 1583, 8 junij 1584 en 8 maart 1585. De reden dat de financer zoo weinig waren bezwaard, kwam verder daar vandaan, dat de beeden dewelke voor zoo een uitgestrekt land aan den grave wierden opgebracht geen groote sommen importeerden; [...]"

21. D.i.: 16 2/3 %.

22. D.i.: 6,25 %

23. D.i.: 11,11 %.

24. D.i.: 6,25%.

25. Ook aldus in FH803 en FH806f en Sp511; bedoeld moet echter zijn: de 14e of 12e penning, dus niet 14% en 12%, maar resp. 7,14% en 8,33%. In de als bron genoemde resoluties van 5 december 1555, 15 februari 1556 en 3 mei 1557 wordt uitdrukkelijk gesproken van "verkopinge van los-renten den penningh twaelf"; op 30 maart 1559 van "tegen den penningh twaelf of meer". De resolutie van 2 augustus 1552 vermeldt dat de staten octrooi zullen verzoeken "omme te mogen verkoopen los-renten ende lijf-renten buyten 's lands, de los-renten tegen den penningh sestien, veertien of twaalf, ende de lijf-renten tegen den penningh acht". Op de data 28 september en 22 oktober werden geen resoluties aangetroffen.

26. D.i.: 8 1/3 %.

27. De dagaanduiding ontbreekt zowel in FH 797 als in FH 806f; in FH 803 ontbreekt ook de vermelding "maart".

28. D.i.: 5,56%.

29. Hiermee wordt dus evident niet bedoeld 20%, maar: de 20e penning, dus: 5%.

30. Deze datum is vermoedelijk onjuist; in geen van de resolutie van 4 oktober 1574 is sprake van negotiaties.

31. De tekst van de resolutie vermeldt: "dat ter somme van omtrent 200.000 ponden van 40 grooten op interest van 10 of 12 ten hoogsten in 't hondert gelicht sal worden voor den tijdt van acht maenden." De vermelding van 1% makelaardijloon werd niet aangetroffen.

32. Niet aangetroffen noch in de gedrukte, noch in de geschreven resoluties van deze data.

33. In de eerste van de gedrukte resoluties van 8-6-1584 wordt gemeld dat de Staten van Holland de ontvanger Nicolaes van der Wiele autoriseren om "op interest tegens 12. ten hondert in 't jaer(curs. WF), te lichten, voor den tydt van ses maenden, soo veel penningen, daer mede de supplianten een half jaer onderhoudts gedaen sal mogen werden, midts dat het remboursement daer af, met het verloop van den interesse van dien, sal werden gedaen uyt de inkomsten van de goederen van de abdy van Egmont (...) ende ten eynde den ontvanger voornoemt hem daer inne mach laten gebruycken als nae behooren, beloven de Staten voornoemt hem diesaengaende te houden kosteloos, schadeloos en de geindemneert."

In een van de volgende resolutie van deze datum wordt vermeld dat de Staten Generaal de Staten van Holland hebben overgehaald om bij anticipatie 25.000 pond te "doen lichten onder verseecktheydt van den remboursemente van dien, uyt de penninghen die den ontvanger Harmen van Rodenburgh belooft heeft binnen acht ofte thien dagen ten langhsten op te brengen, ter voorsz somme toe van vijf en twintigh duysent ponden, by hem op interest te lichten tegens thien ten hondert in het jaer (curs. WF), tot laste van de Staten Generael, midts dat het remboursement van dien sal verseeckert werden op de inkomsten van de convoyen in het generael, ende dezelve penningen op gelijcke interest loopen sullen, soo lange het de voornoemde Staten Generael believen sal."

In de "Acte van consent in het furnissement van 64.000 ponden tot vordering van de monsteringe ende betalinge van den oorloghsvolcke op de Veluwe" van deze datum tenslotte wordt vermeld "dat de Staten belooft hebben (...) binnen ses maenden, nae dat de oplichtinge der voorsz penningen by de voorsz steden sal zijn gedaen, van elcks haerluyder quote respectieve de selve penningen, met het verloop van den interesse van dien, tegens twaelf ten hondert in 't jaer ende een ten hondert voor maeckelaerdye (curs. WF), ten vollen te doen betalen uyt de omme slag daer vooren by desen werdt verbonden (...)"

34. In een van de resoluties van deze datum is sprake van een "quotisatie van de steden in de 150.000 ponden, volgende de repartitie by de Staten, den 19 february gemaect, te lichten op interest voor ses maenden. Dordrecht 14.400-0-0, met den interest 15.408-0-0 etc." Uit de vermelde bedragen blijkt dat het interestbedrag over 6 maanden 7% van de hoofdsom bedroeg, dus 14% op jaarbasis.

In een volgende resolutie van die datum is sprake van een "repartitie van 125.000 guldens (...) onder protestatie dat de repartitie niet en sal werden getrocken in consequentie, midts dat de behoorlijcke assignatien van het remboursement van de selve somme, *interest ende maeckelaerdye-geldt* (curs. van mij WF) gedaen werde op de verpondinge van eenige dorpen, met volkomen macht van ontfangen en executeren". De hoogte van interest en makelaardijgeld worden niet vermeld.

35. De tekst van de resolutie vermeldt "dat (...) bij leeningen onder de gemeene steden gereedt opgebracht sal werden de voorsz somme van dertigh duysent ponden, daer in elcke stede soo veel sal werden gevonden, als deselve by syne Excellencie daer op elcks sullen werden gestelt; ende (...) dat alle de geene die daer in eenige penningen sullen mogen furneren, vastelijck toegesyt en de belooft sal werden onder de handt ende zegele van de gemeene steden, dat binnen ses maenden eerstkomende henluuyden daer van goede vernieuwinge ende remboursement sal werden gedaen met de interessen van dien, *tot twintigh toe ten hondert in 't jaer* (curs. WF) gerekent, uyt sekere quotisatie, die by de steden binnen den selven tijdt daer toe geconsenteert ende gevonden sal werden (...) met verder versekertheydt en belofte, dat by gebreke van dien (...) ingezetenen (...) in handen gestelt sullen werden de inkomsten van de Munte, mitsgaders van alle de gemeene imposten ende accijnsen binnen elcke stede, omme daer van hare geleende penningen ende interest als vooren te mogen verhalen (...)"

36. In de gedrukte resoluties van 16 (dus niet 26) oktober 1544 wordt vermeldt dat "tot laste van den lande finantie gedaen was wel tot twintigh ten hondert". In het *Extract uit het Register van de gedrukte Resolutien van de Staten van Holland en Westvriesland over verscheide zaken, beginnende met het jaar 1544 tot het jaar 1719* (RAZH, inv. 806b) wordt overigens bij het jaar 1544 vermeld: "Te negotieeren tegens den penning 10, 12, 15, 18 of 20, 1544, f. 9" (aldus in een resolutie van 5 maart 1544).

37. Bedoeld wordt: "geringe rijkdom".

38. Vanaf hier is Sp511 weer identiek aan FH797.

39. Niet de resolutie van 19, maar die van 9 februari 1537 vermeldt "die ordinaris beede tot tachtich duysent tsiaers voir vier jaren ende acht termynen".

40. Klinkaart is de benaming voor een gouden schild (een in 1337 ingevoerde Franse munt, die door veel vorsten werd geïmiteerd), speciaal die van Willem VI van Holland (1404-1417). Het pond van 40 groten is het Hollandse pond (= 1 gulden); het Vlaamse pond (=6 gulden) telt 240 groten. Zie H.E. van Gelder, *De Nederlandse munten* (Utrecht, 1980)262-269.

41. FH heeft abusievelijk 1660 i.p.v. 1560.

42. Dit moet een verschrijving zijn; de tekst van de genoemde resolutie spreekt van de "momboir en voogt van den jonge grave van Buyren" i.p.v. "de jonge momboir van den grave van Buuren".

43. Sp511 geeft abusievelijk 1554 en 1555.

44. D.i.: "dat de looptijd van deze impost 8 jaar was geweest".

45. Gedoeld wordt op

46. Gedoeld wordt op het Hof van Holland.

47.

48.

49.

50. De tekst hierna beperkt zich in SP511 tot "De middelen door welke de beeden, zoo verre die ordinair waren, wierden opgebracht, waren de schiltalen"

51. In latere hand verbeterd in "en dan".

52. Het voorgaande gedeelte van § 2. ontbreekt in Sp511.

53. *Groot Placaet-Boeck, Inhoudende de Placaten ende Ordonnantien van de Hooge Mogende Heeren Staten Generaal de Vereenigde Nederlanden ende van Edel Groot Mogende Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, Mitsgaders van de Edel Mogende Heeren Staten van Zeeland 2e Deel* ('s Gravenhage, 1664). Totaal 9 delen, verschenen tussen 1651 en 1796. Te vinden in grote bibliotheken.

54. D.i.: de resoluties van de Staten van Holland.

55. De volgende passage ontbreekt in Sp511.

56. De voorgaande passage ontbreekt in Sp511.

57. Sp511 heeft abusievelijk "24 augustus".

58. De nu volgende passage ontbreekt in Sp511.

59. De voorafgaande passage ontbreekt in Sp511.

60. Sp511 geeft abusievelijk "Capellen besojien 's Gravenmoer".

61. In Sp511 volgt hierna nog de volgende passage:

"Onder de landen buiten de schiltalen gelegen schijnen ook gecompheendeert te zijn geweest de agterlanden buitendijks leggende (vid. 20 december 1545).

Over die landen buiten de schiltalen geleegeen mag men egter denken en vaststellen uit het voorgaande, dat zekere omslagen na tijds geleegeenheid zal zijn geschied, na dat zij meer of min zijn geexponeert geweest, of meer of min door den vijand leeden; vid. ook de not. sub 7 febr. 1544, waar bij wierd voorgeslagen, om zekere beeden te vinden, dat de edelen en kloosters en andere exemtien, niet gewoon in de schiltalen te contribueeren, [voortaan ook] souden werde aangeslagen.

Van het maken van schiltalen of verpondingen in 1448 word gemeld op de 11e junij 1550, en van het maken van een nieuwe verponding, in 1515 gedaan, op den 16 april en 13 junij 1550 pag. 347 en 360, als mede op den 1 december 1560."

62. De voorgaande vijf woorden ontbreken in Sp511.

63. FH797 vermeldt abusievelijk "schiltalen". FH 803 en 806f hebben beide eveneens abusievelijk "schiltalen". De resolutie van 21 maart 1549 vermeldt "die van Delf gerekent op drie duysent schilden". Sp511 heeft wel "schilden".

64. 1 pond Vlaams (= 6 gulden) = 20 schellingen van 12 groten; daarnaast was er het pond (= 1 gulden) van 40 groten; 2 groten (Vlaams) is dus 1 stuiver.

65. De nu volgende passage ontbreekt in Sp511.

66. De voorafgaande passage ontbreekt in Sp511.

67. Sp511 geeft abusievelijk 1642.

68. Aldus: "(...) ende henluyden by geschrifte geleverd sijnde de instructie, daer na de commissarissen in het maken van de verpondinge in den jare 1448 gereguleert hadden (...)"

69. Gedoeld wordt op

70. Scilicet, d.i.: "namelijk".

71. Zie noot ?? hierboven.

72. Alle vier de manuscripten vermelden hier abusievelijk 1551.

73. De nadere uitwerking van het placaat, van 18 september 1515, is te vinden op fol. 2052. Als dorpen die de verponding op de mergentalen vonden, worden daar vermeld: "'t Hoff van Delft, Haserswoude, Aelsmeer".

74. Aanvankelijk stond er, net als in Sp511, "continueeren"; in FH797 werd dat door een latere hand gewijzigd in "contribueeren"; FH 803 en 806f hadden beide al "contribueeren".

75. Sp511 heeft "in plaatse van". Fh803 en 806f zijn identiek aan FH797.

76. Sp511 heeft abusievelijk "continueeren". De hierna volgende passage ontbreekt in Sp511.

77. Aldus ook in FH803 en 806f. Vermoedelijk is bedoeld "doleerden", d.i.: "bezwaar aantekenden".

78. De voorafgaande passage ontbreekt in Sp511.

79. Sp511 heeft abusievelijk "negotiatie".

80. Sp511 heeft: (om te weten) "op wat wijze de lasten in die tijd zijn gevordert geworden"; waarna bovendien nog volgt: "Dit middel van de schiltaalen heeft vervolgens dan gediend tot de ordinariis beede, zoo dat wanneer extraordinariis beeden zijn geconsenteerd, dezelve door andere middelen opgebracht zijn geworden." De hierna volgende passage ontbreekt in Sp511.

81. Heerlijkheid op het eiland Schouwen die tot 1684 aan Holland behoorde.

82. De voorafgaande passage ontbreekt in Sp 511.

83. Sp511 heeft hierna: "Wat voor tiendens dat zijn geweest, werd hier niet uitgedrukt, zullende het apparent zijn gelijke tienden waarvan op den 25 september 1555 wierd geresolveert, (te weeten etc. zie verder tekst FH797)" Op 25 september 1555 is inderdaad sprake van een resolutie met betrekking tot een tiende penning (op 24 september niet).

84. Een Haagse schepel is 35,8 liter. Zie J.M. Verhoeff, De oude Nederlandse maten en gewichten (Amsterdam, 1983).

85. Sp511 heeft abusievelijk: "7 duiten of 10 groten Vlaams".

86. D.i.: "negenjarige"; Sp511 heeft "nonale".

87. Sp511 vermeldt abusievelijk art. 14.

88. Sp511 heeft hier abusievelijk "beeden". FH797 had aanvankelijk ook "beeden", maar dat is in een andere hand veranderd in "landen". FH 803 en 806f hebben beide "landen".

89. D.i.: "vermijden" (?)

90. D.i.: 6,25 %.

91. FH 797, 803 en 806f hebben abusievelijk "30 stuivers op elke aam". De tekst van de resolutie van 5 november 1549 luidt echter: "voor den tijdt van vier jaren sekeren impost van dertigh stuyvers op elcke tonnen ofte vat wijns, beloopende op elcke ame vijf stuyvers". Sp 511 heeft wel: "van 30 stuivers op ieder ton of vat wijn, zijnde 5 stuivers op elke aem".

92. Ca. 150 liter.

93. Volgens Verhoeff, *Oude maten en gewichten*, 119, "vaak gelijkgesteld aan 1 1/2 aam, dus ca. 225 liter, wat niet erg waarschijnlijk is als op een okshoofd (230 of 240 liter volgens Verhoeff) 1 1/2 stuiver minder betaald hoefde te worden.

94. Zie noot ??

95. De toevoeging tussen haakjes ontbreekt in Sp511.

96. De hiernavolgende rest van de zin ontbreekt in Sp511.

97. Het hierna volgende ontbreekt in Sp511.

98. De voorafgaande passage ontbreekt in Sp511.

99. De volgende passage ontbreekt in Sp511.

100. De voorafgaande passage ontbreekt in Sp511. Sp511 heeft hierna: "Maer op den 21 april 1566 word gezegd dat die verhooginge niet is geïntroduceert (geworden etc.)".

101. De volgende passage ontbreekt in Sp511.

102. Deze aantekening ook in FH 803 en FH806f.

103. De hierna volgende passage ontbreekt in Sp511.

104. D.i.: het bedrag.

105. De voorgaande passage ontbreekt in Sp511.

106. Sp511 heeft: "meer geld".

107. Met "gereed" wordt bedoeld: in contanten; dus bijvoorbeeld niet in de vorm van betaalordonnanties op ontvangerskantoren, waarvan de verzilvering afhankelijk was van de aanwezigheid van belastingopbrengsten in de kassen van deze kantoren.

108. D.w.z.: na verkregen toestemming van de koning.

109. D.i.: "zodanig, dat".

110. FH803 heeft de woorden "als toen geraamt op te brengen" doorgekrast en in de marge de aantekening toegevoegd: "ter maand staat bij dit artikel eigenlijk niet geëxprimeert, als ook niet bij het 2e, maar bij het 3e ende vervolgpuncten". Aangezien het totaal van de geraamde bedragen uitkomt op de bedoelde *f* 45.000 is evident toch inderdaad bij alle punten "ter maand" bedoeld. Daarna volgt in FH803 in de marge nog de aantekening: "en werd alsdan den accijns geraamd uit te brengen met de 2/3 deelen van den impost de somma van". (Deze aantekeningen niet in FH806f en Sp511.)

111. Ut supra = als (hier)boven, dus: "geraamt ter maand".

112. De volgende passage ontbreekt in Sp511.

113. De voorafgaande passage ontbreekt in Sp511. FH 797 heeft abusievelijk 1683 i.p.v. 1583.

114. Het woord "tienden" ontbreekt in Sp511.

115. D.i.: "overeenkomsten", "afspraken"; aldus in FH797 en Sp511, conform de tekst van de genoemde resolutie, die spreekt over "de verdingen van de frontierplaatsen". FH803 en FH806f hebben abusievelijk "verpondingen" i.p.v. "verdingen."

116. De vermelding van de resolutie ontbreekt in Sp511.

117. De volgende passage ontbreekt in Sp511.

118. De voorafgaande passage ontbreekt in Sp511.

119. Sp511 heeft hier "gerekend" i.p.v. "gemaakt".

120. *Remonstrantie Aende Hooghe ende Moghende Heeren Staten vande Landen van Hollant ende West-Vrieslant van Heer Iohan van Olden Barnevelt, Ridder/Advocaat vanden selven Landen* (z.p., 1618). De bedoelde passage is te vinden op p. 20, waarvan verscheidene exemplaren in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag berusten.

121. Dus in 1618.

122. FH797 heeft abusievelijk 1609. Het extract van dit advies dd. 8 maart 1604 is als bijlage opgenomen achter Van Oldebarnevelts Remonstrantie.

123. FH797 vermeldt abusievelijk 1684 i.p.v. 1604.

124. Sp511 heeft abusievelijk "100e penning".

125. Sp511 heeft "bovengenoemde" i.p.v. "toegenomen".

126. Sp 511 heeft "maaltolen of maalregten" i.p.v. "maaltoten of maalgeregten". FH 806f heeft "maaltoten of maalrechten".

127. De originele tekst van de resolutie heeft "af geleydt" i.p.v. "afgelost".

128. De passage "aan dezelve 1626" werd in andere hand toegevoegd.

129. Sp511 heeft in de marge van deze alinea nog de aantekening: "Vid. Propositionen van Gorinchem sub 12 februari 1724".

130. Sp511 heeft abusievelijk "*f* 21.868-:-" i.p.v. fol. 2186.

131. Sp511 heeft abusievelijk: 13 maart.

132. De volgende passage ontbreekt in Sp511.

133. De vooraf gaande passage ontbreekt in Sp511 en beperkt zich in plaats daarvan tot het volgende: "Zoo werd van de lakenen en wage voor de provincie van Holland en Zeland in een placaat van Prins Willem van den 8e september 1582 gesproken (Gr.Pl.b. 1e D.1606).

Van hoornbeesten en bezaayde landen, werd in 1574 ook reeds mentie gevonden, en daarvan een ordonnantie in 1583 (ut supra 1583)."

134. Sp511 vermeldt nog: "In 1584 wierden nog genoemd de imposten op de zeep en 2 stuivers op de tonne bier (GrPl.b. 1e Deel fol. 1609, 2e Deel 2160).

135. Met name ook fol. 1954 (WF).

136. De originele tekst van de resolutie vermeldt: "twee-mael den duysentsten, drie-mael den vijf-honderststen penningh ende vier-mael den twee-honderststen penningh".

137. De originele tekst heeft "(...) en daer de voor-ouders ende preaedeceesseurs van haer Edele Groot Mogenden in die gelegentheyt gantsch sparigh (=spaarzaam WF) waren geweest (...).

138. Het origineel heeft: "Dat hierbij gevoeght is geweest, hoe defectueus de provincien bleven, in haer quote te furneren, ende alles genoeghsaem op Hollandt lieten aenkomen, hoe qualijck de geconfoedereerde koningen en republijcquen na quamen de tractaten onderling gemaect, ende sonderlinge in de beloofde geld-subsidien (...).

139. Het origineel heeft "(dat men) behoorde teeringe naer neeringe te setten".

140. Sp511 heeft "te reduceeren".

141. Hier wordt verwezen naar de (aldus een vermelding aan het slot van het stuk) 152 regels lange in 50 exemplaren gedrukte *Opreeckeninge, wat Hollant ende Westvrieslandt sedert prima Januarii sestien hondert drieen vijftich tot ultima December sestien hondert seven en tsestich is belast, ende ontlast door negotiatien, aflossingen ende afsterven van Lijf-renten*, die reeds door Houtzager werd gepubliceerd (Hollands los- en lijfrenteleningen) en daarom hier niet nogmaals is opgenomen.

142. In FH803 en FH806f bevindt deze aanvulling zich gewoon tussen de tekst.

143. Sp511 heeft "Westmunster"; FH797, FH803 en FH806f hebben abusievelijk "Munster". Bedoeld is natuurlijk de vrede van Westminster.

144. Sp511 en FH806f hebben hier abusievelijk "quohieren"; FH797 oorspronkelijk ook, maar dat is in dezelfde hand verbeterd; FH803 heeft "quartieren".

145. Sp511 heeft abusievelijk "100e".

146. Sp511 heeft abusievelijk "meerder".

147. Het woordje "doen" ontbreekt in Sp511 en werd in FH797 in een andere hand toegevoegd.

148. De woorden "comtoiren in de" ontbreken in Sp511 en zijn in FH797 in een andere hand toegevoegd.

149. Alle handschriften hebben abusievelijk 1664; een potloodaantekening in de marge in FH797 vermeldt terecht: "moet zijn 1665".

150. De woorden "bij de houders" in andere hand toegevoegd.

151. Sp511 vermeldt hier abusievelijk 20 december.

152. De woorden "het arresteren van" in latere hand bijgevoegd en niet in FH803, FH806f en Sp511.

153. De tekst vermeldt abusievelijk "1761".

154. Het origineel heeft: "het zij bij maniere van continuatie ofte assurantiegelt".

155. Dit rapport werd gedrukt. Zie noot ?? hierboven.

156. Deze kanttekening ook in FH806f, hier echter niet in de marge, maar gewoon tussen de tekst.

157. Paul de Rapin-Thoyras, *Histoire d'Angeleterre. Nouvelle edition augmentée des notes de M. Tindal* (Den Haag, 1749) 15 delen in 16 banden, aanwezig in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. (Een eerdere druk, aangevuld door David Durand, verscheen tussen 1724 en 1736 eveneens in Den Haag in 13 delen; de eerste druk in 1724 eveneens in Den Haag in 8 delen.). Deze drie uitgaven zijn aanwezig in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Tussen 1726 en 1759 moeten er nog 4 uitgaven van het werk verschenen zijn van 21 of 28 delen, deze zijn niet aanwezig in de Koninklijke Bibliotheek. (Met dank aan drs. S. Plantenga!)

158. Anthony Ashley Cooper, eerste graaf van Shaftesbury (1621-1683), die als lid van het zogenaamde 'Cabal-ministerie' (1667-1673) het tegen de Republiek der Nederlanden gerichte geheim traktaat van Dover van 1670 goedkeurde, en op grond daarvan in 1672 voor krachtig optreden tegen de Republiek was, maar die aanvankelijk onkundig was van de bepalingen daarin ten gunste van het rooms-katholicisme. Deze geheime bepalingen werden in 1682 openbaar. Zie over hem K.H.D. Haley, *The first earl of Shaftesbury* (Londen, 1968).

159. In FH806f volgen hierna eerst nog de woorden: "in eene van de Cabalen".

160. D.i.: "Carthago moet vernietigd worden".

161. Het woord "belast" werd in een andere hand veranderd in "bekend"; Sp511 heeft "belast" i.p.v. "bekend"; FH 803 en 806f hebben beide "bekend".

162. Deze kanttekening in de marge, in dezelfde hand als de tekst, is ook te vinden in Sp511 en FH 803, niet in FH806f.

163. D.i.: "bij wijze van voorbeeld"; het rekenvoorbeeld dient als volgt te worden gelezen: als de op een huis te betalen verponding, bij een tarief van de 8e penning van het (huur)inkomen uit dat huis, 8 gulden bedroeg, dan bedroeg dus dat inkomen $8 \times 8 = 64$ gulden; na aftrek van de 8 gulden van de verponding bleef daarvan dan over een inkomen van 56 gulden; als men er vervolgens van uitgaat, dat een in een huis belegd kapitaal na aftrek van de verponding een rendement van 3,5% oplevert, dan kan dat kapitaal dus gesteld worden op $(56 : 3,5) \times 100 = 1600$ gulden; daarvan moest dan dus de 200e penning worden betaald (dat was dan dus 8 gulden, dus evenveel als een aanslag in de verponding! voor land, waarop het verpondingstarief de 5e penning van het (pacht)inkomen bedroeg, en waarbij gekapitaliseerd mocht worden tegen $2 \frac{3}{4} \%$, kwam de aanslag in de 200e penning, zoals op basis van het rekenvoorbeeld kan worden vastgesteld, echter lager uit dan de aanslag in de verponding).

164. D.w.z. resp.: "rustend op zaken" en "rustend op personen".

165. FH797 had eerst, net als Sp511: "het personeel met het reël konden verrekenen"; dat werd in andere hand verbeterd. FH803 en FH806f hadden meteen al deze formulering.

166. Aanvankelijk was op deze plaats, evenals in Sp511, toegevoegd "(absolut gelezen moete worden: van den 200e penning)". Deze toevoeging ontbreekt in FH803 en FH806f en werd in FH797 terecht doorgekrast.

167. Aanvankelijk volgde hierna nog, evenals in Sp511, de toevoeging "Als mede van het passagier- of veergeld". Deze werd in FH797 doorgekrast en ontbreekt in FH803 en 806f.

168. Dit rapport is gepubliceerd in de *Rapporten en Memoriën over de Finantien van Holland*. Zie noot ?? hiervoor.

169. Sp511 heeft abusievelijk f 150.169.22177.

170. Sp511 heeft abusievelijk "door".

171. Sp511 heeft abusievelijk "als"; in FH797 werd de s later doorgekrast; FH803 en 806f hebben "al".

172. Zie voor een overzicht van alle sindsdien verschenen rapporten noot 3.

173. De woorden "en het effect daarvan aan te tonen" ontbreken in Sp511 en zijn in FH797 in latere hand toegevoegd. In FH803 en FH806f deze passage wel.

174. Hiernaast bevond zich een zesregelige aantekening in de marge, die werd weggekrast en daardoor onleesbaar is geworden.

175. Sp511 heeft "quam uit te leveren"; FH797 aanvankelijk ook, maar dat werd gewijzigd in "had uijtgeleeverd", net als in FH803 en FH806f.

176. Sp511 heeft abusievelijk augustus, FH797 aanvankelijk ook, maar dat werd in andere hand verbeterd. FH803 en FH806f hebben "meij" resp. "maj".

177. In FH797 en FH806f onderstreept, in FH803 en Sp511 niet.
178. In de andere drie exemplaren niet onderstreept.
179. Alleen in FH797 en FH806f onderstreept.
180. Alleen in FH797 onderstreept.
181. Alleen in FH797 onderstreept.
182. Alleen in FH797 onderstreept.
183. Sp511 heeft abusievelijk "gecontinueert", FH797 aanvankelijk ook, maar daar in andere hand verbeterd. FH803 en 806f hebben "geconsenteert".
184. De hierna volgende passage: "niet gemeld den 200e penning" ontbreekt abusievelijk in Sp511.
185. Sp511 heeft abusievelijk: "het personeel en reël te liquideren".
186. Sp511 heeft abusievelijk "lieden" i.p.v. "lande", FH797 aanvankelijk ook, maar dat werd in andere hand verbeterd.
187. Sp511, FH803 en FH806f hebben hier abusievelijk "10 januari"; FH797 aanvankelijk ook, maar aldaar in latere hand terecht verbeterd
188. De resolutie vermeldt echter het bedrag *f* 843.613-16, als de optelling van 3 bedragen, die in feite op *f* 844.013-19 uitkomt.
189. De passage "bestaande in de volgende volgens de bijlage F" werd in andere hand bijgevoegd.
190. In andere hand toegevoegd.
191. De volgende passage werd in andere hand bijgevoegd.
192. De voorgaande passage werd in andere hand bijgevoegd.
193. In Sp511 is hier abusievelijk nog tussen gevoegd "verpachtinge van den"; in FH797 aanvankelijk ook, maar dat werd aldaar in andere hand verbeterd.
194. Bedoeld is: "daarna".
195. De passage "in de registers mee geinsereert" is een toevoeging in latere hand. FH797 had hier aanvankelijk evenals de 3 andere exemplaren "dewelke nergens zijnde". FH803 vermeldt in de marge: "te vinden beneffens de deductie van Amsterdam onder mijn losse stukken op den datum van 8 december 1684 in 't couvert Finantie". FH806f vermeldt in een voetnoot "Vide mijn registers van Resolutien 28e Deel fol. 76-100-".
196. Het folionummer is in latere hand ingevuld; het ontbreekt in de andere drie exemplaren.
197. In RAZH, archief Financie van Holland, bevindt zich onder inv.nr. 806a de gedrukte Deductie van Amsterdam van 1684, waar aan het einde, voorafgaande aan een reeks staten, een gedrukte reactie van 7 bladzijden van de Gecommitteerde Raden der beide kwartieren op dit stuk mee ingebonden is. Dit is dus vermoedelijk het bedoelde stuk.
198. In Sp511 is de datum niet ingevuld. In FH797 was de datum oorspronkelijk niet ingevuld, maar gebeurde dat in latere hand. FH803 heeft net als FH797 8 april. FH806 heeft abusievelijk 7 april.
199. Sp511 "van de als toen". FH806f heeft net als FH797 "van de als doe". FH803 heeft "van alle toen".
200. Zie de tekst van de genoemde resolutie van 9 maart 1691, quarto-editie, p. 186.
201. Het woord "geslooten" werd in andere hand tussengevoegd, ontbreekt in Sp511, maar is wel aanwezig in FH803 en FH806f.
202. Sp511 heeft *f* 7.755.530.
203. Sp511 heeft *f*10.336.049.

204. In FH803 is aan het bedrag van *f* 28.000.000 in de marge nog toegevoegd: "Secret Register pag. 835."
205. Sp511 heeft abusievelijk "den hondertste penning".
206. Sp511 heeft "1701", FH797 aanvankelijk ook, doch dit werd verbeterd in "1702", FH803 heeft "1701", FH806f heeft "1702".
207. Dit rapport is gepubliceerd in de *Rapporten en Memoriën over de Finantien van Holland*.
208. In SP511 werd de tekst vanaf hier onderstreept.
209. In Sp511 was de tekst tot hier onderstreept.
210. De passage "in 1716 af te lossen" werd in andere hand toegevoegd en is niet aanwezig in FH803 en 806f..
211. Sp511 begint hier abusievelijk een nieuwe alinea.
212. In FH803 werd in de marge in dezelfde hand toegevoegd: "heeft bedragen in de steden stem in staat hebbende en den Hage:
Zuider Quartier	<i>f</i>	394.135	
Noorder Quartier	<i>f</i>	<u>24.005</u>	
			<i>f</i> 418.140."
213. Sp511 heeft abusievelijk "bij slotte" i.p.v. "bij Holland".
214. Sp51 heeft abusievelijk "de tijd".
215. Sp511 voegt toe "en 1755". Op 12 januari 1755 treft men echter geen resoluties aan.
216. Sp511 heeft abusievelijk "geverbeert".
217. Sp511 heeft abusievelijk (?nog nagaan in rapport 1721!!) *f* 13.625.348-15-14 en als som abusievelijk *f*14.469.810-15-14.
218. Dit rapport is gepubliceerd in de *Rapporten en Memoriën over de Finantien van Holland*.
219. Sp511 heeft abusievelijk "allegeeren".
220. In Sp511 volgt hierop eerst nog de passage ", zoo dat de voorszede 100e penning aan die collegie zouden werden gecedeert, om daarop te negotiëeren tot".
221. Sp511, FH797 en FH806f hebben "spoedig", FH803 heeft "voorspoedig"; het laatste is ongetwijfeld de bedoeling.
222. Dit rapport is gepubliceerd in de *Rapporten en Memoriën over de Finantien van Holland*.
223. Kennelijk wordt bedoeld: "een gedetailleerd overzicht."
224. FH797 had hier aanvankelijk, net als Sp511: "boven die door de gedaane augmentatie van 1721"; dat werd in andere hand verbeterd; FH803 en FH806f geven ook deze verbeterde versie.
225. In Sp511 luidde de voorgaande passage: "indien den Staat van Oorlog van 1721 niet was geaugmenteerd geworden"; in FH797 waarschijnlijk aanvankelijk ook aldus, maar dat werd doorgekrast en in andere hand veranderd; FH806f is conform de verbeterde passage; FH803 heeft "1721" i.p.v. "1727".
226. De volgende passage ontbreekt in Sp511.
227. De voorafgaande passage ontbreekt in Sp511.
228. Sp511 heeft abusievelijk "afwijken".
229. Sp511 heeft abusievelijk "een halve 200e penning."
230. Dat wil dus zeggen: meer dan 1,25%.

231. D.i. "toegerekend": in plaats van dat op de negotiatie van 29 juni 1743 *f* 48.600 werd afgelost werd voor dat bedrag minder geleend in de negotatie van *f* 4 miljoen van 15 februari 1745 (aldus de gedrukte tekst van de resolutie).
232. De hiernavolgende aantekening is in FH803 en FH806f gewoon tussen de tekst te vinden.
233. Het voorgaande deel van deze aantekening in de marge is in FH803 en FH806f gewoon tussen de tekst te vinden.
234. De volgende aantekening is in FH803 en FH806f gewoon in de tekst opgenomen.
235. Het voorgaande deel van deze aantekening in de marge is in FH803 en FH806f gewoon tussen de tekst te vinden. De rest niet en deze is in FH797 ook in nog een andere hand toegevoegd.
236. D.w.z.: in de marge op folio 60v.
237. FH797 had hier aanvankelijk abusievelijk "1", evenals Sp511 en FH806f; maar dat werd in andere hand veranderd in "5"; ook in FH803 heeft "5".
238. In Sp511 "En wierd bij dezelve resolutie"; FH797 aanvankelijk ook aldus, maar dat werd later in andere hand gewijzigd.
239. Het woordje "wierd" werd op deze plaats doorgekrast en de uitvoerige aanvulling in de marge toegevoegd.
240. De hierna volgende passage werd toegevoegd in een andere hand.
241. De hieraan voorafgaande passage werd toegevoegd in een andere hand en ontbreekt in de andere drie exemplaren.
242. Sp511 heeft i.p.v de hiernavolgende passage slechts "in een personeel"; FH797 aanvankelijk ook, maar dat werd in andere hand aangevuld; de tekst van FH803 en FH806f is inclusief deze aanvulling.
243. Sp511 heeft i.p.v. de voorgaande passage slechts "in een personeel".
244. Sp511 heeft i.p.v. de volgende passage slechts "daarop".
245. Sp511 heeft i.p.v de voorgaande passage slechts "daarop".
246. Sp511 begint hier abusievelijk geen nieuwe zin, maar vervolgt met "tot de jaaren 1746, 1747 en 1748" etc.
247. De woorden "wederom" en "in consideratie gebracht" zijn in FH797 door een andere hand geschrapt.
248. Sp511, FH803 en FH797 hebben hier abusievelijk "julij"; FH797 aanvankelijk ook, maar dat is in latere hand verbeterd.
249. Sp511 heeft abusievelijk "7 mej 1748"; FH797 aanvankelijk ook, maar dat werd in latere hand verbeterd.
250. Sp511 heeft abusievelijk *f* 775.807-3-6 en als resultaat van de aftrekking dan ook *f* 8.412.609-4-3.
251. Sp511 heeft abusievelijk "1750"; FH797 aanvankelijk ook, maar dat is hier in latere hand verbeterd.
252. In alle vier de manuscripten puntjes, zonder dat het aantal is ingevuld.
253. Sp511 heeft abusievelijk "meij", FH 797 aanvankelijk ook, maar dit werd laer veranderd in "maart".
254. Zandbank ten noordoosten van de Zuiderzee tussen de Friese kust en Terschelling, waar, vanaf een daar voor anker liggend schip, de in- en uitgaande rechten werden geheven.
255. FH797 heeft hier net als Sp511 puntjes. FH803 en FH806f vermelden de datum.
256. Het jaartal wordt in Sp511 niet genoemd.
257. Sp511 heeft "geresolveert", FH797 aanvankelijk ook, maar daar werd dat in andere hand verbeterd.
258. Sp511 heeft abusievelijk "20".

259. Sp511 heeft abusievelijk "adjudicatie".
260. Sp511 vermeldt abusievelijk "12 meij"; FH797 aanvankelijk ook, maar dat werd daar in andere hand verbeterd; FH803 abusievelijk "21 augustus"; bij de resoluties van 12 mei 1751 is wel de concept instructie te vinden.
261. Sp511 vermeldt abusievelijk "12 maart"; FH797 aanvankelijk ook, maar dat werd daar in andere hand verbeterd.
262. FH797, FH806f en Sp511 hebben alle abusievelijk "4 meij"; alleen FH803 heeft "24 meij".
263. Sp511 heeft "met"; FH797 aanvankelijk ook, maar dat werd daar in andere hand verbeterd.
- 264.
265. Sp511, FH803 en FH806f hebben "ruim f 660.000"; FH797 aanvankelijk ook, maar dat werd daar uitgekrast en in andere hand veranderd; eraast bevindt zich nog een doorgekraste aantekening in de marge die niet meer te reconstrueren viel.
266. Het hiernavolgende werd in andere hand tussengevoegd.
267. Het voorafgaande werd in andere hand tussengevoegd.
268. Het volgende werd in andere hand tussengevoegd.
269. Het voorafgaande werd in andere hand tussengevoegd.
270. In FH797 werd, ten onrechte, het woordje "niet", dat in alle versies ontbreekt, toegevoegd.
271. Sp511, FH803 en FH806f hebben "een 2e" i.p.v. "twee"; FH797 aanvankelijk ook maar dat is later in andere hand verbeterd.
272. Sp511 heeft hierna nog "en nog ½ 100e penning meer als ooit in vreedentijd word geheeven"; FH797 aanvankelijk ook, maar dat is doorgekrast, en vervolgens nog "dat een 200e penning meer als ooit in vreedentijd is blijven continueeren", eveneens doorgekrast; FH803 heeft "en nu nog een 1/2 100e penning op de tienden en visscherijen meer als ooit in vreedentijd wordt geheeven"; FH806f heeft "en nu nog 1/2 100 penning en 1/2 100e penning op de tienden en visscherijen meer als ooit in vreedentijd wordt geheeven."
273. Sp511 en FH803 hebben "gecollecteerd wordende".
274. Sp511 en FH803 hebben "Wanneer na met de vereischte attentie".
275. Sp511 en FH803 hebben hierna nog "veel minder te vinden is want:".
276. Sp511 en FH803 hebben "en het zal er maar op aankomen of dezelve in het vervolg op die hoogte zullen kunnen worden gesouteneert".
277. Sp511 en FH803 hebben in de marge nog de aantekening: "In Haar Ed.Mog. Resol. van den 7 dec. 1634 werd al gezegd dat alles zoo hoog word bevonden belast te zijn dat er niets was tot voedsel of tot kleeding van 's menschen lighaam was dienende, dat niet ten hoogsten was bezwaard." In FH797 werd deze kanttekening al op 24v gemaakt.
278. Sp511 en FH803 hebben "Het dan ontegenzeggelijk zijnde".
279. Letterlijk: "voor altaren en haardsteden".
280. Sp511 en FH803 hebben: "zoo word deeze memorie beslooten".